



PAUL ARISTE SOOME-UGRI PÕLISRAHVASTE KESKUSE ÜLLITISED

5

Niina Aasmäe

KORTATANO ERŽAKS

Räägime ersa keelt

Tartu 2012

Sarja toimetaja Tõnu Seilenthal

Toimetaja Tõnu Seilenthal

Korrektuur Kadi Sarv

Sarja kaanekujundus Loit Jõekalda

Kaanekujundus Aivar Täpsi

Kujundus ja küljendus Kaspar Riiberg ja Aivar Täpsi

Esikaanel: Ersa naistesärgi rinnaesise tikand

(Murań, Kočkor-vele, Mordva Vabariik)

Tagakaanel: autor

Kortatano erzaks, Niina Aasmäe 2011

© Niina Aasmäe ja Tartu Ülikooli Paul Ariste soome-ugri
põlisrahvaste keskus

Väljaanne ilmub Hõimurahvaste Programmi ning Haridus- ja
Teadusministeeriumi toetusel



Haridus- ja Teadusministeerium

Estonian Ministry of Education and Research

Trükk Bookmill

ISBN

ISSN 1406-7706

SISUKORD

SAATEKS	7
ÜLEVAADE HÄÄLDAMISEST JA KIRJAKEELE	
TÄHESTIKUST	9
<i>Häälikud</i>	<i>9</i>
<i>Vokaalharmoonia ja palatalisatsioon.....</i>	<i>11</i>
<i>Liht- ja liitkonsonantide jaotus sõnas.....</i>	<i>11</i>
<i>Häälikute vastastikune mõju.....</i>	<i>12</i>
<i>Vokaali kadu.....</i>	<i>13</i>
<i>Vokaali lisamine</i>	<i>14</i>
<i>Rõhk.....</i>	<i>14</i>
<i>Kirjakeeles kasutatavast tähestikust.....</i>	<i>15</i>
SÕNAVARA VALKS	17
ÜLEVAADE SÕNAVARAST JA SÕNAEHITUSEST	19
<i>Sõnavara.....</i>	<i>19</i>
<i>Sõnaehitus.....</i>	<i>21</i>
<i>Sõnamoodustusviisid</i>	<i>22</i>
SÕNAVARA VALKS	23
ESIMENE ÕPETÜKK VAŠENČE PEĻKS	25
GRAMMATIKA.....	25
<i>Nimi- ja omadussõnad.....</i>	<i>25</i>
<i>Mitmuse tunnusest</i>	<i>25</i>
<i>Tegusõnad: ms-infinitiiv ja oleviku pöördvormid.....</i>	<i>26</i>
<i>Tegusõna ülems 'olla, olema' pöördvormid ja nende</i>	
<i>kasutamine</i>	<i>28</i>
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	29
<i>Tere! Šumbrat!.....</i>	<i>29</i>
SÕNAVARA VALKS	32
TEINE ÕPETÜKK OMBOČE PEĻKS	34
GRAMMATIKA.....	34
<i>Käänamine. Määramata käändtüüp</i>	<i>34</i>
<i>Asesõnad.....</i>	<i>37</i>
<i>Määrsõnad.....</i>	<i>38</i>
<i>Liitvormid: käändsõna + ülems- pöördelõpp.....</i>	<i>39</i>
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	39
<i>Kes Sa oled ja kust Sa pärit oled? Kijat, kostoňat?.....</i>	<i>39</i>

HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	41
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	43
KOLMAS ÕPPETÜKK <i>KOLMOČE PELKS</i>.....	45
GRAMMATIKA.....	45
<i>Arvsõnad</i>	45
<i>Arvsõnade käänamine</i>	47
VESTLUS JA LUGEMINE <i>KORTAMO – LOVNOMA</i>	47
<i>Mida Sa täna teed? Meže teči tejat?</i>	47
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	49
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	52
NELJAS ÕPPETÜKK <i>NÍLEČE PELKS</i>.....	53
GRAMMATIKA.....	53
<i>Määrav käändtüüp</i>	53
<i>Omadus- ja määrsõnade võrdlusvormidest</i>	55
VESTLUS JA LUGEMINE <i>KORTAMO – LOVNOMA</i>	56
<i>Ersadest Eržatñede</i>	56
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	58
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	60
VIIES ÕPPETÜKK <i>VE TEČE PELKS</i>	62
GRAMMATIKA.....	62
<i>Tegusõna infinitiivi vormid</i>	62
<i>Tegusõna oleviku ja mineviku (preteeritum I)</i> <i>pöördevormid</i>	63
<i>Põhi- ja järgarvsõnade käänamine</i>	65
VESTLUS JA LUGEMINE <i>KORTAMO – LOVNOMA</i>	66
<i>Maal ja linnas Velese – ošso</i>	66
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	68
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	70
KUUES ÕPPETÜKK <i>KOTOČE PELKS</i>	71
GRAMMATIKA.....	71
<i>Omastav (possessiivne) käändtüüp</i>	71
VESTLUS JA LUGEMINE <i>KORTAMO – LOVNOMA</i>	76
<i>Perekond Kudoraške</i>	76
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	78
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	80
SEITSMES ÕPPETÜKK <i>ŠÍSEMEČE PELKS</i>	82
GRAMMATIKA.....	82

<i>Oleviku (tuleviku) ja mineviku (preteeritum I) eitavad vormid</i>	82
<i>Käskiv kõneviis (määramata pöördtüüp)</i>	84
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	85
<i>Elulood Eramoñhe</i>	85
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	87
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	90
KAHEKSAS ÕPPETÜKK KAVKSOČE PEĻKS	91
GRAMMATIKA.....	91
<i>Määrav pöördtüüp</i>	91
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	95
<i>Argielu Erva čiñ tevñhe</i>	95
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	97
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	99
ÜHEKSAS ÕPPETÜKK VEJKSEČE PEĻKS	101
GRAMMATIKA.....	101
<i>Käskiv kõneviis (määrav pöördtüüp)</i>	101
<i>Tegusõnade infiniitsed vormid</i>	102
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	103
<i>Ersalastel külas Eržatñheñ peĻe</i>	103
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	107
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	109
KÜMNES ÕPPETÜKK KEMEŃČE PEĻKS	111
GRAMMATIKA.....	111
<i>Tingiv kõneviis</i>	111
VESTLUS JA LUGEMINE KORTAMO – LOVNOMA	113
<i>Saranis Saranso</i>	114
HARJUTUSED <i>TEJEMAPELKST</i>	117
SÕNAVARA <i>VALKS</i>	119
LISA 1. VÕTI ÜLESANNETE JA HARJUTUSTE TÄITMISEKS	121
LISA 2. ERSA–EESTI SÕNASTIK	128
LISA 3. EESTI–ERSA SÕNASTIK	164

SAATEKS

Käesolevas õpikus on esitatud lühike ülevaade ersa kirjakeele struktuurist ja õppemetoodiline materjal, mis aitavad õppijal omandada teadmisi ja oskusi lihtsamate tekstide lugemiseks ning suhtluskeele arendamiseks. Grammatika ja muu õppemetoodilise materjali esitamisel on silmas peetud ersa ja eesti keeles leiduvaid ühisjooni ja eripära.

Ersa keele õpik koosneb kümnest õppetükist, millele eelneb ülevaade hääldamisest ja sõnaehitusest. Igas õppetükis tutvustatakse grammatikareegleid ja näidatakse nende kasutamist kõnes. Inimese eluloo, perekonna, argielu, ajaviite ja reisimise teemalistes tekstides tutvustatakse ersa rahva minevikku ja tänapäeva. Näidistekstid on varustatud ülesannetega, mis võimaldavad kontrollida tekstist arusaamist. Grammatika-reeglitele ja tekstidele järgnevad harjutused, mille abil õppija saab korrata grammatika ja tekstide osas tutvustatud keelendeid ning arendada vestlust eespool mainitud teemadel. Iga õppetüki lõpus on loetelu kasutatud sõnavarast. Raamatu lõpus paiknevad ersa–eesti ja eesti–ersa sõnastikud on täiendatud sõnavaraga, mida õppija saab kasutada iseseisval lugemisel.

Õpikus on kasutatud ladina tähestikku (soome-ugri transkriptsioonis). Selline lahendus aitab selgemini välja tuua eesti ja ersa keeles leiduvaid ühisjooni sõna struktuuri tasandil. Sissejuhatavas osas on pööratud tähelepanu kirillitsa kasutamisele ersa kirja-keeles.

Ersa keele õpik on mõeldud eeskätt eesti ja teiste soome-ugri keelte õppijatele. Õpik sobib kasutamiseks nii õppejõu juhendamisel peetaval kursusel kui ka iseseisvaks õppimiseks. Ülesannete ja harjutuste iseseisval sooritamisel võib õppija kasutada enese kontrollimiseks lisas 1 olevaid vastuseid.

Autor on tänulik üliõpilastele, kes ersa keele kursustel osaledes aitasid kaasa õpiku loomisele. Tänu sõnad paljudele kolleegidele, kellelt autor on saanud abi raamatu kirjutamisel või selle kujundamisel.

Autor

Ülevaade hääldamisest ja kirjakeele tähestikust

Eesti keelega võrreldes on ersa kirjakeeles vokaalide arv väiksem (5) ja konsonantide arv suurem (28). Diftongid ja kaksikkonsonandid ersa keeles puuduvad ning vokaalide ja konsonantide pikkus ei ole sõnatähenduse jaoks määrav. Seevastu on tähtsal kohal konsonantide vastandus palataalsuse ja helilisuse tunnuse järgi.

Vokaalide esindatus allub sõna piires vokaalharmooniale (kas ees- või tagavokaalide eelistuse reeglile), millele avaldab mõju konsonantide palataalsus (palataliseeritud konsonandile järgneb tagasilbis eesvokaal vaatamata tagavokaalide esinemisele eelnevas silbis).

Häälikud

Vokaalid

Ersa kirjakeeles on kaks eesvokaali – *i*, *e*, kaks tagavokaali – *u*, *o* ja vokaal *a*, mida peetakse nii kesk-, kui ka tagavokaaliks. Vokaalide kasutamine, eriti järgsilpides, on murdeti erinev. Mitmel murdealal esinevad eesvokaal *ä* ja redutseeritud vokaal *ə*.

<i>i</i>		<i>u</i>
<i>e</i>	(<i>ə</i>)	<i>o</i>
(<i>ä</i>)		<i>a</i>

Konsonantide *v*, *j* väljajätmisel kõnes võib kõrvuti olla kaks vokaali, nt. *ko(v)ol* ‘pilv’, *sa(j)ems* ‘võtma’. Esimeses silbis esinevad kõik vokaalid. Kirjakeeles on järgsilpides piiratud kõrgete vokaalide (*i*, *u*) kasutamine. Vokaal *u* esineb erandina järgsilpides sellistes sõnades nagu *narmuń* / *narmoń* ‘lind’, *salmuks* ‘nõel’. Vokaal *i* esineb suffiksites, liit- ja laensõnades, näiteks:

- tegusõna isikulõpuna: *jaki*, *jakiń*, *jakiliń* (*jakams* ‘käima’);
- nimisõnade deminutiivi tunnuse (*-ńe/-ne*) ees: *parińe* (*paro* ‘hea’ + *-ńe*), *viškińe* (*viška* ‘väike’ + *-ńe*);

- liitsõnades: *kudikelks* ‘esik’ (*kudo* ‘kodu, maja’ + *ikelks* ‘eesosa’);
- laenudes: *kartina* ‘pilt’, *magazín* ‘kauplus’.

Konsonandid

Konsonantidel on ersa keeles kaks olulist tunnust – helilisus ja palataalsus, mille abil eristatakse sõnade semantilist või morfoloogilist tähendust. Osa konsonantidest moodustavad vastanduspaare nii helilisuse kui ka palataalsuse tunnuste järgi (*t-t'*, *d-d'*, *t-d*, *t-d'*, *s-ś*, *z-ž*, *s-z*, *ś-ź*), näiteks: *soks* ‘suusk’ – *śoksś* ‘sügis’, *pize* ‘pesa’ – *piže* ‘sajab vihma’, *kise* ‘jaoks’ – *kize* ‘suvi’, *lovoś* ‘(see) lumi’ – *lovož* ‘loetud’. Teised konsonandid moodustavad vastanduspaare kas palataalsuse tunnuse järgi: *c-ć*, *l-ĺ*, *r-ř*, *n-ń* või helilisuse tunnuse järgi: *p-b*, *k-g*, *ś-ž*, *f-v*. Konsonandid *m*, *č*, *j*, *h* on ilma paarita.

klusiilid	<i>p b</i>		<i>t d</i>			<i>k g</i>
			<i>t' d'</i>			
afrikaadid			<i>c</i>	<i>ć</i>		
			<i>ć</i>			
frikatiivid		<i>f v</i>	<i>s z</i>			<i>h</i>
			<i>ś ź</i>	<i>š ž</i>		
vibrandid			<i>r</i>			
			<i>ř</i>			
lateraalid			<i>l</i>			
			<i>ĺ</i>			
nasaalid	<i>m</i>		<i>n</i>			(<i>ŋ</i>)
			<i>ń</i>			
poolvokaal					<i>j</i>	

Suurema osa konsonantidest moodustavad dentaalalveolaarsed *t*, *t'*, *d*, *d'*, *c*, *ć*, *s*, *ś*, *z*, *ž*, *r*, *ř*, *l*, *ĺ*, *n*, *ń*. Ülejäänud konsonantidest on: postalveolaarsed *č*, *š*, *ž*; palataalne *j*; velaarsed *k*, *g*, *h*, murdeti ka *ŋ* ning labiaalsed *p*, *b*, *m* ja labiodentaalsed *f*, *v*.

Helilised klusiilid *b*, *d*, *g* esinevad sõna algul vaid laenudes. Konsonandid *f* ja *h* esinevad ainult laenudes ja sedagi mitte alati, näiteks vene *фуфайка* > *kufajka* ‘puhvaika’, *хорошо* > *karašo*

‘hästi’. Labiodentaalne konsonant *v* muutub, eriti *o* järel, labiaal-seks konsonandiks või (pool)vokaaliks (*w*, *u*), nt. *lov* /-*w* /-*u* ‘lumi’. Mõnedes murretes esineb nasaalne konsonant *ŋ*: *kov* / *koŋ* ‘kuu’.

Vokaalharmoonia ja palatalisatsioon

Vokaalharmoonia avaldub ersa keeles järgmiselt: lihtsõna silpides esinevad kas ainult eesvokaalid (*i*, *e*), nt.: *pizesenze* ‘tema pesas’, või tagavokaalid (*u*, *o*), nt.: *kudosoŋzo* ‘tema kodus’; *a* võib esineda nii ees- kui ka tagavokaali sisaldava silbi järel, nt.: *piřeva* ‘läbi aia’, *modava* ‘läbi maa’. Vokaalharmooniale avaldab mõju konsonantide palataalsus. Kui sõna sees esineb palataliseeritud konsonant, võib eessilbis esinevale tagavokaalile järgneda järgsilbis eesvokaal, nt.: *muřkems* ‘pesu pesema’.

Vokaalharmoonia toimib ka tüvele järgnevates liidetes, kus sõna tüvevokaalist olenevalt esineb kas ees- või tagavokaal. Seetõttu võivad liided esineda kahes variandis, üks neist sisaldab eesvokaali, teine tagavokaali. Näidetena võib tuua kohakäänete tunnuseid *-so/-se* (inessiiv), *-sto/-ste* (elatiiv): *kudoso*, *-sto* ‘kodus, -st’; *piřese*, *-ste* ‘aias, -st’. Vokaali *a* sisaldavatel liidetal variante ei ole.

Liht- ja liitkonsonantide jaotus sõnas

Soome-ugri keeltes võib sõna algul tavaliselt olla üksikkonsonant. Kahest või enamast konsonandist koosnevaid liitkonsonante leidub sõna algul peamiselt laenudes ja helijäljenduslikes sõnades (näiteks eesti keeles: *plika*, *kräunuma*; ersa keeles: *praka* ‘pirukas’, *kravtoms* ‘eemale ajama’).

Liitkonsonandid sõna algul on ersa keeles tekkinud vokaali kao tõttu, nt. *pra*, *pira* ‘pea’, *kstij*, *kistij* ‘maasikas’. Sellised sõnad esinevad enamasti kahes variandis. Vokaali sisaldav vorm võib säilida arhaismina või murdesõnana. Vanadel laensõnadel (nt.: *kši* ‘leib’, *kšni* ‘raud’, *ksnav* ‘hernes’) vokaali sisaldav variant enamasti puudub.

Sõnatüves ilmneb avatud silbi (konsonant + vokaal) tendents (nt. *kudo* ‘kodu, maja’, *vele* ‘küla’). Ajaloolise vokaalikao tagajärjel esineb ersa keeles konsonandiga lõppevaid sõnu, nt.: *kal* ‘kala’, *kuz* ‘kuusk’. Tuletussufiksrite ja morfoloogiliste tunnuste

lisandumisel ning vokaalikao tulemusena tekivad sõna sees ja lõpus konsonantühendid (näiteks: *morams* – *moršekšhems* ‘laulma’), mis raskendavad selliste sõnade silbitamist. Silpide arv võib sõnas olla võrdlemisi suur tänu sellele, et tüvele lisandub tuletussufikseid ja morfoloogilisi tunnuseid, näiteks: *moričatñehñemestkak* ‘(nende) lauljatetagi’. Samas on kaheasilbiliste sõnade keskmine sagedus kõnes kõrgem kui pikematel sõnadel.

Kahe morfeemi liitmisel võib üks ja sama konsonant esineda kahekordselt, nt. *lomaññehñ* (*lomañ* ‘inimene’ + *-ñehñ*, datiivi tunnus), *sokssso* (*soks* ‘suusk’ + *-so*, inessiiv), kuid fonoloogilisi geminaate (nagu eesti keeles nt. pikk, samm) ersa keeles ei ole.

Häälikute vastastikune mõju

Assimilatsioon palataalsuse tunnuse järgi

Hääldamisel toimuvad häälikute vahel mitmesugused assimilatsiooninähtused. Ersa keeles realiseerub assimilatsioon suurel määral konsonantide palataalsuse ja helilisuse tunnuste järgi. Konsonantide palataliseerimist soodustab eesvokaali ja teise, palataliseeritud, konsonandi lähedus. Kõnes laieneb palataliseerumine ka nendele konsonantidele, mis ei moodusta ersa keele struktuuris vastanduspaari (*m, p, b, v, f, k, g*). Õppevahendis on selliste konsonantide palataliseerumine märgistamata (näiteks: *pe* ‘ots’, *kije* ‘kes’). On võrdlemisi väike arv sõnu, milles eesvokaalid ei mõjuta palataliseerimata konsonante, näiteks: *kize* ‘suvi’, *sivel* ‘liha’, *sepe* ‘sapp’, *si* ‘ta tuleb’, *tiñ* ‘teie’, *siñ* ‘nemad’ jt.

Morfeemide piiril, näiteks sõna tüvele järgnevas morfeemis, oleneb palataliseeritud või palataliseerimata konsonantide kasutamine eelmises osas esinevatest segmentidest. Tagavokaalidele ja palataliseerimata konsonantidele järgneb palataliseerimata konsonant ning eesvokaalidele ja palataliseeritud konsonantidele palataliseeritud konsonant. Näiteid morfoloogiliste tunnuste variantidest:

- nimisõna mitmuse tunnus *-t/-t'*: *tumo* ‘tamm’ – *tumot*, kuid *umar* ‘õun’ – *umar't'*;
- tegusõna oleviku mitmuse 1. pööre *-tano/-t'ano*: *jarsatano* ‘sööme’, kuid *sim'tano* ‘joomes’;

– nimisõna deminutiivsuffiks *-ne/-ñe*: *tolne* ‘tuuleke’ – *kedñe* ‘käeke’.

Samas on foneetilise assimilatsiooni toime palataalsuse järgi morfeemidevahelistes segmentides piiratud. On morfeeme ainult palataliseeritud konsonantiga, näiteks:

- definiitsuse tunnus *-ś*: *fejtereś* ‘see tüdruk’, *tumos* ‘see tamm’;
- *-des* kesksõna tunnus *-ź*: *moraź* ‘lauldes’, *fejze* ‘tehes’.

Konsonantide palataliseerumist eesvokaalide kõrval ei toimu näiteks illatiivi, inessiivi ja elatiivi tunnustes *-s*, *-se*, *-ste*: *śedejs*, *śedejse*, *śedejste* (*śedej* ‘süda’).

Assimilatsioon helilisuse järgi

Liitsõnades muutuvad helilised konsonandid *b*, *d*, *d’*, *g*, *z*, *ź*, *ż* morfeemide piiril helituks, kui neile järgneb helitu konsonant, näiteks: mitmuse tunnus *-t/-t’*: *vaz* ‘vasikas’ – *vazt* (> *vast*), *ked’* ‘käsi’ – *kedt’* (> *ket’*) või oleviku mitmuse 1. pööre *-tano* /*-t’ano*: *sodoms* ‘siduma’ – *sodtano* (> *sottano*). Liitsõnades toimub kahe sõna piiril progressiivne assimilatsioon – eelneva helilise konsonandi mõjul muutub järgnev helitu konsonant heliliseks, näiteks: *surbrá* ‘sõrmeots’ (*sur* ‘sõrm’ + *prá* ‘pea’), *kolmońgemeń* (*kolmo* + *-ń* genitiiv + *kemeń*) ‘kolmkümmend’.

Assimilatsiooninähtuste hulka kuulub ka frikatiivide *s*, *ś* muutumine afrikaatideks *c* (*ts*), *ć* (*tś*) konsonantide *l*, *ł*, *n*, *ń*, *r*, *ř* järel, nt.: *kals* > *kalc* ‘kalale’, *jarsams* > *jarcams* ‘sööma’.

Vokaali kadu

Tunnuste või suffiksrite lisandumisel sõna tüvele esineb morfeemidevahelise vokaali väljalangemine. Näiteks konsonandile järgnevatest *go-/ge-*, *ko-/ke-*, *do-/de-*, *to-/te-*, *mo-/me-* ühenditest (nt.: *pando* ‘mägi’, *śelme* ‘silm’) langeb vokaal välja järgmiste tunnuste ees:

- nimisõna mitmuse tunnus *-t/-t’*, nt.: *pando* ‘mägi’ – *pandt*, *śelme* ‘silm’ – *śelmt’* (> *śel’t*);

- sisekohakäänete lõpud *-s*, *-so/-se*, *-sto/-ste*, nt.: *śelme* – *śelms* – *śelmse* – *śelmste*;
- tegusõna käskiva kõneviisi tunnus *-t/-t'*, nt.: *maksoms* ‘andma, maksuma’ – *makst*;
- mineviku 3. pöörde lõpp *-ś*, nt.: *śormadoms* ‘kirjutama’ – *śormadś*.

Vokaalide kadu esineb ka liitsõnades, kui vokaaliga algav sõna liitub vokaaliga lõppeva sõnaga: *kudazor* (< *kudo* ‘maja, kodu’ + *azor* ‘omanik’) ‘peremees’; *urva* (< *ur’e* ‘ori’ + *ava* ‘naine’) ‘minia’.

Vokaali lisamine

Morfeemide piiril võib kahe konsonandi vahele lisanduda vokaal, mis aitab eristada sõnade ning sõnavormide tähendust, näiteks:

- *ked* ‘käsi’: *kedet* (*ked-e-t*) ‘sinu käsi/käed’, omastav deklinatsioon; kuid: *kedt* (*ked-t*) ‘käed’, määramata deklinatsioon;
- *kal* ‘kala’: *kalos* (*kal-o-ś*) ‘kala, määratud deklinatsioon’; kuid *paloms* ‘põlema’: *palś* (*pal-ś*) ‘põles’, mineviku ainsuse 3. pöörde lõpp.

Sõnade piiril võib kahe *a* hääliku vahele tekkida konsonant *j*, näiteks: *a aśt’ems* > /*ajaśt’ems*/ ‘mitte olla, seista (paigal)’.

Rõhk

Ersa kõnes on rõhu akustilised omadused võrdlemisi nõrgalt väljendatud ja rõhuliste silpide koht võib sõnas vahelduda. Mitmesilbilistes sõnades tekib kausrõhk. Tavaliselt osutuvad rõhulisteks paaritud silbid nagu eesti keeleski. Näiteks sõna *śedejsenze* ‘tema südames’ hääldeasetatuse tõttu asetatakse rõhk esimesele ja kolmandale silbile. Lause sees võib rõhk nihkuda (fraasi või lause rütmi mõjul) sõna teisele silbile ja kausrõhk järgnevale paarissilbile. Kui sõnale eelneb näiteks ühesilbiline rõhutatud hüüdsõna, kandub järgmises sõnas rõhk üle teisele (ja neljandale) silbile: *vaj, śedejsenze* ‘oh, ta südames’.

Rõhu koha vaheldus ei ole fonoloogiliselt tähenduslik, s.t. ta ei too kaasa sõna tähenduse muutumist. Tendents asetada rõhk

sõna esimesele silbile (või paaritutele silpidele mitmesilbilistes sõnades) väljendub ilmekalt laensõnades. Vene laenudes, näiteks: *vedra* < vene ведра́ ‘ämber’, *turba* < vene турба́ ‘korsten’, on rõhk esimesel silbil, kuigi vene keeles on ta teisel silbil. Rõhutuse silbis vokaalide omadused oluliselt ei muutu, ehk reduktsiooni ei toimu.

Ülesanne 1. Häälitage sõnu, pöörates tähelepanu konsonantidele:

a) palataliseeritud – palataliseerimata:

kal ‘kala’ – *kal’* ‘paju’, *šeske* ‘kohe’ – *šeske* ‘säask’, *mon* ‘mina’ – *moń* ‘minu’, *stams* ‘õmblema’ – *štams* ‘tõusma’, *pize* ‘pesa’ – *piže* ‘sajab vihma’, *seń* ‘sinine’ – *šeń* ‘seda’, *pras* ‘kukkus’ – *prás* ‘pähe’;

b) heliline – helitu:

kize ‘suvi’ – *kise* ‘jaoks’, *koda* ‘kuidas’ – *kota* ‘king’, *užo* ‘oota’ – *ušo* ‘välisruum, õhk’, *teze* ‘siia’ – *tese* ‘siin’, *ved’* ‘vesi’ – *vet’* ‘öösel’, *saž* ‘tulles’ – *saś* ‘tuli’;

c) frikatiivid ja afrikaadid:

či ‘päev’, *čize* ‘päev, omastav deklinatsioon’, *kši* ‘leib’, *kšni* ‘raud’, *ušo* ‘välisruum, õhk’, *užo* ‘oota’, *inže* ‘külaline’, *kize* ‘suvi’, *vaz* ‘vasikas’, *pize* ‘pesa’, *piže* ‘roheline’, *ožo* ‘kollane’, *kuz* ‘kuusk’.

Kirjakeeles kasutatavast tähestikust

Ersa kirjakeele loomine algas 1920. aastatel. Sellest ajast tänapäevani on ersa kirjakeeles kasutatud vene tähti:

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее	Ёё	Жж	Зз
Ии	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ъъ	Ыы	Ьь	Ээ	Юю	Яя			

Konsonantide tähistamiseks kasutatakse järgmisi tähti:

б	в	г	д	ж	з	й	к	л	м	н	п	р	с	т	ф	х	ц	ч	ш	щ
<i>b</i>	<i>v</i>	<i>g</i>	<i>d</i>	<i>ž</i>	<i>z</i>	<i>j</i>	<i>k</i>	<i>l</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>p</i>	<i>r</i>	<i>s</i>	<i>t</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>c</i>	<i>č</i>	<i>š</i>	<i>šč</i>

Vokaalide tähistamiseks kasutatavad tähed märgivad kaudselt ka eelneva konsonandi palataalsust. Viis allpool näidatud kirjatähe paari

и/ы	е/э	ю/у	ё/о	я/а
<i>i</i>	<i>e</i>	<i>u</i>	<i>o</i>	<i>a</i>

tähistavad eelnevat palataliseeritud ja palataliseerimata konsonanti (vt. järgnevaid eesnimede näiteid): Тюштя *Tušťa*, Турпур *Turpur*, Паксяй *Paksaj*, Сырнява *Sirňava*, Сюмерьге *Šumerge*, Ламзурь *Lamzur*, Паруш *Paruš*, Пуреш *Purēš*, Лёса *Łosa*, Охрем *Ohrem*, Литова *Litova*, Татю *Tatü*.

Palataalsuse märgistamiseks kasutatakse ka ь- ja ъ- tähte. Tähe ь abil märgitakse konsonandi palataalsust silbi (ka sõna) lõpus või kahe konsonandi vahel (ehk palataliseerimata konsonandi ees), nt. Сюмерьге *Šumerge* (eesnimi).

Tuleb märkida, et kahest palataliseeritud segmendist koosnevates liitkonsonantides märgitakse tähega ь vaid viimast konsonanti, näiteks: умарь ‘õun’ – умарть ‘õunad’. Erandiks on konsonant л – liitkonsonandis märgitakse nii eelneva kui järgneva konsonandi palataalsust, nt: кель *kel*, кельть *kelť* ‘keel, keeled’). Täht ъ esineb üksnes vene laenudes, kus ta märgib kahe morfeemi piiril esinevat palataliseerimata konsonanti, näiteks: подъезд (prefiks pod- + -jezd) ‘trepikoda’.

Silbi algul tähistavad tähed и, е, ё, ю, я ka häälikute ühendeid *ji, je, jo, ju, ja*, nt.: якамс *jakams* ‘käima’, ваямс *vajams* ‘vaju-ma’, ёвтамс *jovtams* ‘ütleva’, юр *jur* ‘juur’, мии *miji* ‘müüb’, саемс *sajems* ‘võtma’. Tuleb märkida, et vokaalile järgnevas positsioonis võib *j*- konsonant *ji-* ja *je-* ühendist osaliselt või täielikult kaduda, nt: *mi(j)i* ‘müüb’, *sa(j)ems* ‘võtma’.

ji- ja *je-* ühendid ei esine sõna algul. Varasemates laenudes asendub *je-* ühend *e* või *o* vokaaliga (ka *jo-* ühendiga), nt.: *eščo, oščo* ‘veel’ (vene ещё, *ješčo*); *Olona, Ohrem, Jogor* (vene Елена, *Jelena*; Ефрем, *Jefrem*; Егор, *Jegor*). Kaasaegsetes laenudes võib *je-* ühend sõna algul säilida (*jedinstva*, vene единство ‘ühtsus’).

Foneemi *e* tähistatakse sõna algul *э-* tähega, nt. эрзя (*erža*) ‘ersa’ (teistes positsioonides märgib *э-* täht eelnevat palataliseerimata konsonanti). Seevastu foneemi *i* tähistatakse и- tähega, nt. инже *inže* ‘külaline’ (teistes positsioonides märgib и- täht eelnevat palataliseeritud konsonanti).

Seoses ülalpool mainitud iseärasustega asuvad *jo-, ju-, ja-, je-* ühendiga algavad sõnad sõnaraamatutes vastavalt *ë-, ю-, я-* (laenudes ka *e-*) tähtede all.

Ülesanne 2. Kirjutage järgmised ersa sõnad kirillitsas:

jarsams 'sööma', *jovtams* 'ütleva', *šeděj* 'süda', *jakams* 'käima', *kije* 'kes', *kistij* 'maasikas', *muškems* 'pesu pesema', *pire* 'aed', *šormadoms* 'kirjutama', *sajems* 'võtma', *sire* 'vana', *sivel* 'liha', *tejems* 'tegema', *tejfer* 'tüdruk, tütar', *urva* 'minia', *vajams* 'vajuma, uppuma', *umar* 'õun', *kize* 'suvi', *pra* 'pea', *pelks* 'osa'.

SÕNAVARA *Valks*

<i>a</i>	ei, mitte	<i>paro, -iine</i>	hea, -ke
<i>aštems</i>	olema (paigal)	<i>pe</i>	ots
<i>ava</i>	naine, ema	<i>pelks</i>	osa
<i>či</i>	päev	<i>pire</i>	aed
<i>erža</i>	ersa(lane)	<i>pize</i>	pesa
<i>ikelks</i>	eesosa	<i>piže</i>	sajab vihma
<i>inže</i>	külaline	<i>piže</i>	roheline
<i>jakams</i>	käima	<i>pra, piša</i>	pea
<i>jarsams</i>	sööma	<i>praka</i>	pirukas
<i>jovtams</i>	ütleva	<i>prams</i>	kukkuma
<i>jur</i>	juur	<i>sajems</i>	võtma
<i>kal</i>	kala	<i>sams</i>	tulema
<i>ked</i>	käsi	<i>salmuks</i>	nõel
<i>keł</i>	keel	<i>sepe</i>	sapp
<i>kije</i>	kes	<i>siñ</i>	nemad
<i>kise</i>	jaoks	<i>sire</i>	vana
<i>kize</i>	suvi	<i>sivel</i>	liha
<i>koda</i>	kuidas	<i>sodoms</i>	siduma
<i>kolmoŋgemen</i>	kolmkümmend	<i>soks</i>	suusk
<i>kota</i>	king	<i>stams</i>	õmblema
<i>kov</i>	kuu	<i>sur</i>	sõrm
<i>kovol</i>	pilv	<i>surbrá</i>	sõrmeots
<i>kravtoms</i>	eemale ajama	<i>šeděj</i>	süda
<i>ksnav</i>	hernes	<i>šelme</i>	silm

<i>kstij, kistij</i>	maasikas	<i>šeske</i>	kohe
<i>kši</i>	leib	<i>šeške</i>	sääsk
<i>kšni</i>	raud	<i>šimems</i>	jooma
<i>kudazor</i>	peremees	<i>šokš</i>	sügis
<i>kudikelks</i>	esik	<i>šormadoms</i>	kirjutama
<i>kudo</i>	kodu, maja	<i>štams</i>	tõusma
<i>kuz</i>	kuusk	<i>tiñ</i>	teie
<i>lomañ</i>	inimene	<i>tol</i>	tuli
<i>lov</i>	lumi	<i>tumo</i>	tamm
<i>lovo/ms,-ž</i>	lugema, -des	<i>tejems</i>	tegema
<i>magaziñ</i>	kauplus	<i>tejteř</i>	tüdruk, tütar
<i>maksoms</i>	andma	<i>umař</i>	õun
<i>mijems</i>	müüma	<i>urē</i>	ori
<i>moda</i>	maa, muld	<i>urva</i>	minia
<i>mon</i>	mina	<i>ušo</i>	õhk, välisruum
<i>moñ</i>	minu oma	<i>užo</i>	oota, <i>hüüdsõna</i>
<i>morams</i>	laulma	<i>vajams</i>	vajuma, uppuma
<i>moršekšniems</i>	laulma, <i>korduv</i>	<i>vaj</i>	oi, oh
<i>muškems</i>	pesu pesema	<i>vaz</i>	vasikas
<i>narmuiñ/-o-</i>	lind	<i>ve</i>	öö
<i>ožo</i>	kollane	<i>veř</i>	öösel
<i>paloms</i>	põlema	<i>vele</i>	küla
<i>pando</i>	mägi, kungas	<i>viškiñe</i>	väike

Ülevaade sõnavarast ja sõnaehitusest

Sõnavara

Ersa keelt õppides leiab lugeja palju sarnasust eesti ja ersa keele vahel. Mõlemas on säilinud suur osa soome-ugri keelte ühisest sõnavarast. Ühiseid jooni on fonoloogia, morfoloogia ja süntaksi aspektides. Samas on nii ersa kui eesti keeles ka iseseisvalt arenenud sõnavara ja erineva päritoluga laene. Ersa keeles esineb näiteks iidseid indo-euroopa laene (*kši* ‘leib’, *kšni* ‘raud’, *paz* ‘jumal’, *tarvaz* ‘sirp’), kuid võrdlemisi vähe on laenude allikaks olnud eesti keelt oluliselt mõjutanud romaani-germaani keeled. Rohkelt on türki laene (nt. *jarmak* ‘raha’, *alaša* ‘hobune’) ja eriti palju on eri aegadest pärinevaid vene laene (nt. *vedra* ‘ämber’, *kolíca* ‘rõngas’, *še’ada* ‘kolmapäev’, *kapsta* ‘kapsas’).

Ersa-vene kakskeelsuse kiire levimise tõttu ersalaste seas XX sajandi teisel poolel hakkasid ersa keeles ilmneva koodivahetusnähtused – omakeelse sõnavara ja morfoloogiliste vormide ning lauseehituse asendamine venekeelsetega. Nüüdisajal on alustatud oma keele struktuuri taastamist kõigepealt kirjakeeles. Paljud autorid taaskasutavad ununenud sõnavara ja loovad uut terminoloogiat.

Alljärgnevas osas on toodud näiteid soome-ugri päritoluga sõnavarast. Nagu näidetest võib järeldada, on mõned ersa ja eesti ühised sõnad foneetiliselt üsna sarnased.

Ülesanne 1. Tutvuge tabelis toodud soome-ugri ühissõnavara näidetega ja leidke vasted järgmistele ersa sõnadele:

kolmo, šelme, nile, vete, san, šedej, kemeñ, šisem, ej, moléms, kavkso, kal, koto.

Eesti	Soome	Ersa	Mari
<i>süda, südam-</i>	<i>sydän, sydäm-</i>		<i>šüm</i>
<i>soon</i>	<i>suoni</i>		<i>šön</i>
<i>minna, min-</i>	<i>mennä, men-</i>		<i>mije-</i>
<i>kala</i>	<i>kala</i>		<i>kol</i>
<i>jää</i>	<i>jää</i>		<i>ij</i>
<i>silm</i>	<i>silmä</i>		<i>šinča</i>
<i>neli</i>	<i>neljä</i>		<i>nələt</i>
<i>kolm</i>	<i>kolme</i>		<i>kumət</i>
<i>viis</i>	<i>viisi</i>		<i>wizət</i>
<i>kuus</i>	<i>kuusi</i>		<i>kuδət</i>
<i>seitse</i>	<i>seitsemän</i>		<i>šəmət</i>
<i>kaheksa</i>	<i>kahdeksan</i>		<i>kandaš(e)</i>
<i>kümne</i>	<i>kymmenen</i>		<i>lu</i>

Ülesanne 2. Alljärgnevas tabelis on näiteid ersa ja eesti ühissõnavarast. Täitke tabel puuduvate eesti vastetega.

Kas tuleb tuttav ette?

Ilmaruum	<i>kov</i> 'kuu'	<i>ve</i>	<i>lov</i>	<i>ej</i>	<i>téšté</i>	<i>šokś</i>
Ümbrus:	<i>ušo</i>	<i>kev</i>	<i>ved'</i>	<i>kal</i>	<i>med'</i>	<i>pize</i>
Inimene:	<i>téjtér</i>	<i>čora</i>	<i>sazor</i>	<i>uře</i>	<i>uroz</i>	<i>lomań</i>
Keha:	<i>veř</i>	<i>šedėj</i>	<i>ked'</i>	<i>makso</i>	<i>sur</i>	<i>keneře</i>
Loomad:	<i>řivež</i>	<i>ovto</i>	<i>vaz</i>	<i>pursoz</i>	<i>pińe</i>	<i>šejel</i>
Taimed:	<i>lepe</i>	<i>tumo</i>	<i>pižol</i>	<i>ukštor</i>	<i>kuz</i>	<i>pešté</i>

Ülesanne 3. Pöörake tähelepanu (1) vokaalide pikkusele, (2) silpide arvule ersa ja eesti ühissõnavaras:

(1) lühike vokaal ersa keeles – pikk vokaal eesti keeles:

<i>ej</i>	jää	<i>nal</i>	nool
<i>jur</i>	juur	<i>pel</i>	pool
<i>kel</i>	keel	<i>sal</i>	sool
<i>keñere</i>	küünar	<i>san</i>	soon
<i>kenže</i>	küüs	<i>soks</i>	suusk
<i>koto</i>	kuus	<i>te, še</i>	see, too
<i>kov</i>	kuu	<i>veté</i>	viis
<i>kuz</i>	kuusk	<i>ve</i>	öö

(2) erinev silpide arv ersa ja eesti sõnades:

a)

<i>kolmo</i>	kolm	<i>šelge</i>	sülg
<i>koso</i>	kus	<i>sepe</i>	sapp
<i>koto</i>	kuus	<i>šulmo</i>	sõlm
<i>lepe</i>	lepp	<i>šuro</i>	sarv
<i>makso</i>	maks	<i>tele</i>	talv
<i>meže</i>	mis	<i>tešte</i>	täht
<i>ovto</i>	ott	<i>tumo</i>	tamm
<i>šejel</i>	siil	<i>uroz</i>	orb

b)

<i>kal</i>	kala	<i>señ</i>	sinine
<i>ked'</i>	käsi	<i>šokś</i>	sügis
<i>kev</i>	kivi	<i>tol</i>	tuli
<i>lov</i>	lumi	<i>vaz</i>	vasikas
<i>med'</i>	mesi	<i>ved'</i>	vesi
<i>on</i>	uni	<i>ver'</i>	veri

Sõnaehitus

Morfeemidevahelistes positsioonides toimuvad foneetilised nähtused, mida on käsitletud ülalpool. Osa tuletusliidetest ja tunnustest esineb mitmes variandis vastavalt eelnevale segmen-

dile. Näiteks lisandub mitmuse tunnuse kahest variandist (-t/-t') esimene palataliseerimata konsonandile ja tagavokaalile, teine aga palataliseeritud konsonandile ja eesvokaalile: *pižol – pižolt, ava – avat; rivež – rivežt, vele – velet*. Kuid on tuletusliiteid ja tunnuseid, milles olenemata eelnevast segmendist esineb kas ainult palataliseerimata või palataliseeritud konsonant (nt. määratud deklinatsiooni tunnus -š, gerundiivi tunnus -ž): *tejtešes* 'see tüdruk', *tumos* 'see tamm'; *tejež* 'tehes', *moraz* 'lauldes'. Rõhuliitel on eelnevale segmendile vastavalt kolm varianti: -gak/-kak/-jak '-gi/-ki'. Esimene nendest liitub helilise konsonandiga, teine helitu konsonandiga ja kolmas vokaaliga: *Mikołgak, Toomaskak, Mařajak*.

Ülesanne 4. Lisage mitmuse tunnuse -t/-t' sobiv variant järgmistele nimisõnatüvele:

<i>ćora-</i>	<i>kuz-</i>	<i>sazor-</i>
<i>kal-</i>	<i>łepe-</i>	<i>śeděj-</i>
<i>keđ-</i>	<i>lomań-</i>	<i>tejteř-</i>
<i>keł-</i>	<i>pešte-</i>	<i>tumo-</i>
<i>kudo-</i>	<i>rivež-</i>	<i>vaz-</i>

Ülesanne 5. Lisage rõhuliite -gak/-kak/-jak sobiv variant järgmistele nimisõnatüvele:

<i>ava-</i>	<i>lov-</i>	<i>tešte-</i>
<i>jarmak-</i>	<i>makso-</i>	<i>val-</i>
<i>keł-</i>	<i>pešte-</i>	<i>veđ-</i>
<i>kudo-</i>	<i>śeděj-</i>	<i>vele-</i>
<i>kši-</i>	<i>śokś-</i>	<i>veř-</i>

Sõnamoodustusviisid

Ersa keele põhilised sõnamoodustusviisid on tuletus ehk derivatsioon ja sõnaliitmine ehk kompositsioon nagu eesti keeleski. Levinud on ka paarissõnade moodustamine. Tuletuse korral lisandub sõnale liide, näiteks: *ašo* 'valge' – *ašińe* 'valgeke', *ašolga-doms* 'valgeks muutuma'. Osa tuletusliidetest pärineb morfoloogiliste vormide tunnustest, näiteks: *valks* 'sõnaraamat' (*val* 'sõna' + *-ks* translatiivi tunnus), *eřamo* 'elu' (*eřa-* 'ela-' + *-mo* nimisõnaliide, infinitiivi tunnus).

Liitsõnad sisaldavad rohkem kui üht tüve. Liitsõnade ühenduskohal võib toimuda häälikulisi (ja teisi) muutusi, nt.: *kolmoņgemen* ‘kolmkümmend’ (*kolmo* ‘kolm’ + *-ņ* genitiiv + *kemen* ‘kümne’). Liitsõna tähendus muutub liitsõnas suuremal või väiksemal määral, nt.: *ava-lomaņ* ‘naisterahvas’, *čora-lomaņ* ‘meesterahvas’ (*ava-*, *čora-* + *lomaņ* ‘inimene’); *vedģev* ‘veski’ (*ved* ‘vesi’ + *kev* ‘kivi’); *šelved* ‘pisar’ (*šelme* ‘silm’ + *ved* ‘vesi’). Liitsõnale on tunnuslik kokkuvormistus, mida kajastab näiteks rõhumall (kõnes) ja kokkukirjutus (ortograafias).

Liitsõnas samastuvad mõned liitsõnad tuletusliitega. Selliste sõnade hulka kuuluvad, näiteks: *či* ‘päev, päike’ (*paro či* ‘hea päev’) – *-či* (*paroči* ‘headus, õnn’, *šumbrači* ‘tervis’, *lēči* ‘täna’); *peļ* ‘pool, osa’ (*peļ či* ‘pool päeva’) – *-peļ* (*lovnomapeļ* ‘lugemispala’).

Paaris esinevatel sõnadel on reeglina sama morfoloogiline vorm (või ka sama tüvi), nt.: *eřams-aštēms* ‘elama-asetsema’, *jarsams-tejēms* ‘sööma-tegema’, *lēlat-čorat* ‘isa pojaga’, ka: *avat-tejērt* ‘ema tütreaga’, *lēlat-sazort* ‘vend õega’ (kus *-t/-t’* on mitmuse tunnus), *teј-tov* ‘siia-sinna’, *pet-pet’* ‘(tilkumise heli)’, *šolk-šolk* ‘(vee loksumise heli) jt.

SÕNAVARA *Valks*

<i>alaša</i>	hobune	<i>ovto</i>	karu
<i>aš/o, -iņe</i>	valge, -ke	<i>paroči</i>	headus
<i>ašolģadoms</i>	valgenema	<i>paz</i>	jumal
<i>ava-lomaņ</i>	naisterahvas	<i>peļ</i>	pool
<i>avat-tejērt</i>	ema tütreaga	<i>peštē</i>	pähkel
<i>avol</i>	ei, ei ole	<i>pet-pet’</i>	tilkumise heli
<i>čora</i>	mees, poiss	<i>piņe</i>	koer, peni
<i>čora-lomaņ</i>	meesterahvas	<i>pižol</i>	pihlakas
<i>či</i>	päev	<i>pursoz</i>	põrsas
<i>ej</i>	jää	<i>řivež</i>	rebane
<i>eřamo</i>	elu	<i>san</i>	soon
<i>eřams</i>	elama	<i>sazor</i>	õde, sõsar
<i>-gak/-kak/-jak</i>	-gi, -ki	<i>seņ</i>	sinine
<i>jarmak</i>	raha	<i>šeјel</i>	siil
<i>jur</i>	juur	<i>šelģe</i>	sülģ

<i>kavkso</i>	kaheksa	<i>šélved'</i>	pisar
<i>kel'</i>	keel	<i>šisem</i>	seitse
<i>kemeń</i>	kümne	<i>šulmo</i>	sõlm
<i>keńere</i>	küünar	<i>šuro</i>	sarv
<i>kenže</i>	küüs	<i>šolk-šolk</i>	loksumise heli
<i>kev</i>	kivi	<i>šumbrači</i>	tervis
<i>koda</i>	kuidas	<i>tarvaz</i>	sirp
<i>kolmo</i>	kolm	<i>tonavtoms</i>	õpetama
<i>kolmońgemeń</i>	kolmkümmend	<i>telat-čorat</i>	isa pojaga
<i>koto</i>	kuus	<i>teči</i>	täna
<i>kov</i>	kuu	<i>tej-tov</i>	siia-sinna
<i>lelat-sazort</i>	vend õega	<i>tele</i>	talv
<i>lepe</i>	lepp	<i>tešte</i>	täht
<i>lovnoms</i>	lugema	<i>ukštor</i>	vaher
<i>makso</i>	maks	<i>uro</i>	orav
<i>med'</i>	mesi	<i>uroz</i>	orb
<i>meže</i>	mis	<i>val(ks)</i>	sõna(stik)
<i>molems</i>	minema	<i>ve</i>	öö
<i>nal</i>	nool	<i>ved'</i>	vesi
<i>ńi</i>	naine, -kaasa	<i>ved'gev</i>	veski
<i>ńile</i>	neli	<i>ver'</i>	veri
<i>olgo</i>	õlg	<i>vet'</i>	öösel
<i>on</i>	uni	<i>vete</i>	viis

Esimene õppetükk *Vašeńće pelks*

GRAMMATIKA

Nimi- ja omadussõnad

Nimi- ja omadussõnadel, mis muutuvad arvus ja käändes nii ersa kui eesti keeles, võib tüvi lõppeda kas vokaali või konsonandiga, nt.: *kudo* 'kodu, maja', *kal* 'kala', *ašo* 'valge', *seń* 'sinine'. Omadussõna aluseks võib olla nimisõna, millele lisandub tuletus-sufiks (näiteks *-j*, *-v*): *mazi-j* 'ilu-s', *sal-o-v* 'sool-a-ne'. Omadus- või tegusõna vormile lisanduva sufiksi abil (nt.: *-ka*, *-či* < *či* 'päev', *-peł* < *peł* 'pool') moodustuvad nimisõnad, nt. *mazij-ka* 'kaunis-tus, pilt', *paro-či* 'hea-dus', *šumbra-či* 'tervi-s', *lovnoma-peł* 'lugemis-pala'.

Mitmuse tunnusest

Mitmuse tunnusel on ersa keeles kaks varianti (*-t/-t'*). Palataliseerimata tüvekonsonandile järgneb *-t*, nt.: *kudot* 'kodud, majad', *ašot* 'valged'; *t'* lisandub palataliseeritud ja *j*-, *m*- konsonantidele ning eesvokaalile: *vełet'* 'külad', *virít'* 'metsad', *šełmt'* (> *šełt'*) 'silmad', *seńt'* 'sinised', *kełmt'* (> *kełt'*) 'külmad'.

Mitmuse tunnuse *-t/-t'* ees kaob tüvevokaal (*-o* või *-e*) konsonantide *t*, *d*, *k*, *g* (ka *p*, *b*, *m*, *ž*, *č*) järel, kui nendele konsonantidele eelneb teine konsonant, nt.: *pando* – *pand-t* 'mäed', *šełme* – *šełm-t'* (> *šełt'*) 'silmad', *kelme* – *kełm-t'* (> *kełt'*) 'külmad'.

Mitmuse tunnus *-t/-t'* esineb sellistes sõnapaarides nagu *tétat-avat* 'isa ja ema, vanemad, isad-emad', *tétat-čorat* 'isa pojaga', *Mařat-Mikol't* 'Mařa ja Mikol' (eesnimed)'.

Omadussõnast täiend ei ühildu põhisõnaga arvus (erinevalt omadussõnast eesti keeles), näiteks:

ašo kilej 'valge kask' – *ašo kilejt'* 'valged kased',
od lomań 'noor inimene' – *od lomańt'* 'noored inimesed',

mazij ava ‘ilus naine’ – *mazij* avat ‘ilusad naised’.

Tegusõnad: *ms*-infinitiiv ja oleviku pöördvormid

Tegusõna algvormiks on ersa keeles *a-*, *o-* või *e-* vokaaliga lõppev tüvi, millele lisanduvad infinitiivi tunnused (üks nendest on *-ms*; teiste tunnuste kohta vt. õppetükk 6) ja pöördelõpud. Tegusõnad esinevad oleviku/tuleviku ja mineviku (preteeritum 1 ja preteeritum 2) ajavormides. Oleviku vormid esinevad ka tuleviku vormidena. Allpool on näiteid tegusõnade *ms*-infinitiivi ja oleviku pöördvormidest koos isikulise asesõnaga (*mon* mina, *ton* sina, *son* tema, *miñ* meie, *tiñ* teie, *siñ* nemad).

Tegusõnade *ms*-infinitiivi vorm:

kortams ‘rääkida, rääkima’ (nt. *kortams eržañ, estonoñ kelse*; ka: *kortams eržaks, estonoks*);

lovoms ‘lugeda, lugema; arvutada, arvutama’ (nt. *lovoms jarmak*);

lovnoms ‘lugeda, lugema’ (nt. *lovnoms eržañ, estonoñ kelse*);

ñejems ‘näha, nägema’ (nt. *ñejems malasto*);

tonavtñems ‘õppida, õppima’ (nt. *tonavtñems parosto*).

Oleviku/tuleviku pöördvormid:

a) *kortams*, *lovoms*, *ñejems*:

<i>mon</i>	<i>korta-n</i>	<i>lova-n</i>	<i>ñeja-n</i>
<i>ton</i>	<i>korta-t</i>	<i>lova-t</i>	<i>ñeja-t</i>
<i>son</i>	<i>kort-i</i>	<i>lov-i</i>	<i>ñej-i</i>
<i>miñ</i>	<i>korta-tano</i>	<i>lov-tano</i>	<i>ñe(j)-tano</i>
<i>tiñ</i>	<i>korta-tado</i>	<i>lov-tado</i>	<i>ñe(j)-tado</i>
<i>siñ</i>	<i>kort-it'</i>	<i>lov-it'</i>	<i>ñe(j)-it'</i>

b) *lovnoms, tonavthems*:

<i>mon</i>	<i>lovna-n</i>	<i>tonavthá-n</i>
<i>ton</i>	<i>lovna-t</i>	<i>tonavthá-t</i>
<i>son</i>	<i>lovn-i</i>	<i>tonavthí-i</i>
<i>miñ</i>	<i>lovno-tano</i>	<i>tonavthé-ťano</i>
<i>tiñ</i>	<i>lovno-tado</i>	<i>tonavthé-ťado</i>
<i>siñ</i>	<i>lovn-it'</i>	<i>tonavthí-it'</i>

Kõigi tegusõnade ainsuse 1. ja 2. pöörde lõppudele (-n, -t) eelneb vokaal *a*. Tegusõna pöördevormides esineb tüvevokaali kadu. Tüvevokaalid -o ja -e kaovad üldjuhul mitmuse 1. ja 2. pöördes (*lov-tano, lov-tado; ñej-ťano, ñej-ťado*), kuid vokaali kadu ei esine tuletussufiksit omavates tegusõnades (vt.: *lovno-tano, tonavthé-ťano*). Ainsuse ja mitmuse 3. pöördes kaob vokaal nii *a*- kui ka *o*- ja *e*- tüvevokaaliga verbidel.

Tegusõnade oleviku eitavad vormid koosnevad eitussõnast *a* ning sellele järgnevast tegusõna pöördevormist, nt.: *mon a kortan* (vt. ka *ms*-infinitiivi: *a kortams*). Erinevalt eesti keelest, kus tegusõnad esinevad muutumatul kujul, järgnevad ersa keeles eitussõnale *a* tegusõna isikulised vormid.

Tegusõna eitavad vormid (olevik)

kortams 'rääkida, rääkima':

<i>mon</i>	<i>a kortan erzaks</i>	mina	ei räägi ersa keelt
<i>ton</i>	<i>a kortat erzaks</i>	sina	ei räägi ersa keelt
<i>son</i>	<i>a korti erzaks</i>	tema	ei räägi ersa keelt
<i>miñ</i>	<i>a kortatano erzaks</i>	meie	ei räägi ersa keelt
<i>tiñ</i>	<i>a kortatado erzaks</i>	teie	ei räägi ersa keelt
<i>siñ</i>	<i>a kortit' erzaks</i>	nemad	ei räägi ersa keelt

Tegusõna *ulems* ‘olla, olema’ pöördvormid ja nende kasutamine

Ersa keeles, nagu eesti keeleski, tähistavad tegusõnade oleviku pöördvormid nii olevikus kui ka tulevikus toimuvat tegevust: *Mon moľan kudov*. ‘Ma lähen koju (täna/homme)’. Tegusõna *ulems* ‘olema, olla’ oleviku vormid (*ulan, ulat, uli, ultano, ultado, ulit*) esinevad predikaadina erinevalt.

Pöördvormid *ulan, ulat, uli, ultano, ultado, ulit* seostuvad eeskätt tulevikus toimuvaga: *ulan toso kotosto* ‘olen seal kell kuus’. Eitavas vormis kasutatakse eitussõna *a*: *a ulan, a ulat, a uli, a ultano, a ultado, a ulit*, nt.: *Miň a ultano še škasto kudoso*. ‘Meid ei ole sel ajal kodus’.

Tähendust ‘on olemas’, mis seostub olevikuga, väljendavad 3. pöörde ainsuse ja mitmuse vormid *uli, ulit*. Käändsõnad esinevad sellistes lausetes nii määramata kui määratud ja omastava deklinatsiooni vormides (vt. õppetükid 2, 4, 6): näiteks: *uli ška, škaš, škam* (*ška* ‘aeg’: määramata, määrav, omastav deklinatsioon) ‘on aega’; *ulit jalgat, jalgatňe, jalgan* (*jalga* ‘sõber’: määramata, määrav, omastav deklinatsioon, mitmus) ‘on sõpru’. Eitavas lauses kasutatakse sel juhul eitust *aras* (mitmus: *arast*) ‘ei ole, pole, puudub’, nt.: *aras ška* ‘ei ole (pole) aega’, *škaš aras* ‘aega ei ole’, *škam aras* ‘mul ei ole aega’.

Seost olevikuga väljendavad liitvormid, mis koosnevad käändsõnast ja tegusõna *ulems* pöördelõpust. Eesti keeles kasutatakse ka sel juhul tegusõna ‘olla, olema’ pöördvormi, mis esineb iseseisva sõnavormina, nt.: olen üliõpilane, oled üliõpilane jt.

Nimisõnatüvi + *ulems*- pöördelõpp

<i>lomaňan</i> <	<i>lomaň</i> + (<i>ul</i> -)- <i>an</i>	olen inimene
<i>lomaňat</i> <	<i>lomaň</i> + (<i>ul</i> -)- <i>at</i>	oled inimene
<i>lomaň</i> <	<i>lomaň</i> + (- <i>Ø</i> -)	on inimene
<i>lomaňtano</i> <	<i>lomaňt</i> + (<i>ul</i> -)- <i>tano</i>	oleme inimesed
<i>lomaňtado</i> <	<i>lomaňt</i> + (<i>ul</i> -)- <i>tado</i>	olete inimesed
<i>lomaňt</i> <	<i>lomaňt</i> + (- <i>Ø</i> -)	on inimesed

Omadussõnatüvi + *ulems-* pöördelõpp

<i>odan</i> <	<i>od</i> + (<i>ul-</i>)- <i>an</i>	olen noor
<i>odat</i> <	<i>od</i> + (<i>ul-</i>)- <i>at</i>	oled noor
<i>od</i> <	<i>od</i> + (-Ø-)	on noor
<i>odtano</i> <	<i>odt</i> + (<i>ul-</i>)- <i>tano</i>	oleme noored
<i>odtado</i> <	<i>odt</i> + (<i>ul-</i>)- <i>tado</i>	olete noored
<i>odt</i> <	<i>odt</i> + (-Ø-)	on noored

Eitavas vormis esineb ka sel juhul eitussõna *a*: *Mon a odan. Miñ a odtano*. Lisaks eitussõnale *a* on ersa keeles eitav liitsõna *avoł*, mis koosneb eitussõnast *a* ja tegusõnast *ulems-* (*a* + *ul-*). Liitsõna hääldamisel tekkitab kahe vokaali vahel poolvokaal *w* (murdeti: *awoł, awuł*) või konsonant *v* (kirjakeeles: *avoł*).

Eitussõnade *a*, *avoł*, *araś* kasutamine:

1. *Mon a estonan, mon erzan*. Ma ei ole eestlane, olen ersalane.
2. *Mon avoł estonan, mon erzan*. Ma olen mitte eestlane, vaid ersalane.
3. *Ton studentat?* – *Avoł*. Kas Sa oled üliõpilane? – Ei.
4. *Uli škat?* – *Araś*. On sul aega? – Ei ole.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Tere! *Šumbrat!*

<i>šumbrat!</i>	tere! (Sina)
<i>šumbratado!</i>	tere! (Teie)
<i>koda erat?</i>	kuidas elad?
<i>koda eratado?</i>	kuidas elate?
<i>parosto</i>	hästi
<i>sastiñeste</i>	tasakesi
<i>suk-pra</i>	aitäh
<i>moñ lememe Ora</i>	minu nimi on Ora
<i>koda lemet?</i>	mis su nimi on?
<i>ñejemazonok!</i>	nägemiseni!
<i>paro či!</i>	head päeva!
<i>šumbrači!</i>	ole (-ge) terve (-d)!
<i>eršik! eršide!</i>	ela /-ge (hästi)!

1. *Te auditorija. Netne studentt – kolmo tejttert, kolmo corat. Merja finn, Pekkajak finn. Aniko vengra. Te Vaša, son ruz. Toomas eston. Anujak eston.*

- *Te kije? – Professor Tamm.*
- *Professor Tamm eston? – Eston.*
- *Anikojak eston? – Avol. Son vengra.*
- *Vaša ruz? – Ruz.*
- *Merjat-Pekkat finnt? – Finnt.*
- *Anujak finn? – Avol. Son eston.*
- *Siñ studentt? – Studentt.*
- *Tongak studentat? – Mongak studentan.*
- *Ton eržat? – Avol. Mon estonan.*
- *Koso Anu? – Son araš.*
- *Kosot Šomat-Mikolt? – Siñgak arašt.*

2. *Professor Tamm korti estonoks, ruzoks, eržaks, finneks, vengraks. Son korti anglañ kelsejak. Aniko korti vengraks, lovni estonoñ, ružoñ kelse, tonavtni eržan kel. Merjat-Pekkat kortit finneks, ruzoks, lovni vengrañ kelse. Siñgak tonavtnit eržan kel. Vaša korti ruzoks, estonoks, lovni vengrañ kelse, tonavtni anglañ kel. Evat-Toomast estont. Siñ kortit parosto anglañ, ružoñ kelse, tonavtnit eržan kel. Eržan kelse siñ a kortit.*

Ülesanne 1. Vastake küsimustele:

Kije korti estonoks /ruzoks /finneks /vengraks?

Kije korti anglañ /vengrañ kelse?

Kije a korti eržaks? Ton kortat eržaks?

Kije tonavtni eržan kel? Tongak tonavtnat eržan kel?

Ton lovnat eržan kelse?

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Lisage mitmuse tunnus *-t/-t'* värvinimedele: *ašo* 'valge', *raužo* 'must', *jakstere* 'punane', *tuža* 'pruun', *ožo* 'kollane', *señ* 'sinine', *piže* 'roheline'.

2. Leidke omadussõnaga sobivad nimisõnad, nt. *paro lomañ*.

<i>paro</i>	<i>alaša</i>	<i>pakša</i>	<i>kedí'</i>	<i>tejtér</i>
<i>lembe</i>	<i>ava</i>	<i>pača</i>	<i>kudo</i>	<i>vele</i>
<i>ašo</i>	<i>čora</i>	<i>pize</i>	<i>lomań</i>	<i>šelmt'</i>
<i>seń</i>	<i>čokšńe</i>	<i>šedėj</i>	<i>kal</i>	<i>mastor</i>
<i>raužo</i>	<i>tešte</i>	<i>kši</i>	<i>moda</i>	<i>kšńi</i>

3. Nimetage tegusõnade *erams* 'elama', *aštems* 'olema, asetsema, viibima', *ńejems* 'nägema' oleviku jaatavad ja eitavad pöördevormid.

4. Kasutage tegusõna *ulems-* pöördelõppe sõnadega *eston, finn, ńemeć, vengra, ruz*. Näide: *Mon estonan, avol' vengran.*

5. Täitke lüngad:

– *Kij...t?* – *Studenta... .*

– *To... erzat?* – *Avol', m...n estonan. Ton erzat?*

– *Avol', mon finn...n.*

– *Ki...e te?* – *V...ngra.*

– *S...n student?* – *Student.*

6. Ühendage sobivad vormid vasak- ja parempoolsest tulbast:

<i>miń</i>	<i>studentan</i>
<i>mon</i>	<i>studentt</i>
<i>ton</i>	<i>studenttado</i>
<i>siń</i>	<i>studenttano</i>
<i>son</i>	<i>student</i>
<i>tiń</i>	<i>studentat</i>

7. Kasutage järgmisi keelendeid rühmakaaslas(t)ega tutvumiseks: *Šumbrat! Moń lemem Mon erzan. Ton studentat? ńejemazonok! Koda erat? Mongak. Kijat ton? Studentan. Šumbraći! Sastineste.*

8. Kasutage alljärgnevat teksti "Rühmafoto" oma variandi loomiseks:

Te Merja. Son finn. Te Paavo. Paavojak finn. Kije te? Te mon. Mon erzan.

Te eston, Indrek. Te Ilona. Son avol eston, son vengra. Tejak vengra, Edit.

Kije še? – Olona. Son ruz? – Avol, kařel. Kijetado tiň? – Mon erřan, son nemeć.

9. Tõlkige ersa keelde:

See on ülikool. Need on üliõpilased: kaks soomlast, üks ungarlane, üks venelane, kolm eestlast. See on professor Kask, ka tema on eestlane. Ilona ei ole eestlane, ta on ungarlane. Imre on ka ungarlane. Ann on hea üliõpilane. Ta räägib hästi inglise, vene, soome keelt, õpib ungari keelt. Me õpime ersa keelt. Nemand räägivad ersa keeles.

– Tere! Kas teie olete üliõpilased? – Ei. – Tere! Kas teie olete ungarlased? – Ei, meie ei ole ungarlased. Oleme sakslased. – Kuidas elate? – Hästi. – Kuidas Sina elad? – Tasakesi. – Head päeva! – Nägemiseni.

SÕNAVARA *Valks*

<i>a</i>	eitus: ei	<i>nejemazonok</i>	nägemiseni
<i>anglań keĺ</i>	inglise keel	<i>nemeć</i>	sakslane
<i>ara/ś, -śt</i>	ei; puudub, -vad	<i>od</i>	uus, noor
<i>ařo</i>	valge	<i>paća</i>	rätik
<i>auditorija</i>	auditoorium	<i>pakśa</i>	põld
<i>avol</i>	mitte	<i>parosto</i>	hästi
<i>ćokřne</i>	õhtu	<i>piře</i>	roheline
<i>era/t, -tado</i>	elad, -te	<i>pokř</i>	suur
<i>eston</i>	eestlane	<i>raužo</i>	must
<i>estonoń keĺ</i>	eesti keel	<i>ruz</i>	venelane
<i>finn</i>	soomlane	<i>ruzoń keĺ</i>	vene keel
<i>finneń keĺ</i>	soome keel	<i>sal, -ov</i>	sool(-ane)
<i>francuz</i>	prantslane	<i>sastińeste</i>	tasakesi
<i>jakstere</i>	punane	<i>seń</i>	sinine
<i>jarmak</i>	raha	<i>siń</i>	nemand
<i>kařel</i>	karjalane	<i>sire</i>	vana
<i>keĺme</i>	külm	<i>son</i>	tema
<i>kije</i>	kes	<i>student</i>	üliõpilane

<i>kílej</i>	kask	<i>še</i>	too
<i>koda</i>	kuidas	<i>šetše</i>	nood
<i>kortams</i>	rääkima	<i>šorma</i>	kiri
<i>koso</i>	kus	<i>šormav</i>	kirju, mustriga
<i>latiž</i>	lätlane	<i>šuk-pra</i>	aitäh
<i>lem</i>	nimi	<i>ška</i>	aeg
<i>lembe</i>	soe	<i>šumbra</i>	terve
<i>litov</i>	leedulane	<i>tiñ</i>	teie
<i>lovnoms</i>	lugema	<i>ton</i>	sina
<i>mastor</i>	maa, riik	<i>tonavthems</i>	õppima
<i>mazij</i>	ilus	<i>toso</i>	seal
<i>mazijka</i>	kaunistus	<i>te</i>	see (siin)
<i>meze</i>	mis	<i>tese</i>	siin
<i>miñ</i>	meie	<i>tuža</i>	pruun
<i>moda</i>	maa(pind)	<i>ulems</i>	olema
<i>mon</i>	mina	<i>vengra</i>	ungarlane
<i>ne,-tše</i>	need	<i>vengran kel</i>	ungari keel
<i>nejems</i>	nägema	<i>vir</i>	mets

Teine õppetükk *Omboće pełks*

GRAMMATIKA

Käänamine. Määramata käändtüüp

Erinevalt eesti keelest muutuvad ersa keeles nimi-, omadus-, ase- ja arvsõnad vastavalt kolmele deklinatsioonile: määramata, määrav ja omastav. Deklinatsioonide ehk käändtüüpide tähendus väljendub järgmiselt:

määramata (ainsus, mitmus): *kudo*, -*t* ‘kodu, -d’.

määrav (ainsus, mitmus): *kudoś*, *kudoťhe* ‘(see) kodu, (need) kodud’.

omastav (ainsus, mitmus): *kudom/-n*; -*t/-t*; -*zo/-nzo*; -*nok/-nok*; -*nk/-nk*; -*st/-st* ‘(minu, sinu, tema, meie, teie, nende) kodu, -d’.

Määramata käändtüübis on ainsuses 12 käänet, kuid mitmuses vaid üks kääne – nominatiiv (nimetav), mille tunnuseks on -*t/-t* (ainsus/mitmus). Määravas käändtüübis (vt. õppetükk 4) esinevad sõnad nii ainsuses kui mitmuses 10 käändes. Omastavas deklinatsioonis (vt. õppetükk 6) on käänete arv on piiratud ning käändevormide esinemine sõltub olulisel määral sõna semantikast.

Määramata deklinatsiooni vormid (ainsus):

Kääne	Käände tähendus	Tunnus
<i>Nominatiiv</i> nimetav	<i>kije</i> , <i>meže</i> kes, mis	-Ø
<i>Genitiiv</i> omastav	<i>ki(je)ń</i> , <i>mežeń</i> kelle, mille (oma)	-ń
<i>Daativ</i> alaleütlev	<i>ki(je)ńeń</i> , (<i>mežeńeń</i>) kellele, millele	-ńeń/-ńeń
<i>Ablatiiv</i> alaltütlev	<i>ki(je)dě</i> , <i>mežedě</i> kellelt, millelt	-to/-t'e/-te/ -do/-d'e/-de
<i>Inessiiv</i> seesütlev	<i>ki(je)se</i> , <i>mežese</i> kelles, milles	-so/-se

<i>Elatiiv seestütlev</i>	<i>ki(je)ste, mežeste kellest, millest</i>	<i>-sto/-ste</i>
<i>Illatiiv sisseütlev</i>	<i>ki(je)s, mežes kellesse, millesse</i>	<i>-s</i>
<i>Latiiv (suunda tähistav kääne)</i>	<i>kov, kona pelev kuhu, mis suunas</i>	<i>-v</i>
<i>Prolatiiv (liikumisala tähistav kääne)</i>	<i>kuva, mežga mille kaudu /läbi</i>	<i>-va/-ga/-ka</i>
<i>Komparatiiv (võrdluskääne)</i>	<i>mežeška mille suurune</i>	<i>-ška</i>
<i>Abessiiv ilmaütlev</i>	<i>kije-, meževtème kelleta, milleta</i>	<i>-vtomo/-vtème /-tomo/-tème</i>
<i>Translatiiv saav</i>	<i>kijeks, mežeks kelleks, milleks</i>	<i>-ks</i>

Käände vormid on seotud käandsõnade tähendusega. Sellistes käänetes nagu inessiiv, elatiiv, illatiiv, latiiv, prolatiiv esinevad enamasti ruumilise tähendusega nimisõnad. Datiivi saab harilikult moodustada olendeid tähistavatel nimisõnadel. Ka komparatiivi vorme saab moodustada vaid käandsõna semantika ja käände tähenduse sobivusel.

Näiteid

(*kudo* ‘kodu, maja’, *lomañ* ‘inimene’, *šedej* ‘süda’):

Nom.	<i>kudo</i>	<i>lomañ</i>	<i>šedej</i>
Gen.	<i>kudo-ñ</i>	<i>lomañ-e-ñ</i>	<i>šedej-e-ñ</i>
Dat.	–	<i>lomañ-ñeñ</i>	<i>(šedej-ñeñ)</i>
Abl.	<i>kudo-do</i>	<i>lomañ-de</i>	<i>šedej-de</i>
Iness.	<i>kudo-so</i>	<i>(lomañ-se)</i>	<i>šedej-se</i>
Elat.	<i>kudo-sto</i>	<i>(lomañ-ste)</i>	<i>šedej-ste</i>
Illat.	<i>kudo-s</i>	<i>(lomañ-s)</i>	<i>šedej-s</i>
Lat.	<i>kudo-v</i>	–	–
Prol.	<i>kudo-va</i>	<i>(lomañ-ga)</i>	<i>šedej-ga</i>
Komp.	<i>(kudo-ška)</i>	<i>(lomañ-ška)</i>	<i>(šedej-ška)</i>
Abess.	<i>kudo-vtomo</i>	<i>lomañ-tème</i>	<i>šedej-tème</i>
Transl.	<i>kudo-ks</i>	<i>lomañ-e-ks</i>	<i>šedej-e-ks</i>

Mõnes käändes lisandub sõnatüvele enne käändelõppu vokaal (*o* või *e*, vastavalt tüves esinevale ees- või tagavokaalile), nt. *lomañ-e-ń*. Sisekohakäände lõppude (*-s*, *-so/-se*, *-sto/-ste*) ees kaob konsonandile (*d*, *k*, *g*, mõningates sõnades ka *p*, *b*, *m*, *ž*, *č*) järgnev tüvevokaal (*-e* või *-o*), kui sellise konsonandi ees on veel üks konsonant (nt. *šélme* ‘šilm’: *šélm-s*, *šélm-se*, *šélm-ste*). Prolatiivi tunnuse kolmest variandist (*-ga/-ka/-va*) liitub esimene variant helilisele konsonandile (*vir-ga*), teine helitule konsonandile (*kijaks-ka*) ja kolmas vokaalile (*kudo-va*).

Lisaks 12 käände eristatakse ersa keeles veel kahte käänat – komitatiivi ja akusatiivi, kuid neid saab käändesüsteemi kuuluvateks pidada vaid tinglikult.

Komitatiiv	<i>kije-</i> , <i>meže-ńek</i> kellega, millega (koos)	<i>-nek/-ńek</i> : <i>surnek</i> , <i>kedńek</i>
Akusatiiv	<i>kije</i> , <i>meže</i> ‘keda, mida’	= nominatiivi vorm

Erinevalt eesti keele kaasaütleva *ga*-käändevormist on komitatiivil (*-nek/-ńek*) tuletussufiksile omane tähendus (‘koos, kokku, mitmekesi’), nt.: *studentnek*, *jalgańek* ‘koos üliõpilas(t)ega, sõbraga (sõpradega)’. Kaasaütleva käände funktsiooni täidab ersa keeles nimisõnale (ka omadus- ja asesõnale) järgnev postpositsioon *marto* ‘-ga’: *jalga marto* ‘sõbraga’, *lovso marto kši* ‘piimaga leib’. Akusatiivi vorm langeb kokku nominatiivi vormiga, kuid lauses esineb ta mitte subjekti, vaid objekti funktsioonis:

Mon moran moro (akusatiiv). ‘Ma laulan laulu (partitiiv)’.

Nii ersa kui eesti keeles on nominatiivi mitmuse tunnuseks *-t* ja sisekohakäänete lõppudeks *-so/-se*, *-sto/-ste*. Mõned käanded ja nende kasutamine on kahes keeles siiski erinev (vt. alljärgnevat tabelit). Ersa keeles puudub partitiiv (osastav kääne). Eesti-keelsele partitiivile vastab ersa keeles määrava deklinatsiooni genitiivi vorm, nt. *moro-ńt* ‘seda laulu’. Alaleütleva käände funktsioonis võib esineda datiiv ja alalütleva käände funktsioonis koos järelsõnaga esinev genitiivi vorm. Translatiivil on oleva käände tähendus ja illatiivile vastab rajava käände tähendus. Inessiivil on lisaks kohakäände tähendusele ka viisiütleva käände tähendus.

Kääne:

Eesti	Ersa	Tähendus	Näited
Partitiiv	<i>akusatiiv</i>	keda mida	<i>moro</i> lauu
Allatiiv	<i>datiiv</i>	kellele millele	<i>ćora-ńeń</i> mehele
Adessiiv	<i>genitiiv+</i> <i>järelsõna</i>	kellel millel	<i>jalga-ń (kedse)</i> sõbral
Essiiv	<i>translatiiv</i>	kellena millena	<i>šabra-ks</i> naabriks, -na
Terminatiiv	<i>illatiiv</i>	kelleni milleni	<i>ćokšńe-s</i> õhtuni
Instruktiiv	<i>inessiiv</i>	mil viisil	<i>salmuks-so</i> nõelaga

Omadussõnad võivad analoogselt nimisõnadele esineda määrata deklinatsiooni vormides, näiteks:

ašo, -do, -so, -sto, -s, -va, -ks, -vtomo;
piže, -dé, -se, -ste, -s, -va, -ks, -vtéme.

Asesõnad

Ersa keeles on asesõnade algvormiks kas lihttüvi või tüvi, millele lisandub tuletussufiksina esinev käändelõpp. Allpool on tutvustatud sageli esinevaid asesõnu liht- ja tuletatud tüvega.

Isikulised asesõnad:

mon 'mina', *ton* 'sina', *son* 'tema', *miń* 'meie', *tiń* 'teie',
siń 'nemad'.

Näitavad asesõnad:

te 'see', *še* 'too', *ńe(-ńíe)* 'need', *še(-ńíe)* 'nood'.

Küsidavad asesõnad:

kije 'kes', *meže* 'mis', *koda* 'kuidas', ka: *kona* 'milline (nendest)', *kodamo* (< *ko-*) 'milline', *kiń* (< *kije + -ń*) 'kelle oma', *mežeks* (< *meže + -ks*) 'mille jaoks', *meks* (< *meže + -ks*) 'miks', *koso* (< *ko- + -so*) 'kus', *kosto* (< *ko- + -sto*) 'kust', *kov* (< *ko- + -v*) 'kuhu', *kuva* (< *ku- + -va*)

‘kus, mille kaudu, läbi, pidi’, *šaro, šardo, šars* ‘kui palju, millal, kui kauaks’ (liitsõna).

Asesõna tüvele võib lisanduda rõhuliide *-gak/-jak/-kak*: *mongak, tongak, songak, miňgak, tiňgak, siňgak, tejak, šejak, ñe(-tñe)jak* (minagi, sinagi, temagi, meiegi, teiegi, nemadki, seegi, toogi, needki).

Küsivad asesõnad, millele lisandub rõhuliide (*kijak, mezejak, kodajak, kodamojak, kosojak, kuvajak, mekskak, šardojak*) esinevad eitavate ning umbmääraste asesõnade funktsioonis:

- *Kijak korti erzaks?* Kas keegi räägib ersa keelt? *Kijak a korti.* Keegi ei räägi.
- *Ton mezejak ñejat?* Kas Sa näed midagi? *Mezejak a ñejan.* Mitte midagi ei näe.

Määrsõnad

Määrsõnadel on ersa keeles tihti ka tuletusvormid. Määrsõnu moodustatakse kas tüvede liitmise, nt. *teči* ‘täna’ (*te* ‘see’ + *či* ‘päev’) või tüvele tuletussufiksi lisamise teel (*parosto* ‘hästi’, *beřaňste* ‘halvasti’). Erinevate määrsõnaliikide tuletussufiksitena võivad esineda käändelõpud, mis lisanduvad omadus- või asesõna tüvele, näiteks:

Määrsõnade moodustamine käändelõpude abil:

<i>-so /-se</i>	<i>toso</i> seal	<i>tese</i> siin	<i>malaso</i> lähedal
<i>-sto /-ste</i>	<i>tosto</i> sealt	<i>teste</i> siit	<i>malasto</i> lähedalt
<i>-v /-j</i>	<i>tov</i> sinna	<i>tej</i> siia	<i>malav</i> lähedale
<i>-va /-ja</i>	<i>tuva</i> seal, -t	<i>tija</i> siin, -t	<i>malava</i> lähedal, -t

Nagu toodud näidetest nähtub, on tuletussufiksitate abil moodustatud määrsõnad võrdlemisi selge struktuuriga. Algvormideks võib pidada selliseid määrsõnu nagu *pek* ‘väga’ ja *ñej* ‘nüüd’. Osades määrsõna vormides on säilinud vanad käändelõpud: *vašña* ‘algul’, *mejle* ‘päras’, *valske* ‘homme, hommik’, *čokšne* ‘õhtu, -l’, *kuvat* ‘kaua’.

Ase- ja määrsõnadel on samuti käändevorme, näiteks:

genitiiv -*n*: *teń, mezeń, kiń* (*kije-* + -*n*), *tešeń, kostoń, ńejeń*;
ablatiiv -*to/-te/-te/-do/-de/-de*: *mezedé, kodamodo*;
abessiiv -*tomo/-vteme/-tomo/-teme*: *mezevteme, sheńteme*.

Liitvormid: käändsõna + *ulems-* pöördelõpp

Käändsõnadele võivad nii algvormis kui käändes lisanduda tegusõna *ulems-* pöördelõpud, mis moodustavad sel viisil predikaadi. Alljärgnevates näidetes on *ulems-* liitvormide osadeks nimi-, omadus-, ase- (ka määrsõnade) alg- ja käändevormid (*velese* 'külas', *kije* 'kes', *kosto-ń* 'kust (pärit)', *vasoldo* 'kaugelt').

Velese, kije, kostoń, vasoldo + *ulems-* pöördelõpud:

<i>velesan</i>	<i>kijan</i>	<i>kostońan</i>	<i>vasoldan</i>
<i>velesat</i>	<i>kijat</i>	<i>kostońat</i>	<i>vasoldat</i>
<i>velese</i>	<i>kije</i>	<i>kostoń</i>	<i>vasoldo</i>
<i>velesetano</i>	<i>ki(je)tano</i>	<i>kostońtano</i>	<i>vasoldotano</i>
<i>velesetado</i>	<i>ki(je)tado</i>	<i>kostońtado</i>	<i>vasoldotado</i>
<i>veleset</i>	<i>ki(je)t</i>	<i>kostońt</i>	<i>vasoldot</i>

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Kes Sa oled ja kust Sa pärit oled? *Kijat, kostońat?*

<i>kostońat?</i> (<i>kosto-ń-at</i>)	kust (Sa) pärit oled?
<i>ine /pokš:</i> <i>ineved</i> <i>pokš kudo</i>	suur: meri suur maja
<i>šumbra lomań</i>	tugev (terve) inimene
<i>studenteń kudo</i> <i>inžeń kudo</i>	ühiselamu võõrastemaja

Mikoľ eržaň ćora. Mařa eržaň tejtěř. Mařat-Mikoľt' od lomaňt'. Siň nej Estoňijasot. Těse eřit' estont, ruzt, latižit, ľija raškeň lomaňtkak. Mařat-Mikoľt' alamodo kortit' estonoň kělse.

Jaant-Toomast estonoň ćorat. Siň Tallinnset'. Nej siň Tartusot. Siňgak odt. Paro, mazij lomaňt'. Siň tonavtnit' uňiversitetse. Eřit' studenteň kudoso.

Istvánt-Ferenct vengrat. Siň tetat-ćorat. István šumbra siře lomaň. Ferenc mazij od ćora. Siň nej Tallinnset'. Siň tuřistt. Eřit' otělse (inžeň kudoso). Siň jakit' Tallingga jalgo, nejit' mazij tarkat.

Ilse Elza marto latižit Rigasto, siň avat-tejtěřt'. Rigaso siň eřit' pokš kudoso. Ilse a siře, son mazij paro ava. Elzajak mazij. Siň nej Pärnuň sanatořijasot. Pärnu iňeved' malaso. Eřit' těse kolmoška ćit'.

Henry anglaň ćora, Mařu eržaň tejtěř. Siň tonavtnit' Tartuň uňiversitetse. Nej siň eržaň kelen' šeminarsot. Henry parosto korti erzaks. Son tonavtni finneň-ugraň kělt'. Mařu Saranoň malasto. Songak tonavtni finneň-ugraň kělt'. Siň eřit' studenteň kudoso.

Küsimused Kevkstemat

*Kit' Mařat-Mikoľt' ? Kosot siň?
Kodamo kělse siň kortit' Estoňijasot?
Jaant-Toomast od lomaňt' ? Kodamot siň?
Koso siň eřit' ? Kosot nej siň?
Koso tonavtnit' Jaant-Toomast?
Kit' Istvánt-Ferenct ? Meks siň Tallinnset' ?
Ilset'-Elzat jalgat ? Kosot siň ?
Koso tonavtnit' Henry Mařuň marto ?
Meže tonavtni Henry ?
Kostoň Mařu ? Meks son nej Tartuso ?
Kijat ton ? Kostoňat ? Koso eřat ? Meže tonavtnat ?*

5. Pange sõnaühendites (*jakams viirga, kortams eržan kelse, molems kals*) esinevad tegusõnad erinevatesse oleviku pööretesse, näiteks: *Siñ a molit' teči kals.*

6. Tegusõna tähendusest sõltub tema laiendite vorm. Lisage tegusõnadele (*erams, molems, nejems, jakams, kortams*) vastavad sõnad a-, b-, c-, d-, e- tulpadest ja andke sõnapaaridele eesti-keelsed vasted.

a	b	c	d	e
<i>lej</i>	<i>kudov</i>	<i>velese</i>	<i>alamo</i>	<i>paksava</i>
<i>kalt</i>	<i>viřev</i>	<i>lomaņeks</i>	<i>parodo</i>	<i>ejga</i>
<i>tejtřř</i>	<i>kedř</i>	<i>kudoso</i>	<i>sastiņeste</i>	<i>velev</i>
<i>lomaņt'</i>	<i>paksav</i>	<i>vedse</i>	<i>parosto</i>	<i>vedř</i>
<i>mastort</i>	<i>vedř</i>	<i>lomaņga</i>	<i>eržaks</i>	<i>piřeva</i>

7. Täitke teksti lüngad, seejärel koostage analoogne tekst. Sõnade valik: *molān, kostoņat, kortat, parosto, koso, ton, meže, tonavtņan, alamodo, erāt, tonavtņat.*

Šoma Ton ... ? Finnat?
Aniko Avoļ, vengran.
Šoma ... erāt? Budapestse?
Aniko Moskovso.
Šoma ... tejtat?
Aniko ... uņiversitetse. ... erāt Mordovijaso?
Šoma Mordovijaso.
Aniko ... Tartuņ uņiversitetse?
Šoma Avoļ, Mordovijaņ Uņiversitetse. Nejt Tartusan.
Aniko Ton vengraks ...?
Šoma ... kortan. Mon kortan eržaks, ruzoks, finneks, estonoks.
Aniko Mon kortan vengraks, finneks, alamodo eržaks, ruzokskak.
Šoma Ton pek ... kortat eržaks.
Aniko Nejt mon ... finneņ keleņ lėkijav. Tongak molāt?

*Šoma Araš, mon molan avol lëkčijav,
 seminarov.*

8. Õelge ersa keeles:

a). Ma lähen koju. Täna ma ei lähe kusagile. Ma lähen kinno. Kas teie käite kinos? Tema elab maal (külas). Kust teie pärit olete? Nemad õpivad ülikoolis. Kus Sina õpid? Meie teame palju laule. Kas Sa oskad mingit laulu? Mina kirjutan kirja. Mida Sa kirjutad? See on ilus koht. Mis maal Sa elad? Teie räägite palju keeli. Kas keegi räägib ersa keelt? Ma ei näe midagi. Mida Sina näed? Nemad on ersalased. Kes teie olete? Meie elame hästi. Kuidas teie elate?

b). Veiko on soomlane. Ta õpib Tartu Ülikoolis eesti keelt. Veiko on tore poiss, ta õpib hästi. Veiko räägib eesti keeles. Ta käib Ungaris, kus ta räägib ungari keelt. Nüüd õpib Veiko ka ersa keelt. Ta loeb ersa keeles. Tartu Ülikoolis õpib ersa tüdruk, Natal. Ta õpib inglise keelt. Natal on pärit ersa külast. Ta on ilus tüdruk. Natal ja Veiko räägivad eesti ja inglise keeles. Nüüd Veiko räägib natuke ka ersa keeles. Mina olen venelane. Olen pärit Moskvast. Mina õpin eesti ja soome keelt Tartu Ülikoolis.

SÕNAVARA *Valks*

<i>alamo</i>	vähe	<i>meks</i>	miks
<i>alamodo</i>	natuke, veidi	<i>mekskak</i>	millegipärast
<i>iñeved</i>	meri	<i>mežejak</i>	(ei) midagi
<i>jalga</i>	sõber	<i>mežeks</i>	mille jaoks
<i>jalgo</i>	jalgsi	<i>mežekskak</i>	(ei) millekski
<i>kijak</i>	keegi	<i>moro</i>	laul
<i>kijaks</i>	põrand	<i>ñej</i>	nüüd
<i>kilej</i>	kask	<i>otel, inžen kudo</i>	võõrastemaja
<i>kiñ</i>	kelle oma	<i>pando</i>	mägi
<i>kodajak</i>	kuidagi	<i>pek</i>	väga
<i>kodamo</i>	milline	<i>pokš</i>	suur
<i>kona</i>	milline (neist)	<i>raške</i>	rahvas
<i>kosojak</i>	kusagil	<i>salmuks</i>	nõel
<i>kostojak</i>	kusagilt	<i>sal, -ov</i>	sool, -ane

<i>kostoń</i>	kust (pärit)	<i>sĩre</i>	vana
<i>kov</i>	kuhu	<i>šardo</i>	millal
<i>kuva</i>	kus, mida pidi	<i>šardo-šardo</i>	mõnikord
<i>kuvajak</i>	kusagil	<i>šaro (žaro)</i>	kui palju
<i>kuvat', -s</i>	kaua, -ks	<i>šars</i>	kui kauaks
<i>lamo</i>	palju	<i>šetĩe</i>	nood
<i>łekćija</i>	loeng	<i>sodams</i>	teadma, tundma
<i>łej</i>	jõgi	<i>šormadoms</i>	kirjutama
<i>łija</i>	muu, teine	<i>šabra</i>	naaber
<i>lovnomapel</i>	lugemispala	<i>tarka</i>	koht
<i>lovso</i>	piim	<i>łej</i>	siia
<i>mala/so, -sto</i>	lähedal, -lt	<i>toso</i>	seal
<i>malav</i>	lähedale	<i>toV</i>	sinna
<i>malava</i>	lähedalt	<i>tuva</i>	sealt (läbi)
<i>marto</i>	kaasa(s), -ga	<i>valske (marto)</i>	homme, hommikul
<i>mastor</i>	maa	<i>vašna</i>	algul
<i>mejle</i>	pärast	<i>vasolo</i>	kaugel

Kolmas õppetükk *Kolmoće peíks*

GRAMMATIKA

Arvsõnad

Arvsõnade algvormid:

1 <i>vejke</i>	6 <i>koto</i>
2 <i>kavto</i>	7 <i>śíšem</i>
3 <i>kolmo</i>	8 <i>kavkso</i>
4 <i>ńíle</i>	9 <i>vejkse</i>
5 <i>veté</i>	10 <i>kemeń</i>
	100 <i>śado</i>
	1000 <i>íóžen</i>

Liitarvsõnade moodustamise mallid:

a) *kemeń* + (*vejke...vejkse*) + (-*je* /-*vo* /-*ge*)
(-*je* järgneb eesvokaalile, -*vo*
tagavokaalile, -*ge* sonorandile):

- 11 *kevejkeje*
- 12 *kemkavtovo* > *kemgavtovo*
- 13 *kemkolmovo* > *kemgolmovo*
- 14 *kemńíleje*
- 15 *kevetéje*
- 16 *kemkotovo* > *kemgotovo*
- 17 *kemśíšemge* > *kemžíšemge*
- 18 *kemkavksovo* > *kemgavksovo*
- 19 *kevejkseje*

b) *komś* + (*vejke...vejkse*) + (-*je* /-*vo* /-*ge*)
(-*je* järgneb eesvokaalile, -*vo* tagavokaalile,
-*ge* sonorandile)

- 20 *komś*
- 21 *komśvejkeje*
- 22 *komśkavtovo*

- 23 *komškolmovo*
- 24 *komšnileje*
- 25 *komšveteje*
- 26 *komškotovo*
- 27 *komššisemge*
- 28 *komškavksovo*
- 29 *komšvejkseje*

c) (*kolmo...vejkse*) + -*ń* + *kemeń* + (*vejke...vejkse*)

- 30 *kolmoń* + *kemeń* > *kol(m)ońgemeń*
- 31 *kolmońkemeń vejke* > *kol(m)ońgemeń (vejke)*
- 40 *nileń* + *kemeń* > *nileńgemeń*
- 50 *veteń* + *kemeń* > *vedgemeń*
- 60 *kotoń* + *kemeń* > *kodgemeń*
- 70 *šisemeń* + *kemeń* > *šizgemeń*
- 80 *kavksoń* + *kemeń* > *kavksońgemeń*
- 90 *vejkseń* + *kemeń* > *vejkseńgemeń*

d) *šado* + (*vejke ... kemeń*); *šado* + a) /b) /c)

- 100 *šado*
- 101 *šado vejke*
- 111 *šado kevejkeje*
- 133 *šado kolmońgemeń kolmo*

e) (*kavto...vejkse*) + *šadt* (mitmus) + (*vejke ... kemeń*);
...*šadt* + a) /b) /c)

- 200 *kavto šadt* (> *šatt*)
- 567 *veće šadt kodgemeń šisem*

f) *tožeń* + (*vejke...vejkse*); *tožeń* + a) /b) /c) /d) /e)

- 1000 *tožeń (tišča)*
- 1933 *tožeń vejkse šadt kolmońgemeń kolmo*

g) (*vejke...vejkse*) + *tožeń(t)* + a) /b) /c) /d) /e)

- 10 000 *kemeń tožeńt* (> *tožeńt*)
- 1 000 000 *million*

Arvsõnade käänamine

Nii liht- kui ka liitarvsõnad käänduvad. Kui arvsõna lõpeb konsonandiga, lisandub käändelõpu ette vokaal, näiteks:

Nom.	<i>šišem</i>	<i>kavkso</i>	<i>komś</i>
Gen.	<i>šišem-e-ń</i>	<i>kavkso-ń</i>	<i>komś-e-ń</i>
Daat.	<i>šišem-e-ńeń</i>	<i>kavkso-ńeń</i>	<i>komś-e-ńeń</i>
Abl.	<i>šišem-e-de</i>	<i>kavkso-do</i>	<i>komś-e-de</i>
Iness.	<i>šišem-e-se</i>	<i>kavkso-so</i>	<i>komś-e-se</i>
Elat.	<i>šišem-e-ste</i>	<i>kavkso-sto</i>	<i>komś-e-ste</i>
Illatiiv	<i>šišem-e-s</i>	<i>kavkso-s</i>	<i>komś-e-s</i>
Lat.	<i>šišem-e-v</i>	<i>kavkso-v</i>	<i>komś-e-v</i>
Prolat.	<i>šišem-ga</i>	<i>kavkso-va</i>	<i>komś-e-va</i>
Komp.	<i>šišem-ška</i>	<i>kavkso-ška</i>	<i>komś-e-ška</i>
Abess.	<i>šišem-e-vtème</i>	<i>kavkso-vtomo</i>	<i>komś-e-vtème</i>
Transl.	<i>šišem-e-ks</i>	<i>kavkso-ks</i>	<i>komś-e-ks</i>

Arvsõnadega *kavto* kuni *kemeń* esinevad nimisõnad mitmuses: *vele čit'*, ülejäänud arvsõnadega aga nii ainsuses kui mitmuses: *komś či, -t'*. Ligikaudset arvu väljendatakse arvsõna komparatiivi käändevormiga: *kolmoška, šadoška* 'umbes kolm, umbes sada'.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Mida Sa täna teed? *Meže téči téjat?*

<i>araś ška(-m)</i>	(mul) pole aega
<i>a uli ška(-m)</i>	(mul) pole aega (tulevik)
<i>kuvatś moľat?</i>	kas lähed kauaks?
<i>kodamo škasto?</i>	mis (kella) ajal?
<i>vanta ...</i>	vaata (kuule ...)
<i>sodat meže ...</i>	tead mis ...
<i>a sodan (ka: azdan)</i>	ei tea
<i>eř, eno...</i>	noh, nii...
<i>paro ki!</i>	head reisi!
<i>převejka</i>	tarkpea
<i>šuk-prá</i>	aitäh

1. *Mařat-Mikoľt jarsiť teči avoľ kafeterijaso. Čit toso pek lamo lomaňt. Siň molit' Mařaňeň. Mařa teji kaloň jam. Mařat-Mikoľt jarsiť-tejit', molit' ľekcijav, čokšne molit' kafeterijav, mejle teatrav.*

Mařa Mikoľ, koso jarsat teči?
Mikoľ A sodan. Kudoso jarsams a uli ška – eřan vasolo, kafeterijaso pek lamo lomaňt.
Mařa Sodat meže.... Mon eřan malaso, jarsatano teči moň kudoso. Mon tejan kaloň jam.
Mikoľ Kaloň jam? Paro, pek paro!
Mařa Kodamo škasto jarsatano?
Mikoľ Vejkeste. Ton paro lomaňat, Mařuša. Šuk-přa!
Mařa Eř, ňejemazonok.
Mikoľ ňejemazonok.

2. *Teči Mařaň kemeňste ňiles šeminart-ľekcijat. Mejle son moli bibliotekav. Mikoľ moli čit' teatraň kassav, rami bilett. Čokšne Mařat-Mikoľt molit' teatrav, toso teči od opera, Litova.*

Mikoľ Ton molat univeršitetev?
Mařa Moľan.
Mikoľ Kuvats?
Mařa Kemeňste kotos.
Mikoľ Meže tejat?
Mařa Uľan ľekcijaso, šeminarso.
Mikoľ Vanta, čokšne teatraso od opera, Litova. Moľtano teatrav?
Mařa Meks a moľems... Moľtano, pek paro! Bilett ulit'?
Mikoľ A sodan. Čit' moľan kassav, kevkstan. Pařak ulit'.
Mařa Šeste tejtano išta. Mon moľan univeršitetev, ton molat kassav, ramat bilett.
Mikoľ Eř, eno, čokšnes, převejka!

3. *Mařat-Mikoľ' autobusoň kassasot. Mikoľ molı velev. Toso lamo viřeň-pakšaň tevt'. Rami busoň bileť. Velev son molı kavtoška čis. Eš mařinaso Mikoľ velev a jaki. Mařa molı ekskuršijav. Teči ulı busoň ekskuršija Sura-lejeň peľga.*

<i>Mařa</i>	<i>Kov molat, Mikoľ?</i>
<i>Mikoľ</i>	<i>Velev.</i>
<i>Mařa</i>	<i>Kuvats?</i>
<i>Mikoľ</i>	<i>A kuvats. Kavtoška čis. Ľezdan kudoso. Velese nej lamo viřeň-pakšaň tevt'.</i>
<i>Mařa</i>	<i>Ista. Molat busso, avoľ mařinaso?</i>
<i>Mikoľ</i>	<i>Busso. Eš mařinaso a jakan velev. Beřaň kiva mařina a čidardi. Kov ton molat?</i>
<i>Mařa</i>	<i>Ekskuršijav. Teči ulı busoň ekskuršija kemeňste nıles Sura-lejeň peľga.</i>
<i>Mikoľ</i>	<i>Paro ki, Mařa!</i>
<i>Mařa</i>	<i>Šumbrasto!</i>

Küsimused *Kevkstemat*

*Meže teji Mařa unıversitetse teči?
Kije rami bileť teatraš kassasto?
Meks Mikoľ a jarsi čit kafeterijaso?
Koso jarsiť teči Mařat-Mikoľ?
Meks molı Mikoľ velev?
Šnaroška či ulı Mikoľ velese?
Jaki Mikoľ velev eš mařinaso?
Kov molı Mařa? Kuvats?
Ton jakat teatrav, ekskuršijav?*

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Pange tähele vokaalharmoonia esinemist arvsõnades:

- a. (eesvokaalid sõnades): *vejke, nile, veté, vejkse, kemeñ, kevejkeje, kemñileje, kevejeje, kemžisemge, kevejkseje, ñileñgemeñ, vedgemeñ, šizgemeñ, vejkseñgemeñ;*
- b. (tagavokaalid sõnades): *kavto, kolmo, koto, kavkso, komś, komśkavtovo, komśkolmovo, komśkotovo, komśkavksovo, šado;*
- c. (taga- ja eesvokaalid liitsõnades): *komśvejkeje, komśñileje, komśvejeje, komśšisemge, komśvejkeje, kolmoñgemeñ, kavksoñgemeñ;*
- d. (ees- ja tagavokaalid liitsõnades): *kemgavtovo, kemgolmovo, kemgotovo, kemgavksovo.*

2. Kirjutage ersa keeles järgmised arvsõnad ning öelge need oma kaaslastele:

- oma sünniaasta, maja, korteri ja telefoni number, pereliikmete vanused, näiteks:
avam 50 ijese minu ema on 50-aastane (50-tes aastates);
teřam (minu isa) ...;
sazorom (minu õde) ...;
pařam (minu vanem õde) ...;
jalaksom (minu noorem vend) ...;
řelam (minu vanem vend)

3. Täitke lüngad käände- ja pöördevormidega:

- a) *Mon řej* ('nüüd') *a eřa... velese. Tonavřnan universitet..., Tartu... . Veře... jakan řurosto* ('harva').
- b) *Čit' jarsa... student... kafeterijaso. Čokšne jarsan kudo... . řejan paro kal... jam. Meřle řejan kudo... řevř. Jakan teatra... .*
- c) *Teči a mořan řekčija..., mořan veřev. Kemeñ... uli bus, mořan bus... . Rama... biřet. řejan kudo... řevř.*
- d) *Ton mořa... teči ekskuršija...? – A mořa...*
- e) *Siñ korti... eržaks? – A korti... .*
- f) *Šňaro či... mořat ekskuršija...? – Vejke či... .*
- g) *Šňaro... lomañř mořit' veřev? – Alamo, kavto-kolmo.*

4. Moodustage küsimusi vastavalt antud vastustele, näiteks:

Küsimus: *-Kuvat' ulat bibliotekaso?*
 Vastus: *-Teči ulan bibliotekaso a kuvat'.*
 -? *Mejle jarsan-tejan, molan kudov.*
 -? *Čokšne vanan televizorsto balet.*
 -? *Jakan teatravgak.*
 -? *Avo!, ekskursijav.*
 -? *Molan velev kavtoška čis.*

5. Vestelge kaaslasega oma päevaplaanist, kasutades alljärgnevat malli:

Meže tejat teči kavtosto niles? Kodamo škasto ... (ulat, molat, jarsat)?

8-10	<i>ulems kudoso</i>
10-12	<i>ulems seminarso ...</i>
12-14	<i>molems lekčijav ...</i>
14-15	<i>jarsams(-tejemso) ... (kafeterijaso)</i>
15-18	<i>molems bibliotekav</i>
<i>čokšne</i>	<i>jarsams jalgañ kudoso, kortams, vanoms TV</i>

6. Täitke mõistatustes lüngad (puuduvad sõnad: *vanit', maksan, teleñek, korti, jakstere*).

Sodamojovkst
Vejke ..., kavto ..., kavto kunsolit'. (= Kurgo, šelmt', pilet).
Molan – molí, lotkan – lotki, jarsams ... – a jarsi. (= Sulej).
Kizeñek – ... od čora. (= Piče).
Kudodo kudoso ... atákš jaki. (= Tol).

7. Tõlkige ersa keelde:

Kadri ja Mikk on üliõpilased. Nad ei lähe täna ülikooli kohvikusse, seal on palju rahvast. Nad söövad Kadri juures (kodus). Kadri teeb kalasuppi. Õhtul on teatris uus ooper. Mikk läheb päeval teatri piletikassasse. Ta ostab pileteid.

Täna läheb Mikk maale. Ta läheb bussiga. Mikk ei ole maal kaua – paar päeva. Ta teeb kodutöid. Kadri läheb autoga ekskursioonile. Täna on ekskursioon Võrumaale.

Kas Sa oled täna kaua raamatukogus? Kus Sa päeval/õhtul sööd?
 Kas Sul on kodus palju tegemist? Kas Sa käid teatris? Kas oled
 täna ekskursioonil? Kas lähed täna maale?

8. Kirjutage ersa keeles endast ja oma igapäevaelust (teksti maht
 – 70-100 sõna).

SÕNAVARA *Valks*

<i>atákš</i>	kukk	<i>maksoms</i>	andma
<i>avam</i>	minu ema	<i>mejle</i>	hiljem
<i>azdan, a sodan</i>	ei tea	<i>ñile</i>	neli
<i>beřaň</i>	halb	<i>pařam</i>	mu vanem õde
<i>čidardoms</i>	vastu pidama	<i>pařak</i>	loodetavasti
<i>čit'</i>	päeval	<i>pele</i>	kandis, poolel
<i>čuro, -sto</i>	harv, -a	<i>piče</i>	mänd
<i>eš</i>	oma	<i>pile</i>	kõrv
<i>-gak/-kak/-jak</i>	-gi/-ki	<i>prevej</i>	tark
<i>išta</i>	nii	<i>ramams</i>	ostma
<i>ije, -se</i>	aasta, -tes	<i>sazorom</i>	minu õde
<i>jalaksom</i>	mu vend	<i>šeste</i>	siis
<i>jam</i>	leem, supp	<i>šado</i>	sada
<i>kevksťems</i>	küsima	<i>sodams</i>	teadma, tundma
<i>ki</i>	tee, rada	<i>sodamojovks</i>	mõistatus
<i>kize</i>	suvi	<i>sulej</i>	vari
<i>kunsoloms</i>	kuulama	<i>ška</i>	aeg
<i>kurgo</i>	suu	<i>tele</i>	talv
<i>kuvat(s)</i>	kaua(ks)	<i>telam</i>	minu isa
<i>lej</i>	jõgi	<i>tev</i>	töö
<i>lelam</i>	mu vanem vend	<i>tožeň</i>	tuhat
<i>lezdams</i>	aitama	<i>vanoms</i>	vaatama
<i>lotkams</i>	peatuma	<i>vanta</i>	vaata

Neljas õppetükk *Nilece pelks*

GRAMMATIKA

Määrav käändtüüp

Määrava deklinatsiooni käanded osutavad konkreetsele objektile või subjektile. Käandsõnadel on määravas käändtüübis 10 käanet.

Ainsuse vormid moodustatakse kahel viisil.

1. Nominatiivi, genitiivi ja datiivi vormid:

tüvi + määrava deklinatsiooni tunnus + käändelõpp

Nominatiiv	-ś	<i>kudoś, veleś</i>
Genitiiv	-ńt'	<i>kudońt', veleńt'</i>
Datiiv (= illatiiv)	-ńt' + -eń (< -ńeń)	<i>kudońteń, veleńteń</i>

2. Ablatiivi, inessiivi, elatiivi, prolatiivi, komparatiivi ja abessiivi vormid:

tüvi + käändelõpp + määrava deklinatsiooni tunnus -ńt'

Ablatiiv	-do/-de/-to/-te + -ńt'	<i>kudodońt' veledeńt'</i>
Illatiiv	vt.: datiiv	
Inessiiv	-so/-se + -ńt'	<i>kudosońt' veleseńt'</i>
Elatiiv	-sto/-ste + -ńt'	<i>kudostońt' velesteńt'</i>
Prolatiiv	-va/-ga/-ka + -ńt'	<i>kudovańt' velevańt'</i>
Komparatiiv	-ška + -ńt'	<i>kudoškańt' veleškańt'</i>
Abessiiv	-vtomo/-tomo/-v'teme/ -t'eme/-teme + -ńt'	<i>kudovtomońt' velev'temeńt'</i>

Mitmuse vormid on ühtse struktuuriga:

tüvi + määrava deklinatsiooni tunnus *-tne* + käändelõpp

Nom.	<i>-tne</i>	<i>kudo^ttne, velet^ttne</i>
Gen.	<i>-tne-n</i>	<i>kudo^ttneⁿ, velet^ttneⁿ</i>
Daat.	<i>-tne-neⁿ</i>	<i>kudo^ttneⁿeⁿ, velet^ttneⁿeⁿ</i>
Abl.	<i>-tne-de</i>	<i>kudo^ttne^de, velet^ttne^de</i>
Illat.	<i>-tne-s</i>	<i>kudo^ttne^s, velet^ttne^s</i>
Iness.	<i>-tne-se</i>	<i>kudo^ttne^se, velet^ttne^se</i>
Elat.	<i>-tne-ste</i>	<i>kudo^ttne^ste, velet^ttne^ste</i>
Prolat.	<i>-tne-va</i>	<i>kudo^ttne^va, velet^ttne^va</i>
Komp.	<i>-tne-ška</i>	<i>kudo^ttne^ška, velet^ttne^ška</i>
Abess.	<i>-tne-vteme</i>	<i>kudo^ttne^vt^eme, velet^ttne^vt^eme</i>

-do/-to/-de/-te/-go/-ko/-ge/-ke/-be/-pe/-že/-če/-mo/-me ühendiga lõppevates sõnades esineb vokaali kadu nii määramata kui ka määrava käändtüübi inessiivi ja elatiivi ainsuses ning mitmuses: *šelme – šelm(e)s, šelm(e)ste, šelm(e)tneste*. Teistes käänetes (nominatiiv, genitiiv, datiiv, ablatiiv jt.) vokaal säilib; ühesilbiliste sõnade käändevormides tekib määrava käändtüübi tunnuse ette vokaal, näiteks: *kal-o-s, lej-e-s*. Konsonantide *g, k, d, t* järel esineb tunnuse *tne*- variandina *-tne*: *odtne, studenttne*. Allpool on toodud näiteid omadus-, ase- ja arvsõnade määrava deklinatsiooni vormidest. Mõnel sõnal võivad puududa komparatiivi ja teiste käänete vormid.

Näiteid omadus-, ase- ja arvsõnade (*od, meže, vejke, kolmo*) määrava deklinatsiooni vormidest:

<i>odoš</i>	<i>mežeš</i>	<i>vejkeš</i>	<i>kolmotne</i>
<i>odoⁿt</i>	<i>mežeⁿt</i>	<i>vejkeⁿt</i>	<i>kolmotneⁿ</i>
<i>odoⁿteⁿ</i>	<i>mežeⁿteⁿ</i>	<i>vejkeⁿteⁿ</i>	<i>kolmotneⁿeⁿ</i>
<i>odtoⁿt</i>	<i>meže^deⁿt</i>	<i>vejke^deⁿt</i>	<i>kolmotne^de</i>
<i>odsoⁿt</i>	<i>meže^seⁿt</i>	<i>vejke^seⁿt</i>	<i>kolmotne^se</i>
<i>odstoⁿt</i>	<i>meže^steⁿt</i>	<i>vejke^steⁿt</i>	<i>kolmotne^ste</i>
<i>odgaⁿt</i>	<i>meže^vaⁿt</i>	<i>vejke^vaⁿt</i>	<i>kolmotne^va</i>
–	<i>meže^škaⁿt</i>	<i>vejke^škaⁿt</i>	–
<i>odtomoⁿt</i>	<i>meže^vt^emeⁿt</i>	<i>vejke^vt^emeⁿt</i>	<i>kolmotne^vt^eme</i>

Omadus- ja määrsõnade võrdlusvormidest

Võrdlust väljendavates analüütilistes vormides omadus- ja määrsõnad ei muutu (vt. eesti keeles: tark, targem, targim). Keskvõrret ehk komparatiivi tähistab ühend, mis koosneb omadus- või määrsõna algvormist, millele eelneb nimi-, omadus- või asesõna ablatiivis, näiteks:

<i>lomañde prevej(-ste)</i>	inimesest targem(-ini),
<i>parodo paro(-sto)</i>	heast parem(-ini),
<i>teñde mazij(-ste)</i>	sellest ilus(-amini),
<i>sedé od(-sto)</i>	(sellest) noorem(-alt).

Nimi-, omadus- või asesõna ablatiivi käändevormile võib lisanduda partikkel *-jak/-gak/-kak*:

<i>lomañdejak prevej(-ste)</i>	inimesestki targem(-ini),
<i>parodojak paro(-sto)</i>	heastki parem(-ini),
<i>teñdejak mazij(-ste)</i>	sellestki ilus(-amini),
<i>sedéjak od(-sto)</i>	(sellestki) noorem(-alt).

Asesõna *še* ablatiivi (*sedé*) abil moodustatakse omadus- või määrsõnade keskvärde üldvorm: *sedé vasolo(-sto)* 'kaugem(-alt)', *sedé paro(-sto)* 'parem(-ini)'.

Võrdlust tähistab ka omadussõna *koñdamo* 'taoline, sarnane, nagu', mida kasutatakse koos genitiivis nimisõnaga, nt.:

umareñ koñdamo (mazij, tañtéj) 'nagu õun (ilus, maitsev)',
pandoñ koñdamo (seréj) 'nagu mägi (kõrge)'.

Ülivõrdele ehk superlatiivile vastab ühend, milles nominatiivis omadus- või määrsõnale eelneb asesõna *veše* ablatiivis:

vešemedé paro(-sto) 'parim, (kõige paremini)'.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Ersadest *Erzátñede*

<i>koda istá</i>	kuidas nii
<i>éravi meřems</i>	peab ütlema (on vaja öelda)
<i>ťevěš vana mejse</i>	asi on selles (et...)
<i>ťevťne ľijat</i>	asjaolud on teised
<i>Rav čirese</i>	Volga ääres
<i>uľema, -t</i>	võib, võivad olla; oletatavasti
<i>od škasto</i>	uuemal ajal
<i>kolmoće pelks</i>	üks kolmandik (ka: kolmas osa)
<i>istán sńaro</i>	sama palju
<i>Štopańize /</i>	Stepani /Ljova naine (< <i>Štopa-</i> ,
<i>Łovańize</i>	<i>Łova-</i> + <i>ńi</i> 'naine'+ <i>-ze</i> omastav)
<i>Dřigaťa</i>	Vana Dřiga /Onu Dřiga (< <i>Dřiga</i> + <i>atá</i> 'vanamees')

1. *Erzátñeń lamočiděst*

- *Sńaro erzátñede mastorsont?*
- *Šeńde kijak parosto a sodi.*
- *Koda istá?*
- *Ťevěš vana mejse. Ruzoń mastorso erzátñeń-mokšoťneń lovit' veise mordva raškeń ľemse. Ruzoń Federacijaso, ľija mastorga erzátñede-mokšoťñede uľemat 900 ťožeńeń malava, erzań-mokšoń mastorsont' anšak kolmo šadoška ťožeńť. Moskovso, Moskovoń peřka nej erit' 50-ška ťoženť erzát-mokšoť. Od škastont' lamot tujit' Moskovov. Pek lamo erzát-mokšoť (100 ťožeńde lamo) erit' Rav čirese. Estońijaso veteška šadt erzát-mokšoť. Išťan sńaro uľemat Latvijasojak, Litvasojak.*
- *Sńaro erzát-mokšoť erit' Saranso?*
- *Alamot. Anšak kolmoće pelks veše eričatñeste.*
- *Šeste Saranoń eričatñe šede lamo kortit' ruzoń keľse?*
- *Išťa. Saranoń erzátñe-mokšoťne kortit' eš keľse anšak kudoso. Veľese źevťne ľijat. Toso ejkakštnajak kortit' eš keľse, ulit' erzań-mokšoń školatkak.*
- *Ruzoń školatñese erzań-mokšoń kelťneń a tonavtnit'?*

- *Od škastoňt' kuva-kuva karmašt' tonavtheme. Eravi meřems, odtne nej karmašt' moramo eš morot eržaň-mokšoň kelše. Siň šormadiť valt eš muzikaň kořas.*
- *Kodamot tevthne uniřeršitetse?*
- *Uniřeršitetse eš keltthneň tonavthiň filologijaň fakultetse, koso uliť eš keleň professort. Uli eš keleň-kulturaň institut, lišit' publikačijat keltthede, istorijado, folklordo.*

Küsimused Kevkstemat

- Šňaro estont erit' Estoňijaso?*
- Šňaro estontnede vešemeze mastoroňt' langso?*
- Kona mastortnese erit' lamo estont?*
- Koso estontnede šede lamo – Rossijaso, Finlandijaso, Švedsijaso?*
- Kodamo raškeť erit' Estonijaso?*
- Kona tarkaso erit' šede lamo estont – Tallinnse, Tartuso, Pärnuso?*
- Kodamo kelše kortit' Estonoň mastorso?*
- Lamo estont kortit' lja mastoroň keltthese?*

2. *Velese. Šabraň avatthne piřeseť. Siň kortit'. Mikol' juti kivanť.*
- | | |
|------------------|---|
| <i>Štopaňize</i> | <i>Te čora-lomaňeš kije?</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Užo, te Driřaň Mikol'.</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Kaňa son?</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Son. Vanta, kodamo mazij čoraš.</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Mazij. Převejgak, tonavthi uniřeršitetse.</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Mařajak Saranso?</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Saranso. Tonavthi eržaň kel'.</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Tonavthi eržaň kel' Vaj! Kaňa eržaň keleňt' tonavthiň uniřeršitetse?</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Kela, tonavthiň.</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Er, te paro, pek paro. Odtne nej Saranso eržaks a kortit'.</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Išta. Eržaň morotkak a morit'.</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>Televizorstojak eržaň kel' mařatano pek alamo.</i> |
| <i>Štopaňize</i> | <i>Ton lovnat eržaň gažett?</i> |
| <i>Łovaňize</i> | <i>A lovnan. Siň stakat lovnoms.</i> |

Ülesanne 1. Eristage vestluses mainitud positiivsed (*paro*) ja negatiivsed (*a paro*) nähtused, näiteks:

<i>Paro</i>	<i>A paro</i>
<i>Mikol čoras převej.</i>	...
...	...
...	...

3. Kuude nimed

1.	<i>jakšamkov</i>	(< <i>jakšamo</i>)	jaanuar
2.	<i>davolkov</i>	(< <i>davol</i>)	veebbruar
3.	<i>ejžurkov</i>	(< <i>ej šuro</i>)	märts
4.	<i>čadikov</i>	(< <i>čadoms</i>)	aprill
5.	<i>panžikov</i>	(< <i>panžoms</i>)	mai
6.	<i>aštemkov</i>	(< <i>aštems</i>)	juuni
7.	<i>medkov</i>	(< <i>med</i>)	juuli
8.	<i>umar'kov</i>	(< <i>umar'</i>)	august
9.	<i>taštamkov</i>	(< <i>taštams</i>)	september
10.	<i>ožokov</i>	(< <i>ožo</i>)	oktoober
11.	<i>suńder'kov</i>	(< <i>suńder'ks</i>)	november
12.	<i>acamkov</i>	(< <i>acams</i>)	detsember

Küsimused *Kevkstemat*

Sńaro ijet' pingeseńt?

Sńaro kovt ijeseńt?

Sńaro čit' ijeseńt' /kovsońt'?

Konat tundoń /kizeń / šokšeń / teleń kovtne?

Kona kovtnese 30/31 či?

Sńaro čit' te ijeń davolkovsońt'?

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Nimetage sõnade *lej*, *pando*, *kize* määrava deklinatsiooni ainsuse ja mitmuse vormid.

2. Ühendage arvsõnad (1, 3, 10, 12) nimisõnaga *kov* määramata ja määrava deklinatsiooni vormides.

3. Moodustage määratud ja määramata deklinatsiooni vorme järgmiste mallide järgi:

a) *mazij tejtēr* 'ilus tüdruk' – *mazij tejtēres* '(see) ilus tüdruk'

<i>pokš vele</i> –	<i>teatrañ biłet</i> –
<i>tantěj umař</i> –	<i>od mašina</i> –
<i>eš raškeñ muzika</i> –	<i>te šokšeñ škaš</i> –

b) *kudoš velese* '(see) maja on külas' – *kudoñne veleset* '(need) majad on külas'

<i>tejtēres pīrese</i> –	<i>čoraš mašinaso</i> –
<i>lomaneš pakšaso</i> –	<i>lěkcijaš univērsitetse</i> –
<i>avaš kudoso</i> –	<i>studēnteš kafeterijaso</i> –

4. Täitke lüngad:

Mikoł kudoso. Tēlat-čorat ... (räägivad).

Drigata *Ja, te ton, Mikoł?*

Mikoł *... (Mina).*

Drigata *Bussto Valgat?*

Mikoł *Bussto.*

Drigata *Paro. Toñ mašinaš ... (uus), velen kitñe beřaňt.*

Mikoł *Mašinasoňt' ... (käin) stadionov, ... (mõnikord) univērsitetev.*

Drigata *... (Kuidas) tevtñe mołit?*

Mikoł *... (Tasakesi). Tiñ koda?*

Drigata *... (Meie ka) ištá. Tonavňtat parosto?*

Mikoł *Parosto. Tētaj, meže ... (teeme) teči?*

Drigata *Tēvtñe lamot. Vašña jarsatano. Teči mołtano ... (metsa). ... (Õhtul) uli baña, šimtano pūredē. Valske ulit tevt' ... (põllul).*

Mikoł *Pūreš anak? Koso? Tētaj, koso kečeš?*

5. Kasutage alljärgnevat sõnavara võrdlusvormide (nt. *šokšeš téledē lēmbē, morams šedē mazijste*) moodustamiseks:

Sõnavara:

tēle, šokš, kize, tundo, ije; jakšamo, lēmbē, kuvaka, nurkiñe, mazij;

morams, jarsams, tonavthems, jakams, kortams; tantėjste, parosto, čurosto, vijejste.

6. Tõlkige ersa keelde.

Suvi. Juulikuu. Ma lähen Saaremaale, olen seal kümme-kond päeva. See on ilusaim koht Eestis. Ma olen seal sõbranna kodus. Me teeme aia- ja põllutõid, õhtul oleme koos teiste noorte inimestega. Me kuulame ning laulame Saaremaa laule. Vanad inimesed laulavad oma laule väga hästi. Saaremaa inimestel on oma murre (*kortavks*).

7. Kirjutage jutt eestlaste arvudest (teksti maht 100 sõna).

SÕNAVARA *Valks*

<i>anok</i>	valmis	<i>lamoči</i>	arvukus
<i>anšak</i>	ainult	<i>lembe</i>	soe
<i>acams</i>	katma	<i>mala/so, -v, -va</i>	lähedal, -e, -lt
<i>aršems</i>	arvama	<i>mašams</i>	kuulma
<i>ašfems</i>	olema, asuma	<i>muzika</i>	muusika
<i>atā</i>	vana mees	<i>ne, nešne</i>	need
<i>bešan</i>	halb	<i>nušk/a, -ine</i>	lühike
<i>bus</i>	buss	<i>panžoms</i>	avama
<i>čadoms</i>	keema, voolama	<i>pinge</i>	eluaeg, sajand
<i>čirē, -se</i>	äär, -es	<i>puše</i>	kali, mõdu
<i>čopoda</i>	tume, pime	<i>prevej</i>	tark
<i>čuro, -sto</i>	harv(a)	<i>raške</i>	rahvas
<i>davol</i>	torm	<i>seh(-te)</i>	kõige
<i>ejžuro</i>	jääpurikas	<i>šejede</i>	tihe
<i>ešavi</i>	on vaja	<i>šejedste</i>	tihti
<i>eš</i>	oma	<i>serej</i>	pikk, kõrge
<i>eriča</i>	elanik	<i>staka</i>	raske
<i>gažet</i>	ajaleht	<i>šundešks</i>	hämariik
<i>ije</i>	aasta	<i>šabra</i>	naaber
<i>išak</i>	eile	<i>tantėj</i>	maitsev
<i>jarmak</i>	raha	<i>tarka</i>	koht
<i>jakšamo</i>	külm, pakane	<i>taštams</i>	varuma
<i>jutams</i>	mööda minema	<i>tundo</i>	kevad

<i>kaña</i>	kas (tõesti)	<i>tujems</i>	ära minema
<i>karmams</i>	hakkama	<i>ulema(-t)</i>	võib(-vad) olla
<i>kortavks</i>	murre	<i>užo</i>	oota <i>hüüdsõna</i>
<i>keče</i>	kann, kapp	<i>vaj</i>	oh
<i>keła</i>	olevat	<i>val</i>	sõna
<i>ki</i>	tee, rada	<i>valgoms</i>	(maha) tulema
<i>kize</i>	suvi	<i>veše</i>	kõik
<i>koñdamo</i>	taoline, sarnane	<i>vešemeze</i>	kõik kokku
<i>kuvaka</i>	pikk	<i>veise</i>	koos
<i>kuva-kuva</i>	mõningates kohtades	<i>vijev, -ste</i>	tugev, -asti

Viies õppetükk *Vetéce peľks*

GRAMMATIKA

Tegusõna infinitiivi vormid

Infinitiivil on ersa keeles lisaks *ms*-tunnusele ka *mo-/me-* tunnus:

soda-ms, -mo 'teada, teadma';
stuvto-ms, -mo 'unustada, unustama';
meře-ms, -me 'öelda, ütleva'.

Alljärgnevate mallide (1a, 2b) abil on eristatud infinitiivi vormide kasutamine sõltuvalt teistest sõnaliikidest.

1. <i>eřavi</i> 'on vaja, peab', <i>sati</i> 'piisab', <i>meže</i> 'mida', <i>kov</i> 'kuhu', <i>ška</i> 'aeg', <i>staka</i> 'raske', <i>ľli meže</i> 'on mida', <i>araś meže</i> 'pole mida'	a. <i>meřems</i> 'öelda', <i>sodams</i> 'teada', <i>udoms</i> 'magada', <i>jarsams</i> 'süüa', <i>stuvtoms</i> 'unustada', <i>teřems</i> 'teha', <i>šormadoms</i> 'kirjutada'
2. <i>karmams</i> / <i>purnams</i> 'alustama, hakkama', <i>anokstams</i> 'valmistama', <i>moľems</i> 'minema', <i>sams</i> 'tulema', <i>maštoms</i> 'oskama', <i>mõistma</i> , <i>tonadoms</i> 'harjuma, tundma'	b. <i>moramo</i> 'laulma', <i>teřeme</i> 'tegeme', <i>lovnomo</i> 'lugema', <i>sodamo</i> 'teadma', <i>šormadomo</i> 'kirjutama', <i>jarsamo</i> 'sööma', <i>kortamo</i> 'rääkima', <i>kunsolomo</i> 'kuulama', <i>tonavtñeme</i> 'õppima'

Ülesanne 1. Viige kokku sõnad tulpadest 1a, 2b, näiteks:

1a: *eřavi meřems* 'peab ütleva, tuleb öelda';

2b: *karmams moramo* 'hakkama laulma'.

Tegusõna oleviku ja mineviku (preteeritum I) pöördevormid

Infinitiivi *ms-* tunnusele eelnevad tüvevokaalid *a, o, e* esinevad nii oleviku kui mineviku pööretes valikuliselt. Olevikus esineb vokaal *a* ainsuse 1. ja 2. pöördes ja vokaal *i* ainsuse ja mitmuse 3. pöördes kõikidel verbidel. Mitmuse 1. ja 2. pöördes kaob tüvevokaal *o-* või *e-* lihtsa ehk tuletamata tüvega tegusõnadel (*lovo-ms, mére-ms*). Tüvevokaal säilib tegusõnadel, mille tüvele lisandub tuletussufiks (vt. *lov-n-oms, tonavt-ń-ems*) (vt. õppetükk 4).

Oleviku pöördevormid:

	<i>soda-ms</i>	<i>lovno-ms</i>	<i>mére-ms</i>	<i>tonavtńe-ms</i>
<i>-a-n</i>	<i>sodan</i>	<i>lovnan</i>	<i>meńan</i>	<i>tonavtńan</i>
<i>-a-t</i>	<i>sodat</i>	<i>lovnat</i>	<i>meńat</i>	<i>tonavtńat</i>
<i>-i</i>	<i>sodi</i>	<i>lovní</i>	<i>meńi</i>	<i>tonavńi</i>
<i>-a/o/e-tano</i>	<i>sodatano</i>	<i>lovnotano</i>	<i>meńtano</i>	<i>tonavtńeńano</i>
<i>-a/o/e-tado</i>	<i>sodatado</i>	<i>lovnotado</i>	<i>meńtado</i>	<i>tonavtńeńado</i>
<i>-i-t'</i>	<i>sodit'</i>	<i>lovnit'</i>	<i>meńit'</i>	<i>tonavtńit'</i>

Mineviku (preteeritum I) vormidel, mis väljendavad eelnevat määramata (nii lõpetatud kui ka lõpetamata) tegevust, on üldtunnuseks *i*, millele lisanduvad pöördelõpud (*-ń, -t', -s, -ńek, -de, -st*). Ainsuse ja mitmuse 3. pöördes esinevad *i* asemel tüvevokaalid *a, o, e* nendel tegusõnadel, mille tüvele lisandub tuletussufiks, nt.: *lovnoms, tonavtńems*; lihtsa tüvega tegusõnadel (nt.: *mere-ms*) tüvevokaalid *o, e* kaovad.

Mineviku (preteeritum I) pöördevormid:

	<i>soda-ms</i>	<i>lovno-ms</i>	<i>mére-ms</i>	<i>tonavtńe-ms</i>
<i>-i-ń</i>	<i>sodiń</i>	<i>lovníń</i>	<i>meńiń</i>	<i>tonavtńiń</i>
<i>-i-t'</i>	<i>sodit'</i>	<i>lovnit'</i>	<i>meńit'</i>	<i>tonavtńit'</i>

<i>-a/-o/-e-š</i>	<i>sodaš</i>	<i>lovnoš</i>	<i>meřš</i>	<i>tonavthěš</i>
<i>-i-ńek</i>	<i>sodińek</i>	<i>lovnińek</i>	<i>meřińek</i>	<i>tonavthińek</i>
<i>-i-dé</i>	<i>sodide</i>	<i>lovnide</i>	<i>meride</i>	<i>tonavthide</i>
<i>-a/-o/-e-št'</i>	<i>sodašt'</i>	<i>lovnošt'</i>	<i>meřšt'</i>	<i>tonavthěšt'</i>

Tegusõna *ulems* mineviku (preteeritum I) vormid esinevad vaid liitvormi osana, lisandudes nimi-, omadus-, arv-, ase- ja määrsõna tüvele või käändevormile, analoogselt olevikus esinevatele liitvormidele, näiteks:

Käändsõna + *ulems*- pöördelõpp

	<i>student-</i>	<i>koso-</i>	<i>velese-</i>	<i>mazij-</i>
olevik				
<i>Mon</i>	<i>studentan</i>	<i>kosan</i>	<i>velesan</i>	<i>mazijan</i>
<i>Ton</i>	<i>studentat</i>	<i>kosat</i>	<i>velesat</i>	<i>mazijat</i>
<i>Son</i>	<i>student</i>	<i>koso</i>	<i>velese</i>	<i>mazij</i>
<i>Miń</i>	<i>studenttano</i>	<i>kosotano</i>	<i>velesetano</i>	<i>mazijtano</i>
<i>Tiń</i>	<i>studenttado</i>	<i>kosotado</i>	<i>velestado</i>	<i>mazijtado</i>
<i>Siń</i>	<i>studentt</i>	<i>kosot</i>	<i>veleset'</i>	<i>mazijt'</i>
minevik				
<i>Mon</i>	<i>studenteliń</i>	<i>kosoliń</i>	<i>veleseliń</i>	<i>mazijeliń</i>
<i>Ton</i>	<i>studentelit'</i>	<i>kosolit'</i>	<i>veleselit'</i>	<i>mazijelit'</i>
<i>Son</i>	<i>studentel</i>	<i>kosol</i>	<i>velesel</i>	<i>mazijel</i>
<i>Miń</i>	<i>studentelińek</i>	<i>kosolińek</i>	<i>veleselińek</i>	<i>mazijelińek</i>
<i>Tiń</i>	<i>studentelide</i>	<i>kosolide</i>	<i>veleselide</i>	<i>mazijelide</i>
<i>Siń</i>	<i>studentelt'</i>	<i>kosolt'</i>	<i>veleselt'</i>	<i>mazijelt'</i>

Iseseisvate mineviku pöördvormidena kasutatakse tegusõna *ulems*- mineviku (preteeritum II) vorme, mis väljendavad nii kestvalt kui ka korduvalt toimunud tegevust. Alljärgnevates näidetes on kõrvutatud *ulems*- mineviku pöördvormid (mis väljendavad korduvalt / kestvalt toimunut) ning määrsõnast ja tegusõna *ulems*-pöördelõppudest koosnevad liitvormid (mis väljendavad kestvalt toimunud tegevust).

Tegusõna *ulems* mineviku vormide kasutamine:

	korduv /kestev	kestev
<i>Mon</i>	<i>ulñiñ toso</i>	<i>tosoliñ</i>
<i>Ton</i>	<i>ulñit' toso</i>	<i>tosolit'</i>
<i>Son</i>	<i>ulñes toso</i>	<i>tosol'</i>
<i>Miñ</i>	<i>ulñiñek toso</i>	<i>tosoliñek</i>
<i>Tiñ</i>	<i>ulñide toso</i>	<i>tosolide</i>
<i>Siñ</i>	<i>ulñest' toso</i>	<i>tosolt'</i>

Põhi- ja järgarvsõnade käänamine

Järgarvsõnad moodustatakse põhiarvsõnast, millele liitub *će*-lõpp. Arvsõnades esimene ja teine muutub tüvi: *vejke* – *vašeñće* ‘üks – esimene’ (vt. ka: *vas'-ña* ‘algul’) ja *kavto* – *omboće* ‘kaks – teine’ (vt. ka: *ombo* ‘muu’, *ombo mastor* ‘muu maa, välismaa’).

<i>vejke</i> üks <i>kavto</i> kaks	<i>vas'-e-ñ-će</i> esimene <i>ombo-će</i> teine
<i>kolmo</i> kolm <i>kemeñ</i> kümme <i>komś</i> kakskümmend <i>śado</i> sada <i>tóžeñ</i> tuhat	<i>kolmo-će</i> kolmas <i>kemeñ-će</i> kümnes <i>komś-e-će</i> kahekümmes <i>śado-će</i> sajas <i>tóžeñ-će</i> tuhandes

Nii põhi- kui järgarvsõnad võivad esineda määramata ja määravas käändtüübis, nt.:

vejke, -ñ, -ñeñ, -de, -se, -ste, -ška, -vteme;
vejkes, -ñt', -ñteñ, -deñt', -señt', -steñt', -škañt', -vtemeñt';
omboće, -ñ, -ñeñ, -de, -se, -ste, -ška, -vteme;
omboćes, -ñt', -ñteñ, -deñt', -señt', -steñt', -škañt', -vtemeñt'.

Järgarvsõnadele võivad lisanduda tegusõna *ulems*- pöördelõpud (nii oleviku kui mineviku liitvormides), näiteks:

vašeñćan / *vašeñćeliñ* ‘olen / olin esimene’.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Maal ja linnas *Velese – ošso*

<i>mon meiriñ</i>	ma ütlesin (ka: oletasin)
<i>si ijeste (si: sams ‘tulema’)</i>	järgmisel (tuleval) aastal
<i>ineči</i>	kevad- (lihavõtte-) püha
<i>tašto/siře/umokoñ:</i>	vana:
<i>tašto kudo</i>	vana maja
<i>siře lomañ</i>	vana inimene
<i>umokoñ ška</i>	vana, ammune aeg
<i>mo-/ma-</i> tegevusnimed:	
<i>eřams: eřamo</i>	elamine/elu
<i>učoms: učoma</i>	ootamine/ootus
<i>aršems: aršema</i>	mõtlemine/mõte
<i>eřamo /učoma /aršema +</i>	= määrav deklinatsioon
<i>-š, -tñe</i>	
<i>eřamo /učoma /aršema +</i>	= omastav deklinatsioon
<i>-m, -t jt.</i>	

1. *Mikoł-Łosat bussot, siñ kortit. Mikoł školado mejle tuš tonavtñeme Saranov. Eři toso omboče ije. Łija od lomañtkak tust velestent. Veles pokšol, ñej lomañtñe toso alamot.*

- Mikoł Saranov molat, Łosa?*
Łosa Avoł, Tavlav. Molan lelañeñ. Son eři Tavlaso, tejš od kudo. Mon meiriñ, ton Saransat.
- Mikoł Saransan, ñej kolmoška čit ulñiñ kudoso.*
Łosa Koda tonavtñemas molı?
- Mikoł Parosto. Ton ñejgak velesat?*
Łosa Velesan. Si ijeste tujan Moskovov tonavtñeme.
- Mikoł Od lomañtñe lamot velesent?*
Łosa Alamot. Kemeñška ultano – mon, Tatú, Mihaloñ Šoma, Kiřoñ Nasta, kiř-kiř lijat.
- Mikoł Meže jala tejtado?*
Łosa Kizna, šokšña viřeñ-pakšañ tevtñe lamolı. Tełña ulñeš ška ojmšems. Ñej si Inečiš – tundoñ parodojak paro škaš.
- Mikoł Jakatado klubov?*

Łosa *Sńardo-sńardo jakatano. Vantano kino, tejtano koncert. Siť od lomańť lija veletńestejak, kišťłano-moratano. Ton jakat kovgak Saranso?*
Mikoľ *Škaš jakams alamo. Moran studenteń folkgruppaso, jakan sportoń zalov, kosto-kosto teatravgak.*
Łosa *Eřamoš Saranso a beřań. Ja, mon nej řese valgan. Eršik!*
Mikoľ *Tongak! Šumbrasto!*

Küsimused Kevkstemat

Kosto si Mikoľ? Kov moľi Łosa busso?
Sńaro od lomańť eřit veleseńť?
Koda eřit od lomańťńe velese? Meze siń tejit ijeń peřť?
Koso siń vanit kino?
Koda eři Mikoľ Saranso?
Meks lamo od lomańť tušť velesteńť?
Kov tuji Łosa si ijeste?

2. Uńiversitet: umokoń – ěejeń škań.

- *Koso tonavńat?*
- *Tartuń Uńiversitetse.*
- *Mon sodan, ře uńiversiteteš umokoń.*
- *Pek umokoń, pańžoź 1632-će ijeste. Vašńa ulńeš a pokš, 4 fakulťetse.*
- *Ñej son jala kasi. Uńiversitetsent 9 fakulťett, 17 000-de lamo studentt, 1700 tonavńicat. Koso ton tonavńat?*
- *Mon tonavńan Mordovijań Uńiversitetse. Ře uńiversiteteš od. 1931 ijeste 1957 ijes son ulńeš pedagogikań institut, mejľe – uńiversitet. Ñej toso 9 fakulťett, koso tonavńitit 20 000-de lamo studentt. Řesejak 1700 tonavńicat.*

Ülesanne 1. Täitke tabel teksti andmetega.

	<i>Tartuü Üniversiteteś</i>	<i>Mordovijaü Üniversiteteś</i>
<i>Šnardo panžoź</i>		
<i>Šnaro fakultetse</i>		
<i>Šnarot studěnttne</i>		
<i>Šnarot tonavtičatñe</i>		

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Moodustage lisaks *ms*-infinitiivi vormile järgmiste tegusõnade *mo-/me*-infinitiivi vorm, nt. *moľems, moľeme*; seejärel ühendage need vormid teiste sõnadega, näiteks: *eŗavi moľems, karman moľeme*:

<i>ardoms, ardo-...</i>	<i>ojmśe-ms, ojmśe-...</i>
<i>kiště-ms, kiště-...</i>	<i>panžoms, panžo-...</i>
<i>koda-ms, koda-...</i>	<i>śormadoms, śormado-...</i>
<i>kunsoloms, kunsolo-...</i>	<i>stuvtoms, stuvto-...</i>
<i>maštoms, mašto-...</i>	<i>tujems, tuje-...</i>
<i>mora-ms, mora-...</i>	<i>valgoms, valgo-...</i>
<i>nejems, neje-...</i>	<i>večkems, večke-...</i>

2. Tõlkige järgmised tegevusnimed: *ojmśema, panžoma, mora-mo, kištěma, večkema, ardoma, tujema, vikiśñema, sodamo, śormadoma, kunsoloma, śiźema*.

3. Ühendage vasak- ja parempoolse tulba sõnad:

<i>Toomas</i>	<i>kudosolĩt'</i>
<i>Mon</i>	<i>kudosolĩñ</i>
<i>Toomast-Annat</i>	<i>kudosolĩđe</i>
<i>Miñ</i>	<i>kudosolĩñek</i>
<i>Tiñ</i>	<i>kudosolĩt'</i>
<i>Ton</i>	<i>kudosolĩ</i>

4. Täitke lüngad, kasutades alljärgnevaid ühendeid:
(omboče čisteñt', nišće lomañeš, kolmoče kursoš, vašeñće ijesteñt', ombo mastorso).
- ... ulñeš Kadri.
 - ... miñ ulñineš Helsinkise.
 - ... mon ulñiñ a kumat'.
 - ... ulñeš staka.
 - ... tese ulñešt' lamo studentt.

5. Vestelge kaaslasega oma eilsest päevast (kasutage alljärgnevat mall):

*Meže tejit' isak? Kov jakit? Koso jarsit?
 Kodamo škasto ... (ulñit', jakit' /molit', jarsit)?
 Jakit' kovgak čokšne? Vanit' televizor? Meže ñejit'?*

- Rääkige kolmanda isiku (sõbra, pereliikme, tuntud tegelase) eilse päeva tegemistest.

10-13	<i>ulems bibliotekaso seminarso, ...</i>
13-14	<i>jarsams(-tejemso) ... (kafeterijaso), ...</i>
14-18	<i>ulems /molems /jakams (lekčija-, ...)</i>
18-19	<i>jarsams kudoso, ...</i>
<i>čokšne</i>	<i>vanoms TV, molems klubov, ...</i>

6. Vastage järgmistele küsimustele:
*Sñardo šačit' – (tunda / kizna / šoksña / telña).
 Kodamo ijeste / kovsto / čiste šačit' –
 (näiteks 16.05.1958: tožen vejksešadt vedgemen
 kavksoče ijeñ panžikovoñ kemgotovoče čiste).
 Sñardo (kodamo ijeste) karmiñ tonavñheme školaso /
 univērsitetse?
 Kodamo ijeste jakit' ombo mastorov?
 Sñardo siñ eñamo Tartuv? Sñaro ijeť eñat Tartuso?*

7. Tõlkige ersa keelde:

Elan Tartus esimest aastat. Õpin Tartu ülikoolis, kus on umbes 17 000 üliõpilast. Siin on üliõpilasi Soomest, Ungarist, Venemaalt, Rootsist ja Saksamaalt. Mina õpin soome-ugri keeli. Käin soome, ungari, ersa ja mari keele seminarides. Kuulan loenguid. Õhtul puhkan kodus, vahest käin teatris, kohvikus ja diskoteegis. Eile käisime sõbraga Tallinnas. Olime ekskursioonil. Tallinn on

Tartust suurem. Me nägime palju ilusaid kohti. Päeval sõime ühes kohvikus. Me jõime väga maitsvat kohvi. Kell 7 õhtul sõitsime tagasi Tartusse. Olime kodus kell 9. Vaatasime televiisorit, rääkisime sellest, mida Tallinnas nägime. Suvel lähme Soome soome keelt õppima.

SÕNAVARA *Valks*

<i>anokstams</i>	valmistama	<i>peřt</i>	läbi
<i>ardoms</i>	sõitma	<i>pokš</i>	suur
<i>eřavi</i>	on vaja	<i>převči</i>	tarkus
<i>ikele</i>	varem	<i>převej</i>	tark
<i>İneči</i>	kevadpühad	<i>puřnams</i>	hakkama
<i>iřak</i>	eile	<i>sams</i>	tulema
<i>ja</i>	noh, nii	<i>satoms</i>	piisama
<i>jala</i>	ikka veel	<i>řokšna</i>	sügisel
<i>kařa</i>	kas	<i>řormadoms</i>	kirjutama
<i>karmams</i>	hakkama	<i>řardo</i>	millal, kui
<i>kasoms</i>	kasvama	<i>řardo-řardo</i>	vahest
<i>keřa</i>	olevat	<i>staka, -sto</i>	raske, -lt
<i>kizna</i>	suvel	<i>stuvtoms</i>	unustama
<i>kiřtems</i>	tantsima	<i>tarka</i>	koht
<i>klub</i>	klubi	<i>řelna</i>	talvel
<i>kunsoloms</i>	kuulama	<i>tonadoms</i>	harjuma
<i>leřa</i>	vanem vend, lell	<i>tujems</i>	ära minema
<i>maksoms</i>	andma	<i>tunda</i>	kevadel
<i>mařams</i>	kuulma	<i>udoms</i>	magama
<i>mařtoms</i>	oskama	<i>umok, -oř</i>	ammu, -ne
<i>marto</i>	kaasa(s),-ga	<i>vaj</i>	või nii
<i>meřat</i>	möödunud aastal	<i>valmeřevks</i>	vanasõna
<i>meřems</i>	ütleva	<i>valgoms</i>	tulema maha, alla
<i>ojmšems</i>	puhkama	<i>vašeņce</i>	esimene
<i>ombo mastor</i>	välismaa	<i>vařna</i>	esmalt, algul
<i>omboće</i>	teine	<i>večkems</i>	armastama
<i>panžo/ms, -ž</i>	avama, -tud	<i>vikšņems</i>	heegeldama

Kuues õppetükk *Kotoće pelks*

GRAMMATIKA

Omastav (possessiivne) käändtüüp

Omastavas deklinatsioonis, mis väljendab kuuluvussuhet omaja ja omatava vahel, esinevad nii isikut kui arvu tähistavad tunnused. Erinevalt määramata käändtüübist (kus mitmuse tunnuseks on *-t/-t'*) ja määratud käändtüübist (kus mitmuse tunnuseks on *-tne/-tñe*) ei ole omastavas käändtüübis iseseisvat mitmuse tunnust – possessiivsufiksites väljendub ka arv. Omaja ja omatava arv võivad olla järgmistes suhetes:

- omaja ainsuses – omatav ainsuses;
- omaja ainsuses – omatav mitmuses;
- omaja mitmuses – omatav ainsuses;
- omaja mitmuses – omatav mitmuses.

Sõnavormidele omastavas deklinatsioonis eelnevad sageli ka omastavad asesõnad *moń, toń, sonze, mińek, tink, sinst* (mis on isikuliste asesõnade *mon, ton, son, miń, tiń, siń* genitiivivormid). Näiteks: *moń patam* 'minu vanem õde', *sonze lelazo* 'tema vanem vend'.

Omastava käändtüübi tunnused:

Omaja ainsuses, omatav ainsuses /mitmuses

<i>moń</i> minu oma <i>-m</i>	<i>toń</i> sinu oma <i>-t/-t'</i>	<i>sonze</i> tema oma <i>-zo/-ze</i>
<i>moń</i> minu omad <i>-n/-ń</i>	<i>toń</i> sinu omad <i>-t/-t'</i>	<i>sonze</i> tema omad <i>-nzo/-nze</i>

Omaja mitmuses, omatav ainsuses /mitmuses

<i>minek</i> meie oma <i>-nok/-nek</i>	<i>tink</i> teie oma <i>-nk</i>	<i>sinst</i> nende oma <i>-st</i>
<i>minek</i> meie omad <i>-nok/-nek</i>	<i>tink</i> teie omad <i>-nk</i>	<i>sinst</i> nende omad <i>-st</i>

Nagu näha, eristuvad omastava deklinatsiooni tunnused vaid osaliselt (peamiselt kategoorias omaja ainsuses – omatav ainsuses). (Mõnes murdes ei eristu ka 1. isiku tunnus – *m* tähistab nii ainsuse kui mitmuse arvu, nt.: *sazorom* ‘minu õde /õed’.

Näiteid: *sur* sõrm, *ked* käsi, *šélme* silm (konsonandiga lõppeva tüve ja omastava käändtüübi tunnuse vahele tekkib vokaal)

a) minu /sinu /tema oma

<i>-m</i>	<i>-t/-t'</i>	<i>-zo/-ze</i>
<i>surom</i>	<i>surot</i>	<i>surozo</i>
<i>kedem</i>	<i>kedet'</i>	<i>kedeze</i>
<i>šélmem</i>	<i>šélmet'</i>	<i>šélmeze</i>

b) minu /sinu /tema omad

<i>-n/-ń (-m)</i>	<i>-t/-t'</i>	<i>-nzo/-nze</i>
<i>suron (m)</i>	<i>surot</i>	<i>suronzo</i>
<i>kedeń (m)</i>	<i>kedet'</i>	<i>kedeńze</i>
<i>šélmeń (m)</i>	<i>šélmet'</i>	<i>šélmeńze</i>

c) meie /teie /nende oma, -d

<i>-nok/-nek</i>	<i>-nk</i>	<i>-st</i>
<i>suronok</i>	<i>suronk</i>	<i>surost</i>
<i>kedeńek</i>	<i>kedeńk</i>	<i>kedest</i>
<i>šélmeńek</i>	<i>šélmenk</i>	<i>šélmest</i>
<i>-nok/-nek</i>	<i>-nk</i>	<i>-st</i>
<i>suronok</i>	<i>suronk</i>	<i>surost</i>
<i>kedeńek</i>	<i>kedeńk</i>	<i>kedest</i>
<i>šélmeńek</i>	<i>šélmenk</i>	<i>šélmest</i>

Omatava subjekti arv võib eristuda kontekstis, näiteks tegusõna *üli*, *-t* või eituse *arás*, *-t* ainsuse ja mitmuse vormide abil.

Näide:

Minul /sinul /temal /meil /teil /neil

a) on sõber /ei ole sõpra: b) on /ei ole sõpru:

<i>Moń üli /arás jalgam.</i>	<i>Moń ulit' /arást' jalgan (-m).</i>
<i>Toń üli /arás jalgat.</i>	<i>Toń ulit' /arást' jalgat.</i>
<i>Sonze üli /arás jalgazo.</i>	<i>Sonze ulit' /arást' jalganzo.</i>
<i>Mińek üli /arás jalganok.</i>	<i>Mińek ulit' /arást' jalganok.</i>
<i>Tink üli /arás jalgank.</i>	<i>Tink ulit' /arást' jalgank.</i>
<i>Sinst üli /arás jalgast.</i>	<i>Sinst ulit' /arást' jalgast.</i>

Käänamine omastavas deklinatsioonis

tüvi + käändelõpp + omastava käändtüübi tunnus:

Üldjuhul on omastavas deklinatsioonis kaheksa kääned (nominatiiv, ablatiiv, inessiiv, elatiiv, illatiiv, prolatiiv, komparatiiv, abessiiv). Sugulust tähistavatel sõnadel on kolm käändevormi – nominatiiv, genitiiv ja datiiiv seeriates *moń*, *toń*, *sonze* ja ainult nominatiiv seeriates *mińek*, *tink*, *sinst*. Ka omastava käändtüübi vormide moodustamine on seotud sõna semantikaga. Võrdlemisi vähesed sõnad võivad esineda komparatiivis ja abessiivis. Seerias *sonze* esineb tunnus *-zo/-ze* ainult nominatiivis, ülejäänud käänetes esineb tunnus *-nzo/-nze*.

Käänete moodustamine

Omaja–omatav (sg.– ainsus, pl. – mitmus)

<i>moń</i>	<i>toń</i>	<i>sonze</i>	<i>minek</i>	<i>tink</i>	<i>sinst</i>
Nom. sg.: <i>-m</i> pl.: <i>-n/-ń</i>	<i>-t/-t'</i> <i>-t/-t'</i>	<i>-zo/-ze</i> <i>-nzo/-nze</i>	<i>-nok/-ńek</i> <i>-nok/-ńek</i>	<i>-nk</i> <i>-nk</i>	<i>-st</i> <i>-st</i>
Gen. <i>-ń</i>	<i>-t'</i>	<i>-nzo/-nze</i>	–	–	–
Dat. <i>-ńeń</i>	<i>-t'eń</i>	<i>-nsteń</i>	–	–	–
Abl. <i>-dom, -n</i> <i>-d'em, -ń</i> <i>-dem, -ń</i> <i>-tom, -n</i> <i>-t'em, -ń</i> <i>-tem, -ń</i>	<i>-dot</i> <i>-d'eł'</i> <i>-deł'</i> <i>-tot</i> <i>-t'eł'</i> <i>-teł'</i>	<i>-donzo</i> <i>-d'enze</i> <i>-denze</i> <i>-tonzo</i> <i>-t'enze</i> <i>-tenze</i>	<i>-donok</i> <i>-d'eńek</i> <i>-deńek</i> <i>-tonok</i> <i>-t'eńek</i> <i>-teńek</i>	<i>-donk</i> <i>-d'enk</i> <i>-denk</i> <i>-tonk</i> <i>-t'enk</i> <i>-tenk</i>	<i>-dost</i> <i>-d'est</i> <i>-dest</i> <i>-tost</i> <i>-t'est</i> <i>-test</i>
Iness. <i>-som, -n</i> <i>-sem, -ń</i>	<i>-sot</i> <i>-seł'</i>	<i>-sonzo</i> <i>-senze</i>	<i>-sonok</i> <i>-seńek</i>	<i>-sonk</i> <i>-senk</i>	<i>-sost</i> <i>-sest</i>
Elat. <i>-stom, -n</i> <i>-stem, -ń</i>	<i>-stot</i> <i>-steł'</i>	<i>-stonzo</i> <i>-stenze</i>	<i>-stonok</i> <i>-steńek</i>	<i>-stonk</i> <i>-stenk</i>	<i>-stost</i> <i>-stest</i>
Illat. (s>z) <i>-zom, -n</i> <i>-zem, -ń</i>	<i>-zot</i> <i>-zeł'</i>	<i>-zonzo</i> <i>-zenze</i>	<i>-zonok</i> <i>-zeńek</i>	<i>-zonk</i> <i>-zenk</i>	<i>-zost</i> <i>-zest</i>
Prolat. <i>-vam, -n</i> <i>-gam, -n</i> <i>-kam, -n</i>	<i>-vat</i> <i>-gat</i> <i>-kat</i>	<i>-vanzo</i> <i>-ganzo</i> <i>-kanzo</i>	<i>-vanok</i> <i>-ganok</i> <i>-kanok</i>	<i>-vank</i> <i>-gank</i> <i>-kank</i>	<i>-vast</i> <i>-gast</i> <i>-kast</i>
Komp. <i>-škam, -n</i>	<i>-škat</i>	<i>-škanzo</i>	<i>-škanok</i>	<i>-škank</i>	<i>-škast</i>
Abess. <i>-vtomom, -n</i> <i>-v'temem, -ń</i> <i>-tomom, -n</i> <i>-t'emem, -ń</i> <i>-temem, -ń</i>	<i>-vtomot</i> <i>-v'temeł'</i> <i>-tomot</i> <i>-t'emeł'</i> <i>-temeł'</i>	<i>-vtomonzo</i> <i>-v'temenze</i> <i>-tomonzo</i> <i>-t'emenze</i> <i>-temenze</i>	<i>-vtomonok</i> <i>-v'temeńek</i> <i>-tomonok</i> <i>-t'emeńek</i> <i>-temenek</i>	<i>-vtomonk</i> <i>-v'temenk</i> <i>-tomonk</i> <i>-t'emenk</i> <i>-temenk</i>	<i>-vtomost</i> <i>-v'temest</i> <i>-tomost</i> <i>-t'emest</i> <i>-temest</i>

Náiteid:

a. Kehaosade nimed:

Nom.

<i>prám</i>	<i>prat</i>	<i>prázo</i>	<i>pránok</i>	<i>pránk</i>	<i>prást</i>
<i>pílem,</i>	<i>pílet'</i>	<i>píleze,</i>	<i>píleńek</i>	<i>pílenk</i>	<i>pilgest</i>
<i>-ń</i>		<i>-nze</i>			

Abl.

<i>prádom</i>	<i>prádót</i>	<i>prádonzo</i>	<i>prádonok</i>	<i>prádonk</i>	<i>prádost</i>
<i>píledem,</i>	<i>píledet'</i>	<i>píledenze</i>	<i>píledeńek</i>	<i>píledeńk</i>	<i>pilgedest</i>
<i>-ń</i>					

Iness.

<i>prásom</i>	<i>prásot</i>	<i>prásonzo</i>	<i>prásonok</i>	<i>prásonk</i>	<i>prásost</i>
<i>pílesem,</i>	<i>píleset'</i>	<i>pílesenze</i>	<i>píleseńek</i>	<i>pílesenk</i>	<i>pilgesest</i>
<i>-ń</i>					

Elat.

<i>prástom</i>	<i>prástot</i>	<i>prástonzo</i>	<i>prástonok</i>	<i>prástonk</i>	<i>prástost</i>
<i>pílestem,</i>	<i>pílestet'</i>	<i>pílestenze</i>	<i>pílesteńek</i>	<i>pílestenk</i>	<i>pilgestest</i>
<i>-ń</i>					

Illat.

<i>prázom</i>	<i>prázot</i>	<i>prázonzo</i>	<i>prázonok</i>	<i>prázonk</i>	<i>prázost</i>
<i>pílezem,</i>	<i>pílezet'</i>	<i>pílezenze</i>	<i>pílezeńek</i>	<i>pílezenk</i>	<i>pilgezest</i>
<i>-ń</i>					

Prolat.

<i>právam</i>	<i>pravat</i>	<i>pravanzo</i>	<i>pravanok</i>	<i>pravank</i>	<i>pravast</i>
<i>pílevam,</i>	<i>pílevat</i>	<i>pílevanzo</i>	<i>pílevanok</i>	<i>pílevank</i>	<i>pilgevast</i>
<i>-n</i>					

b. Sugulusterminid:

moń Nom.: *sazorom, -n; tejtérem, -ń*
Gen.: *sazoroń, tejtéreń*
Dat.: *sazoroneń, tejtéreńeń*

toń Nom.: *sazorot, tejtéret'*
Gen.: *sazorot', tejtéret'*
Dat.: *sazoroteń, tejtéreteń*

sonze Nom.: *sazorozo, -nzo; tejtéreze, -nze*

Gen.: *sazoronzo, tejteŕenze*
Dat.: *sazonsteŕ, tejteŕensteŕ*

minek Nom.: *sazonok, tejteŕehek*
tink Nom.: *sazonok, tejteŕenk*
sinst Nom.: *sazorost, tejteŕest*

Omastavas deklinatsioonis võivad esineda erinevad sõnaliigid – nimisõnad (eriti kehaosade nimetused, sugulust tähistavad terminid, ka tegevusnimed jt.), ase- ja arvsõnad, postpositsioonid, tegusõna infiniitsed vormid (*des*-vorm ja kesksõna).

Näiteid:

škamo-m, -t, -nzo, -nok, -nk, -st < (*eš- + -ka* prolatiiv + *mo*) ‘üksinda’; *mole-mste-m, -t, -nze, -hek, -nk, -st* ‘minnes’; *marto-m, -t, -nzo, -nok, -nk, -st* ‘-ga, koos’.

Nimisõnad *či* ‘päev, päike’ ja *ška* ‘aeg’ esinevad omastavas käändtüübis järgmistes lausungites: *čize lísš* ‘päike tõusis (= tuli välja)’; *škazo sas* ‘tuli aeg’; *šnaró škazo?* ‘mis kell on (kui palju aega on)?’

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Perekond *Kudoraške*

<i>Ilušínkat (-ínkat ‘-kond’)</i>	Ilušinite perekond
<i>alo /veŕe pe</i>	alumine /ülemine külaots
<i>šárs</i>	seni kui
<i>meŕems lémse</i>	pöörduma nimepidi
<i>lišems mirdeheŕ</i>	mehele minema
<i>urvakstoms</i>	naist võtma
<i>satoms: satoška</i>	piisama: piisavalt (palju)
<i>tujems ruzavaks</i>	loobuma oma rahvariietest (venestuma)
<i>ulí-paro</i>	varandus
<i>lamohe-hek, -nk, -st</i>	mitmekesi (= palju)
<i>kolmohe-hek, -nk, -st</i>	kolmekesi

1. *Ilušinkat erašt alo pese. Iluš, lijaks meřems Ilija, umok kuloš, kudoraškeñt lemeš jala ulñeš teke. Tašto kudosoñt tago-sñardo erašt lamoñest, kevetenješkast, ñej anšak Ohřemata ñinze marto škamost. Kolmo čorast urvakššt, tušt eramo od tarkav. Čoratiñeñ kudost ulñešt veře pese. Tetast-avast maksšt čoratiñeñeñ řevet, pursozt, sarazt. Skalost ulñeš vejke. Šede tov čoratiñejak ramašt skalt. Čoratiñeñ ejkakšost lamolt. Sñars tetast-avast ulñešt viršepakšaso, siřetñe aštešt ejkakštneñ marto. Tejtērest vejkel. Komš ijese son lišš mirdeñeñ šabra velev. Mirdeš ulñeš převej paro čora. Iješka siñ erašt veise atavtoñt-avavtoñt marto, mejle tušt tonavtñeme Saranov. Atavtoñt-avavtoñt kudost poksol, uli-paroš kudosoñt satoškał. Odtne erašt kizna velese. Škañ jutaz siñ ramašt mašina, šede tov Saranso ramašt kudo. Ejkakšost ulñešt kavto – vašeñčeš čoriñe, ombočeš tejterka.*

Küsimused Kevkstemat

*Sñaroñek erašt Ilušinkat?
 Sñaro čorast-tejtērest ulñešt Ohřematañ ñinze marto?
 Kije kudoraškeñeste tuš eramo od kudov?
 Kov lišš mirdeñeñ tejtērest?
 Meks tejtēreš mirdeñze marto tušt Saranov?
 Koso siñ ramašt kudo?*

2. *Šede ikele erzatñe erašt lamoñest. Kudoraškeks ulñešt pokštatñe, tetatñe-avatñe, odtne ejkakšost marto. Avatñe-tetatñe meřšt čorast ñinñeñ urva. Veženče čorañ ñinñeñ meřšt urviñe, peñerva. Čorañt sazoronzo, jalaksonzo meřšt lelast ñinñeñ uraž. Uražoš meřš mirdeñze sazortneñeñ pariija. Avaj, tetaj – išta meřit ejkakštne avansteñ-tetansteñ. Pataj, lejaj meřit veženčetñe šede pokš tejtērtñeñeñ-čoratiñeñeñ. Veleñ eřicatñe, šede siřetñe, ñejgak meřit išta, avol lemse.*

Ülesanne 1. Seletage järgmisi sugulustermineid:

Termin: atavt-avavt urva, urviñe, peñerva uraž, pariija pata, lela	Seletus:
--	----------

3. Erzavatñeñ oršamost pek mazijelt'. Avatñe kodašt' ašo koct, vikšnešt' koctoñt' jakstere, señ ponasuřese. Langsost ulñešt' panar, ruća, pulaj. Erzavañ pñaso ulñešt' pango, pilevanzo – pilekst, kirgavanzo – ergt', mešt'esenze – šulgamo, kedganzo – kedkst, surkst. Pilgesenze ulñešt' karť-prakstat, pokš čiste – kemť. Šede tov erzavatñe karmašt' oršamo lijaks – siñ „tušt' ruzavaks”.

Ülesanne 2. Milliste kehaosade peal kantakse neid rōivaid, jalatseid ja ehteid?

<i>panar, ruća, pulaj – langso</i>	<i>šulgamo –</i>
<i>pango –</i>	<i>kedks –</i>
<i>pilekst –</i>	<i>surks –</i>
<i>ergt' –</i>	<i>karť-prakstat, kemť –</i>

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Viige omastusliidet sisaldavad sõnavormid kokku omastusseeriatega:

Tema omad	<i>šeminaron</i>
Meie oma	<i>šeminarot</i>
Sinu omad	<i>šeminaronok</i>
Minu oma	<i>šeminaronk</i>
Nende omad	<i>šeminarozo</i>
Tema oma	<i>šeminarost</i>
Minu omad	<i>šeminarom</i>
Teie oma	<i>šeminaronzo</i>

2. Täitke lüngad (vokaal -o- või -e-):

- ked'...m, sur...t, čeř...m, san...t, pej...m;*
- mastor...zo, lej...ze, viř...ze, uñiveršitet...ze;*
- jalaks...nok, lem...ñek, sazor...nok, uraž...nok;*
- skal...nk, saraz...nk, řev...nk, pursoz...nk;*
- pileks...st, erg...st, surks...st, pulaj...st.*

3. Lisage sobiv omastusliite variant (-zo/-ze, -nzo/-nze):
 a) *keď, sur, píľge, sudo, kenže, p̄ra, keľ, mešte, píľe;*
 b) *lomaň, sazor, ľela, paťa, tejt̄er, ur̄až, pariĵa;*
 c) *surks, píľeks, er̄ge, šulġamo, kem, kařt̄-prakstat.*

4. Alljärgnevad sõnapaarid nimetavad omajat ja omatavat (kas ainsuses või mitmuses). Moodustage nendest ühendeid, näiteks: *ćora – kudo > ćoraňt̄ kudozo.*

<i>ava – paća</i>	<i>ćora – kemť</i>	<i>stud̄entt – šeminart</i>
<i>student – jalġa</i>	<i>tejt̄er – ćerť</i>	<i>ejkakšt – kudot</i>
<i>raške – er̄amo</i>	<i>teťa – ejkakšt</i>	<i>erźavat – pulajť</i>
<i>ur̄až – pariĵa</i>	<i>odiřva – er̄ġť</i>	<i>lomaňt̄ – aršemat</i>

5. Vastake küsimusele *Šňaro škazo?* ‘mis kell on?’
 – *Šňaro škazo? – 12 ćasst, 17 minutat. – 9 ćasst, 25 minutat. – 1 ćas, 15 minutat. – 11 ćasst, 38 minutat. – 7 ćasst, 50 minutat. – 8 ćasst, 49 minutat.*

6. Täitke tekstis lüngad:

Moň ľeme... Ann, mon eston...n. Er̄an Tartuso, teťam-avam er̄it Tallinn.... Moň uli sazoro..., ľeme... Kadi. Son er̄i Vengriĵa..., toso son ňej tonavtni. Sazoro... pek p̄revej. Ije... 22. Mon 19 ijes...n. Teťam-avam jakiť Vengriĵa... teľha, mon jakan tov kizna. Vengriĵa... mazij mastor. Toso ľembe kizeňek-teľeňek. Sazoro... marto Vengriĵaso jarsa... kersez sivelďde (ľeme... ġulaš). Pokšt̄am-babam siřef. Pokšt̄am 80 ijese, babam – 75-se. Siň er̄it Tallinneň malaso. Uli vasolbabam, son 70 ijese šumbra ava, jaki pangš, teĵi piřeň tevt̄, jaki kišt̄emaň-moramoň kurov. Son er̄i teťaň-avaň marto.

7. Kasutage järgmisi keelendeid perekonnateemalises vestluses:
Ton ġijat? Kostoňat? Koda(mo) ľemet? Šňaro ijeť? Kiť teťat-avat?
Uliť-arašt̄ paťat-sazorot / ľel̄at-jalaksot? Koda(mo)t ľemest? Meže siň teĵit?
Uliť-arašt̄ pokšt̄at-babat? Šňaro ijest? Koso siň er̄it? Siň šumbrat?
Uliť-arašt̄ jalġat? Kiť siň? Kostoňt̄? Meže teĵit? Kiť teťast-avast?

8. Tõlkige eesti keelde:

Valmeřevks: Šnardo peket' vači, šeste pŕevet' šači.

SÕNAVARA *Valks*

<i>alo pe</i>	küla alumine ots	<i>pokštat-babat</i>	vanaisa ja -ema
<i>atavt</i>	äi	<i>ponasuře</i>	villane lõng
<i>avavt</i>	ämm	<i>pŕa</i>	pea
<i>čer'</i>	juus	<i>pŕev(t)</i>	aju(d), mõistus
<i>ejkakš</i>	laps	<i>pulaj</i>	tagapõll
<i>erģe</i>	pärl	<i>pursoz</i>	põrsas
<i>kařšems</i>	jalga panema	<i>putoms</i>	panema
<i>kařt'-prakstat</i>	viisud ja jalarätid	<i>řeve</i>	lammas
<i>kedks</i>	käevõru	<i>ruća</i>	rüü, tuunika, kittel
<i>kemt'</i>	saapad	<i>rungo</i>	rind, kere, keha
<i>keřams</i>	lõikama	<i>ruzava</i>	venelanna
<i>kirga</i>	kael	<i>saraz</i>	kana
<i>kirgapař</i>	kurk, neel, kõri	<i>satoms</i>	piisama
<i>koct</i>	kangas	<i>satoška</i>	piisavalt
<i>kodams</i>	kuduma	<i>sazor</i>	(vanem) õde
<i>kořas</i>	järgi, vastavalt	<i>skal</i>	lehm
<i>kudoraške</i>	majarahvas, perekond	<i>sivel'</i>	liha
<i>lamoňest</i>	mitmekesi	<i>škamo(-m)</i>	üksinda (<i>omastav</i>)
<i>lang/s, -so</i>	peale, peal	<i>šulgamo</i>	sõlg
<i>lišems</i>	väljuma	<i>sur</i>	sõrm
<i>lišems</i>	mehele minema	<i>surks</i>	sõrmus
<i>mirdeneň</i>			
<i>meřems</i>	ütleva	<i>šačoms</i>	sündima
<i>meštė</i>	rind	<i>tago-šnardo</i>	kunagi
<i>mirdė</i>	abikaasa, mees	<i>tašto</i>	vana
<i>ni</i>	abikaasa, naine	<i>teke</i>	sama
<i>oršamo(peł)</i>	riietus	<i>ruzijams</i>	venestuma
<i>paća</i>	rätik	<i>uļi-paro</i>	varandus
<i>panar</i>	särk, tuunika	<i>umok</i>	ammu
<i>pango</i>	peakate, tanu	<i>uřaž</i>	vennanaine
<i>pango</i>	seen	<i>uřv(-i-ņe)</i>	noorim minia

<i>parija</i>	mehe õde	<i>urvaksto/ms,-ž</i>	abielluma, -nud
<i>pata</i>	vanem õde, tädi	<i>vana</i>	näed, vaata
<i>peke</i>	kõht	<i>vačoms</i>	tühjaks minema
		<i>vačopeke</i>	tühja kõhuga
<i>pej</i>	hammas	<i>vašna</i>	algul
<i>peñerva</i>	noorim minia	<i>vasolbaba</i>	emapoolne vanaema
<i>pile</i>	kõrv	<i>vere pe</i>	küla ülemine ots
<i>pilekst</i>	kõrvarõngad	<i>vežeñce</i>	noorem
<i>pilge</i>	jalg	<i>vikšñems</i>	tikkima
<i>pokš či</i>	tähtpäev	<i>žepe</i>	tasku

Seitsmes õppetükk *Šisemeće peľks*

GRAMMATIKA

Oleviku (tuleviku) ja mineviku (preteeritum I) eitavad vormid

Olevik: eitus *a* + tegusõna pöördevorm

Näiteks: *a molan, -t, -i, -tano, -tado, -it'* '(mina, sina, tema, meie, teie, nemad ei lähe)'

Minevik: eituse *ež-* pöördevormid + tegusõna tüvi

Näiteks: *ežiń, -t', -ž, -ńek, -de, -žt' mole* '(mina, sina, tema, meie, teie, nemad ei läinud)'

Näiteid: *tujems* 'lahkuma, ära minema', *sams* 'tulema'.

Olevik (tulevik)	Minevik	Olevik (tulevik)	Minevik
<i>tujan san</i>	<i>tujiń siń</i>	<i>a tujan a san</i>	<i>ežiń tuje ežiń sa</i>
<i>tujat sat</i>	<i>tujit' sit'</i>	<i>a tujat a sat</i>	<i>ežit' tuje ežit' sa</i>
<i>tuji si</i>	<i>tuś saś</i>	<i>a tuji a si</i>	<i>ež tuje ež sa</i>
<i>tutano satano</i>	<i>tujińek sińek</i>	<i>a tutano a satano</i>	<i>ežińek tuje ežińek sa</i>
<i>tutado satado</i>	<i>tujide side</i>	<i>a tutado a satado</i>	<i>ežide tuje ežide sa</i>
<i>tujit' sit'</i>	<i>tuśt' saśt'</i>	<i>a tujit' a sit'</i>	<i>ežit' tuje ežit' sa</i>

Tegusõna ülems eitavate (mineviku) vormide kasutamisest

Minevikuvormides järgneb eitusele *ež* tegusõna *ülems* tüvi *ulñe*-*'olema, korduv/kestev'* (vt. ka mineviku vormid: *mon ulñiñ, ton ulñit', son ulñeš, miñ ulñiñek, tiñ ulñide, siñ ulñešt*):

Mon ežiñ ulñe toso. 'Ma ei olnud /ei ole olnud seal.'

Ton ežit' ulñe toso.

Son ež ulñe toso.

Miñ ežiñek ulñe toso.

Tiñ ežide ulñe toso.

Siñ ežit' ulñe toso.

Liitvormidega, mis koosnevad käandsõnast (ka mäårsõnast) ning tegusõna *ülems* pöördelõpust (preteeritum I), kasutatakse eitust *a*: *Mon a tosolñiñ* 'Seal mind ei olnud (sel hetkel)'. Vt. ka: *Mon ulñiñ avol toso.* 'Ma olin mitte seal (vaid kusagil mujal)'. Tähenduses 'puuduma' kasutatakse tegusõna *araš, -t'* mineviku pöördevorme, nt. *Mon arašeliñ toso.* 'Mind ei olnud/ ei ole olnud seal'.

Eitust väljendavad ka asesõnad ja postpositsioonid, millele lisandub rõhuline lõpp *-gak /-kak /-jak*:

Kiñ ñežit? – *Kiñgak ežiñ ñeje.* Keda sa nägid? – Ma ei näinud mitte kedagi.

Kov jakit? – *Kovgak ežiñ jaka.* Kus sa käisid? – Ma pole mitte kusagil käinud.

Meže meřat? – *Mežejak a meřan.* Mida sa ütled? – Ma ei ütle mitte midagi.

Rõhuline lõpp *-gak/-kak/-jak* võib eitavas lauses liituda nii asesõna kui postpositsiooniga:

Kiñ marto kortit? – a) *Kiñgak marto ežiñ korta.*

b) *Kiñ martojak ežiñ korta.*

Kellega sa rääkisid? – Ma ei rääkinud kellegagi.

Käskiv kõneviis (määramata pöördtüüp)

Käskiva kõneviisi vormidel on ainsuses *k-* või *t-/t'* tunnus. Üldjuhul lisandub *k-* tunnus *a-* vokaaliga lõppevale tüvele, erandina ka mõnede tegusõnade *o-* ja *e-* tüvele. Tunnuse *t-/t'* variandid lisanduvad vastavalt *o-* ja *e-* vokaaliga lõppevale tüvele. Lihttüvedes kaovad *o-* ja *e-* vokaalid käskiva tunnuse ees. Mitmuses lisandub käskiva kõneviisi tunnus *-do/-de*. Sõnavormidel *ažo*, *ažodo* 'mine, minge' ja *užo*, *užodo* 'oota, oodake' on hüüdsõnade omadused. Eitusvormides esineb eitussõna *íla*, *-do*.

<i>ainsus: -k</i> <i>mitmus: -do/-de</i>	<i>ainsus: -t/-t'</i> <i>mitmus: -do/-de</i>	<i>ainsus/mitmus:</i> <i>(íla /íla-do) + tüvi</i>
<i>morams:</i> <i>mora-k, -do</i>	<i>vanoms:</i> <i>van-t, -o-do</i>	<i>íla /íla-do mora</i>
<i>jarsams:</i> <i>jarsa-k, -do</i>	<i>lovoms:</i> <i>lov-t, -o-do</i>	<i>íla /íla-do vano</i>
<i>sovams:</i> <i>sova-k, -do</i>	<i>putoms:</i> <i>put-t, -o-do</i>	<i>íla /íla-do saje</i>
<i>lovnoms:</i> <i>lovnno-k, -do</i>	<i>molems:</i> <i>mol'-t', -e-de</i>	
<i>udoms:</i> <i>udo-k, -do</i>	<i>šimems:</i> <i>šim-t', -e-de</i>	
<i>ojmšems:</i> <i>ojmše-k, -de</i>	<i>tejems:</i> <i>tej-t', -e-de</i>	
<i>kortnems:</i> <i>kortne-k, -de</i>	<i>sajems:</i> <i>saj-t', -e-de</i>	

Näiteid:

Vana íese umar't. Jarsak!
Sak tej! Kortatano.
Vana sulikasoñt' limonad. Šimt'!
Ma'at moro? Kunsolok!
Ñejtado mežejak? Vanodo!
Ažo tov! Toso íembe.
Ažodo teste! Ílado tejne íšta.
Sovak! Ozak! Vasoldo sat?
Toso kijak aras. Íla / Ílado pele!
Aštek-aštek! Čokšneš kuvaka.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Elulood *Éramotíne*

<i>paro mēlse</i>	meeleldi, hea meelega
<i>érams vepēle</i>	elama kodust eemal
<i>érva koso</i>	igal pool
<i>érams pensijañ</i>	elatuma pensionist
<i>jarmakso</i>	
<i>tujems mēls</i>	meeldima
<i>si ijeste</i>	järgmisel aastal
<i>šeñ kuvalt</i>	selle pärast /kaudu
<i>ažo, -do tov</i>	mine, -ge sinna
<i>sak(a) téj</i>	tule siia

1. *Moñ éramom*

Mon šačiñ-kasiñ Kuzim velese. 1950-će ijetñeste veleş pokšol, kudotñe ulñešt kavto šadodo lamot. Veleñ eričatñe kortašt anšak eržaks. Kijak ež korta ruzoñ kēlse. Mejle karmašt sodamo ruzoñ keleñtkak. Eriñ velese šisem ijet. Veleñ školasoñt ulñešt añšak ñile klasst. Pokš škola malaso arašeł. Paťam-ľelam tušt Saranov tonavtñeme. Mejle teťam-avamgak sazorum marto tušt tov. Mon eriñ babañ marto. Kavksoće ijestem tujiñ Saranov. Toso karmiñ tonavtñeme ruzoñ školaso. Vašeñće ijeste ruzoñ kēlse tonavtñemaš ulñeš staka. Érva kizna jakiñ velev, eriñ toso pek paro mēlse. Školado mejle tonavtñiñ universitetse vašña anglañ keleñt, mejle francuzoñ keleñt. Nej kolmoñgemeñ ijede lamo éran Tartuso. Kortan estonoks, tonavtñan ľija finneñ-ugrañ kelťkak. Šhardo-šhardo jakan ombo mastorov. Jakan tėvs, avoľ ojmseme. Ulñiñ Angľijaso, Italijaso, Francijaso, Vengrijaso.

Küsimused *Kevkstémat*

- *Šharo eričat ulñešt Kuzimse?*
- *Meks tujide éramo Saranov?*
- *Ejkakšpingste kortit ruzoñ kēlse?*
- *Ruzoñ kēlse tonavtñemaš ulñeš staka?*
- *Meže tonavtñit unīversitetse?*

- Meks siť eřamo Tartuv?
- Snaroće ije eřat Tartuso?
- Ulňit ombo mastorsojak?

2. Skulptor Erřado

Erřaň rařkesteňt liřř skulptor, konaňde vařna karmařt sodamo Italijaso, Francijaso, ľija mastorga Europaso, řede meile Ruzoň, Erřaň mastorsojak. Sonze ľemeze Stěpan D. Neřřodov (teřanzo ľemeze ulňeř Dmitřij, erřaks meřems Mitřej). Saranso uli Stěpan Erřaň ľemse galeřeja. Ekskursijaň veřića korti tuřist marto, kona vařeňćede maři skulptor Erřado.

- *Stěpan Neřřodov-Erřa řačř 1876-će ijeste erřaň veřese, Bajevoso. Ejkakřpingstenze son tonavtněř artomaň teveňt, artř pazavat. Son ulňeř komř kotovo ijese od ćora, řňardo tuř tonavtneme Moskovov. Tonavtnemste karmař tejem skulpturat.*
- *Řňardo sonze ľemeze karmař uľeme Erřa?*
- *Moskovso eřamsto sonze ulňeř jalgaks vejke lomaň Italijasto. 1906 ijeste Stěpan tuř Italijav. Vařna son eřař jalganzo kudoso. Artomaň, skulpturaň paro sodića (Ugo Nebbia) marto Stěpan jakař lamo muřeja, karmař nejeme řede parosto skulpturaň mazićiňt. Ombo mastorso son eřař kavkso ijet, skulpturanzo ulňeřt kemeň galeřejaň-salonoň ñevťemaso. Skulpturanzo langs son karmař keřamo S. Erřa ľemeňt.*
- *Iřta Evropaso karmařt sodamo erřaň skulptordo, erřatňede?*
- *Lamoňne aršeřt, son ruz. Erřaň rařkede ombo mastorso meřejač eřt soda. Skulptoroňt ľemenze kuvalt karmařt lomaňňe řija-tuva sodamo erřaň rařkedeňtkak.*
- *Řňardo Stěpan Erřa sař eř mastorov?*
- *Eřavi meřems, eř mastorso son eř eřajak. Anřak jakař řňardo-řňardo kudorařkenze vanomo. Eřař Moskovso, Uralso, mejľe 1926 ijeste tuř Pařizev, tosto ijede mejľe Argentĩnav. Moskovov son tago sař 1950 ijeste, ijenje řeste ulňeřt 74. Son řumbra lomaňeľ. Moskovso 1954 ijeste sonze ulňeř pokř ñevťema. Pek lamot sařt skulpturanzo vanomo. řede mejľe sonze atelĵese sval ulňeřt*

lomañt. Kuloš Stépan Erža 1959 ijeste Moskovso, kalmozo Saranso.

- *Skulpturanzo mazijdejak mazijt. Moñ mels pek tujit marmorsto di čuvtosto keraž šačotñe.*
- *Marmorsto son karmaš keřamo Italijaso, Mikelanželoñ skulpturañeñ langs vanož. Argentinaso son keraš lamo šačot čuvtosto. Stepan Erža eraš pek staka eřamoso lija mastorga – jarmaktomo, kudovtomo, vačočise. Saranoñ galeřejasoñt lamo skulpturanzo arašt, siñ lomañ kedga eřva kosot.*
- *Kijak šormadš Stépan Eržado?*
- *Šormadšt. Ulit' paro albomt arhiveñ maferial marto, lija literaturajak. Vana te info-lopastoñt lovnodo mežeš uli. Vanodo, tесе uli bibliografija. Sovado minek arhiveñ zaloñeñ, moledě Bajevov-velev: kudoson't, koso šačš-kašš Stépan Erža ñej muzej.*

Ülesanne 1. Parandage järgmisi väiteid.

1. *Skulptor Eržan tetanzo lemeze ulñeš Stépan.*
2. *Skulptoroš tonavtñeš skulptura Italijaso.*
3. *Erža eraš Italijaso kolmo ijet.*
4. *Moskovso uli Eržan lemse galeřeja.*
5. *Argentinaso Erža keraš lamo marmoron šačot.*
6. *Eržan eřamodonzo kijak mežejak ež šormado.*

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Viige kokku keelendite vasak- ja parempoolsed osad:

<i>Kudonok</i>	<i>ulñešt lamo jalgam.</i>
<i>Ton seste</i>	<i>ulñeš vasolo.</i>
<i>Kizna</i>	<i>ulñešt tonavtičat.</i>
<i>Tetam-avam</i>	<i>ulñiñ ekskursijaso.</i>
<i>Miñek školaš</i>	<i>ulñešt ekskursijaso.</i>
<i>Školaso moñ</i>	<i>ulñeš pokš.</i>
<i>Studentne</i>	<i>ulñit' viška ejkakš.</i>

2. Täitke lüngad mineviku (preteeritum I) eitusvormidega:
Son ... lovo jarmakt. Miñ ... mora klubso. Siñ ... jaka velev? Ton ... jarsa čokšne? Mon ... rama kantvetkat (kommid). Tiñ ... lovno eržañ jovkst? Mon ... jaka bibliotekav teči. Miñ ... soda kosot jalganok. Siñ ... tonavtñe te školasonť. Son ... sa čokšne kafeterijav. Moñ ... sazorum. Sonze ... sazoronzo. Miñek ... teči lekcijanok.

3. Kasutage lünkade täitmiseks vastavas vormis eitust (*a, avol, araš, ež*):

*Siñ umok ... jaka Saranov.
Estontne Saranso ... pek lamot.
Ton eržat? – ... , estonan.
Mon mežejak ... mařan eřamodoñť Saranso.
Ton umok eřat Saranso? – ... umok.
Tiñ jakide Saranov? –*

4. Valige igale situatsioonile sobiv keelend käskivas kõneviisis.

Situatsioonid:

palve istuda, kutse juurde tulla, palve kuulata, kutse siseneda, palve kuulata/vaadata, palve jääda kohale, kutse istet võtta, julgustamine.

Keelendid:

Jarsado! Šimť! Kunsolok! Vanodo! Ilado peľe! Sak tej! Ažodo tov! Sovak! Ozak! Aštede-aštede!

5. Tõlkige ersa keelde järgmised laused, kasutades asesõnade eitavaid vorme (*sňardojak, kijak, kovgak, mežejak, kodajak, kostojak, kodamojak*).

Ma ei ole kunagi rääkinud ersalasega tema keeles. Siin ei ela kedagi. Me ei lähe täna kuhugi. Nemad ei ostnud välismaal midagi. Ma ei leia kusagilt paremat kohta. Tema ei käinud üheski (ei mingis) külas.

6. Moodustage lauseid kasutades tegusõnade vorme järgmise malli järgi:

tegusõna pöördvorm + *-mo /-me* infinitiiv.

Näide: (*sams eřamo*) –

Mon umok siñ eřamo Tartuv.

–karmams vešñeme

–*moľems vanomo*
 –*tonadoms kortamo erźaks*
 –*tonavthiems moramo*
 –*aršems tujeme ombo mastorov*
 –*karmams sodamo*
 –*tujems tonavthieme*

7. Kas vastavad tōele jārgmised oletused teie kohta? Kasutage vastustes antud malle:

a) *Toň ľemet Toomas /Tiia? – Avol. Moň ľemem*
 b) *Ton studentat? – Vide. Studentan./ Avol, mon tonavtićan.*

–*Ton řaćit veľese. Ton kasiť pokř kudorařke jutkso.*
 –*Toň uliť paťat-sazorot. Toň uli ľelat.*
 –*Toň paro jalgat eři vasolo, ombo mastorso.*
 –*Ton tonavthiit Tallinnse. Neř kosořak a tonavthiat.*
 –*Kurok ton molat tonavthieme ombo mastorov.*
 –*Toň uli meľet kortams erźaks.*

8. Valige sobiv vastus (A pek. Uľniň. Veľese. Eravi. Melat. 54/53/20/30/18/. Eziň. Tonavtićat.):

–*Kit tetat-avat? Koso siň eřit?*
 –*Sňaro ijenje tetat /avat /sazorot /jalaksot /ľelat?*
 –*Ton urvakstit /ľiřit mirdeňeň?*
 –*Sňardo karmit tonavthieme univerřitetse?*
 –*Meks karmit tonavthieme erźaň keľeňt?*
 –*Tonavthiemař staka?*
 –*Uľniit ombo mastorso?*

9. Täitke lüngad:

Moň ľeme... Nasta. Mirdem ľeme... Stopa, řeks moňeň veľese meřit Stopa... . řede odtne meřit Nasta Mon 70 ijesan, mirdem 75 ije..., eratano pensijaň jarmakso. Veľeň... ľemeze Viřeň Tavla, son ařti viřeň-pandoň tarka... . Eřkakřonok veľe, veše mazijt, přev..., parot. Neř siň eřit vepeľe. Ćorathe Moskov... – veřkeř tonavthi, kavto... tonavthemado mejle vařodit. Siň urvakstoř, uliť eřkakřostkak. Veřke teřtere... ľiřř mirdeňeň ombo mastor... . Son vasolo. Omboeř eři řabra veľe... . Kudozo pokř,

ejkakšo... kavto. Si ijeste téleñ škasto ératano pokš téjtérent' ..., kizna si veženće čoraš Moskov..., šeste ératano es kudoso.

10. Kirjutage ersa keeles mõned faktid oma eluloost.

SÕNAVARA *Valks*

<i>ejkakšpinge</i>	lapsepõlv	<i>névtéma</i>	näitus
<i>artoms, -ma</i>	maalima, -mine	<i>paz</i>	jumal
<i>ańšak</i>	ainult	<i>pazava</i>	ikoon
<i>aršems</i>	arvama	<i>peléms</i>	pelgama, kartma
<i>ažo, -do</i>	mine, -ge	<i>pensija</i>	pension
<i>éravi</i>	on vaja	<i>putoms</i>	panema
<i>ériča</i>	elanik	<i>ramams</i>	ostma
<i>érva</i>	iga	<i>si ijeste</i>	tuleval aastal
<i>íla, -do</i>	ära, -ge	<i>sovams</i>	sisenema
<i>info-lopa</i>	infoleht	<i>sulika</i>	klaas, pudel
<i>jutkso</i>	seas, vahel	<i>sval</i>	alati
<i>kalmo</i>	kalm	<i>šeks</i>	sellepärast
<i>kańtvetkat</i>	kommid	<i>šačoms</i>	sündima
<i>kasoms</i>	kasvama	<i>šačo</i>	kuju
<i>kažne</i>	kingitus	<i>tago</i>	taas
<i>keřams</i>	lõikama	<i>tija-tuva</i>	siin-seal
<i>kšni</i>	raud	<i>tonadoms</i>	harjuma
<i>kuloms</i>	surema	<i>trams ejkakš</i>	kasvatama last
<i>kuvalt</i>	järgi, kaudu	<i>tujems</i>	lahkuma; tooma
<i>langs</i>	peale	<i>umok</i>	ammu
<i>lišems</i>	välja tulema	<i>vana</i>	näed sa, näe
<i>marmor</i>	marmor	<i>vepéle</i>	eemal
<i>mastorlango</i>	maailm	<i>vačoči</i>	nälg
<i>maziči</i>	ilu	<i>vadžodems</i>	töötama
<i>mełs tujems</i>	meeldima	<i>vešněms</i>	otsima
<i>mijems</i>	müüma	<i>vetiča</i>	juht (vedaja), giid
<i>mełat</i>	mullu	<i>vide</i>	õige
<i>ozams</i>	istuma	<i>čavo</i>	tühi
<i>paro melse</i>	meeleldi	<i>čuvto, -ń</i>	puu, -st

Kaheksas õppetükk *Kavksoće pelks*

GRAMMATIKA

Määrav pöördtüüp

Ersa keele struktuuris pakub huvi selline nähtus nagu tegusõna objekt- (ehk määrav) pööramine, millega väljendatakse määratud objektile suunatud tegevust, nt.: *tejsa* ‘mina teen selle (ära), *morasińek morońt* ‘meie laulame selle (laulu)’. Lõpetatud tegevust tähistavates objektpööramise vormides võivad esineda vaid transitiivsed tegusõnad. Määrava pöördtüübi ehk konjugatsiooni oleviku vormidega väljendatud tegevus seostub üldjuhul tulevikuga.

Määramata pöördtüüp:
olevik
Mon šormadan šorma.
Ma kirjutan (üht) kirja.

Määrav pöördtüüp:
(olevik) – tulevik
Mon šormadsa šormańt.
Ma kirjutan (selle) kirja
(valmis).

Tundmist või seisundit väljendavatel tegusõnadel (nt. *večkems* ‘armastama’, *mařams* ‘kuulma, tundma ennast’, *sodams* ‘teadma’) määrava konjugatsiooni oleviku vormid tulevikuga seonduvat tavaliselt ei tähista.

Määramata pöördtüüp:
olevik
Mon sodan jovks.
Ma tean üht muinasjuttu.
Mon mařan moro.
Ma kuulen (üht) laulu.

Määrav pöördtüüp:
olevik
Mon sodasa jovksońt.
Ma tean (seda) muinasjuttu.
Mon mařasa morońt.
Ma kuulen (seda) laulu.

Mõnede tegusõnade (näiteks *ńejems* ‘nägema’) määrava pöördtüübi vormid võivad olenevalt kontekstist väljendada seost nii oleviku kui tulevikuga.

Määramata pöördtüüp: <i>Mon néjan téjter.</i>	Määrav pöördtüüp: <i>Mon nésa téjtereñt'</i> (olevik /tulevik).
Ma näen (üht) tüdrukut.	Ma näen (seda) tüdrukut (olevik /tulevik).

Tegusõna *nejems* määrava konjugatsiooni vorm võib ka sel juhul, sõltuvalt objektist, väljendada vaid olevikus toimuvat, nt.:

<i>Mon néjan narmon.</i>	<i>Mon nésa narmonéñt.</i>
Ma näen (üht) lindu (praegu).	Ma näen (seda) lindu (praegu).

Pööramine määravas pöördtüübis

Määrava konjugatsiooni vormides lisanduvad tegusõna tüvele lõpud, mis tähistavad nii tegijat (nt. mina, sina, tema, meie, teie, nemad; see; mees jt.) kui kogejat (nt. mind, sind, teda, meid, teid, neid; seda; meest jt.). Subjekt ja objekt võivad olla nii ainsuses kui mitmuses (nt. mina näen sind, tema näeb meid, meie näeme teid jt.), kuid suur osa mitmuse lõppudest ei eristu. Mõned vormid (nt. mina/meie ... mind/meid, sina/teie ... sind/teid) puuduvad, nagu on näha allpool toodud tabelitest. Nii subjektina kui objektina võivad esineda ase- ja teised käandsõnad. Subjekt võib olla määramata, määrava ja omastava käändtüübi nominatiivis, objekt esineb kas määrava või omastava käändtüübi genitiivis (teigusõna väljendab lõpetatud tegevust), nt.:

Ava /avaś /avazo moriže moroñt' /moronzo.
'(Üks) naine /(see) naine / (tema) ema laulis (seda / oma) laulu'.

Määramata pöördtüübis võib objekt esineda nii määrava või omastava käändtüübi vormis kui ka määramata deklinatsioonis (sel juhul väljendab tegusõna lõpetamata tegevust):

Ava /avaś /avazo moraś moro /moroñt' /moronzo.
'(Üks) naine /(see) naine /(tema) ema laulis (üht) laulu
/(seda) laulu /(oma) laulu'.

Määrava pöördtüübi lõpud

- a) oleviku /tuleviku,
 b) mineviku (preteeritum I) vormides:

	<i>mon</i>	<i>ton</i>	<i>sonze</i>	<i>miñek</i>	<i>tink</i>	<i>sinst</i>
a)						
<i>mon</i>		<i>-tan</i>	<i>-sa</i>		<i>-tadiž</i>	<i>-siñ</i>
<i>ton</i>	<i>-samak</i>		<i>-sak</i>	<i>-samiž</i>		<i>-sit'</i>
<i>son</i>	<i>-samam</i>	<i>-tanzat</i>	<i>-si</i>	<i>-samiž</i>	<i>-tadiž</i>	<i>-sinže</i>
<i>miñ</i>		<i>-tadiž</i>	<i>-siñek</i>		<i>-tadiž</i>	<i>-siñek</i>
<i>tiñ</i>	<i>-samiž</i>		<i>-sink</i>	<i>-samiž</i>		<i>-sink</i>
<i>siñ</i>	<i>-samiž</i>	<i>-tadiž</i>	<i>-siž</i>	<i>-samiž</i>	<i>-tadiž</i>	<i>-siž</i>
b)						
<i>mon</i>		<i>-tin</i>	<i>-ja</i>		<i>-diž</i>	<i>-n</i>
<i>ton</i>	<i>-mik</i>		<i>-k</i>	<i>-miž</i>		<i>-t'</i>
<i>son</i>	<i>-mim</i>	<i>-ñit'</i>	<i>-že</i>	<i>-miž</i>	<i>-diž</i>	<i>-nže</i>
<i>miñ</i>		<i>-diž</i>	<i>-ñek</i>		<i>-diž</i>	<i>-ñek</i>
<i>tiñ</i>	<i>-miž</i>		<i>-nk</i>	<i>-miž</i>		<i>-nk</i>
<i>siñ</i>	<i>-miž</i>	<i>-diž</i>	<i>-ž</i>	<i>-miž</i>	<i>-diž</i>	<i>-ž</i>

Näiteid:

Määramata konjugatsioon: Määrav konjugatsioon:

a) olevik	olevik /tulevik
<i>Mon šormad-an šorma</i>	<i>Mon šormad-sa šormañt'</i>
<i>Ton šormad-at šorma</i>	<i>Ton šormad-sak šormañt'</i>
<i>Son šormad-i šorma</i>	<i>Son šormad-si šormañt'</i>
<i>Miñ šormad-tano šorma</i>	<i>Miñ šormad-siñek šormañt'</i>
<i>Tiñ šormad-tado šorma</i>	<i>Tiñ šormad-sink šormañt'</i>
<i>Siñ šormad-it' šorma</i>	<i>Siñ šormad-siž šormañt'</i>
b) minevik	lõpetatud tegevus
<i>Mon šormad-i-ñ šorma</i>	<i>Mon šormad-i-ja šormañt'</i>
<i>Ton šormad-i-t' šorma</i>	<i>Ton šormad-i-k šormañt'</i>
<i>Son šormad-š šorma</i>	<i>Son šormad-i-že šormañt'</i>
<i>Miñ šormad-i-ñek šorma</i>	<i>Miñ šormad-i-ñek šormañt'</i>
<i>Tiñ šormad-i-de šorma</i>	<i>Tiñ šormad-i-nk šormañt'</i>
<i>Siñ šormad-št' šorma</i>	<i>Siñ šormad-i-ž šormañt'</i>

Nii määramata kui määravas pöördtübis esineb eitavates oleviku vormides eitus *a* ja mineviku vormides eitus *ež*. Oleviku vormides järgneb eitusele tegusõna vastava konjugatsiooni lõpuga, mineviku vormides lisanduvad konjugatsiooni lõpud eitusele (teigusõna esineb tüve vormis).

Näiteid:

Olevik: *a šormadsa šormańt* 'ma ei kirjuta kirja (valmis)', *a sodatan* 'ma ei tunne sind';

Minevik: *ežija šormado šormańt* 'ma ei kirjutanud kirja (valmis)', *ežitńń soda* 'ma ei tundnud sind ära'.

Määrava pöördtübi vormide kasutamine:

Määramata pöördtüüp	Määrav pöördtüüp
<p>– lõpetamata tegevus</p> <p>a) olevik /tulevik: <i>Mon lovnan jovks.</i></p> <p>b) minevik: <i>Mon lovniń jovks.</i></p>	<p>– lõpetatud tegevus</p> <p>a) tulevik: <i>Mon lovnosa jovksońt.</i></p> <p>b) minevik: <i>Mon lovnija jovksońt.</i></p>
<p>– seisund</p> <p>a) olevik: <i>Mon večkan ejkakšt.</i> <i>Son mańi vajgeńt.</i> <i>Tiń sodatado jovkst?</i> <i>Mon ńejan narmon.</i></p> <p>b) olevik: <i>Mon ńejan tejtér.</i></p>	<p>– seisund</p> <p>a) olevik: <i>Mon večksiń ejkakštneń.</i> <i>Son mańasińže vajgeńtneń.</i> <i>Tiń sodasink jovkstneń?</i> <i>Mon nesa narmonėńt.</i></p> <p>b) olevik: <i>Mon nesa tejtėreńt.</i></p> <p>c) tulevik: <i>Mon nesa tejtėreńt.</i></p>

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Argielu *Eřva* čin *tevtńe*

<i>lomań jutkso</i>	rahva /teiste seas, vahel
<i>jutkořka, -sto</i>	vaba aeg, vabal ajal
<i>uřtoms kařtom</i>	kũtma ahju
<i>meřt/-meřt/, koj-meřt'</i>	mida(gi)
<i>vetams pŗa</i>	kũituma
<i>eřva meř/e, -t'</i>	igasugust, -seid (asja, -u)
<i>pitńeze</i>	(tema) hind
<i>pekem, -t'/-ze/-ńek/-nk/-st</i>	kõht on tũhi
<i>vačř</i>	(tũhjaks lãinud)
<i>těse vana</i>	vot siin, nãe

1. *Mitřejńize řti čiliřema marto. Uřtsi kařtomonzo, potãvtsi skalonzo, pańi kři, piđi jam. Jarsit'-tejit' mirđenze marto, mirđeř tuji vedgevev. Vedgeveř tařto, Mitřejatań toso tevenze lamot. Mitřejńize čit' teji kudoń tevt' – piđi, řli-nardi, muřki. Jutkořkasto sti meřejak. Čokřneń pelev son tuji piřev, toso valnosinře emeřtńeń. Čokřne andsinře řevetńeń, skalont', sovi kudos. Mirđenze marto jarsit'-tejit', karmiř vanomo televizor. řńardo-řńardo sovi řabrast, Dřigata. Čoratńe řimit' čaide, karmiř kortamo polińikado, veleń tevtńede, umok řkadońt'. Avař kunsoli meřeđe čoratńe kortit'. Ejkakřost eřit' vepėle, řńardo-řńardo sit' veřev. Tunda sit' emeřeń putomo, řokřna řezdit' emeřtńeń purnamsto.*

Kũsimused *Kevkřtemat*

Kodamo tevt' teji Mitřejńize valske marto, čit', čokřne?
Koso vařođi Mitřejata?
Kije si Mitřejatań marto kortamo čokřne?
Meřeđe kortit' čoratńe? Avař korti čoratńeń marto?
Kosot ejkakřost?

2. Aštéma kudo

Kov od lomańtńe jakašt' vejse umokoń škasto, sńardo arasělt' klubt, kafeterijat, kinoťeatrat? Kizna siń puromšt' kišteme-moramo velen kunškaso, lija tarkava, mołst' viřev. Teľna čokšńeń škasto siń puromšt' škamonz o riča avań kudosa, konańeń meřst' aštéma kudo. Od teťterńe sajiž martost stamost-kodamost, vikšńemast. Aštémań kudoso siń nevřiz meže mařit' teťeme, vaniž ľijatńeń tevest, tonavńeřt' mežejak od. Aštémań kudosa puromšt' od čoratkak. Od lomańtńe veise kortašt', kiřst' morašt', nalkšeřt', muřt' jalgat. Toso ulńeřt' pejdemat, sńardo-sńardo řelvedřkak. Coratńe-teťterńe tonadřt' lomań jutkso ašteme, karmařt' sodamo koda vetams pńańt'.

Ülesanne 1. Täitke tabel

<i>Kit' jakašt' aštéma kudov?</i>	<i>Mežeks jakašt' lomańtńe aštéma kudov?</i>	<i>Koda jutařt' čokšńetńe aštémań kudoso?</i>

3. Meže ramit' Sńaro pińeze?

- Avaj, mežt'-mežt' ramit'? Meže keskavsot?
- Erva mežt'. Jarsamopeľ, orřamot-kařsemat, kocť.
- Mežeks kockońt' ramik?
- Melezem tuř. Stan mežejak.
- Vaj, kodamo mazij! Raužo marto jaksťere, seń; ařo, piže, ožo, tuža lopat. Sńaro pińeze?
- A pek pińeĵgak.
- Paro. Peket' vačř?
- Alamodo vačř. Šimtano čajde, mejle pideseńek siveľeńt', čokšńe uli meže jarsams.
- Koso siveľeř?
- Sajik kesakstońt', son końovońt' potso.
- Avaj, kři ramit'? Koso křiř?
- Vaj, stuvtija ramams...

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Valige järgmisest loetelust välja transitiivsed tegusõnad:
jakams, kortams, muškems, sevems, tonavtšems, sodams, večkems, aštšems, maksoms, sams, ramams, tujems, kandoms, mošems.
2. Moodustage tegusõnade määrava pöördtüübi oleviku ja mineviku vormid: *lovnoms (šormantš), sevems (kšintš), jovtšems (jovksoštš).*
3. Moodustage tegusõnade *sasams* 'püüda, järgi jõuda' ja *térdšems* '(kaasa) kutsuda' määrava konjugatsiooni vorme, nt.: *mon toň sasatan, ton moň térdšamak.*
4. Täitke B-tulbas lüngad määrava pöördtüübi vormis tegusõnadega vastavalt A-tulbas antud lausetele.

A. *Siň morit' morot.*

Son lovnoš jovks.

Šormadan šorma.

Tejit' tévt'?

Viksňat panar?

Paňtano kši.

Miň mariňek vajgel'.

B. *Siň morasiž morotšéh.*

Son ... jovkstneň.

... šormanč.

... tévtšéh'?

... panarošt'?

... kšintš.

Miň ... vajgeleňč.

5. Kasutage lausete moodustamiseks järgmisi infinitiivi sisaldavaid sõnaühendeid:

karmams čar'kodšeme

maštoms tejeme

uli melem kortams

mošems važodšeme

sams leždamo

puromoms kištšeme-moramomo

karmams sodamo

aršems tejeme

tonadoms aštšeme

purnams tujeme

6. Valige sobiv sõna (sõnade valik: *kudopotmo, peke, p'ra, keskav, žepe, keđ*):

Čavo *lamo tévt' a téjat.*

Čavo *inžeks a mołat.*

Čavo *štado a aští.*

Čavo *marto e'rams a staka.*

Čavo..... *siřetńeńeń mełs a tuji.*

7. Vastake küsimustele:

a) *Meže kažat tetateń, avateń, sazorońeń, jalaksoteń, jalgateń, viška ejkakšneń, večkeviks moričańeń šačoma čistenze?*

(vastuste valik: *kiniga, pača, moroń disk, keskav, oršamopel', šokolad, čečat, nalkške*).

b) *Sńardo mołat lija mastorov, sajat martot ... ? (oršamopel't', karšemapel't', jarsamopel't', kažńet', końovt', kińigat', dokument', komputer).*

c) *Mežeks sajsak, -sit' ...? (oršamopel'tńeń, karšemapel'tńeń, jarsamopel'tńeń, kažńetńeń, końovtńeń, kińigatńeń, dokumenttńeń, komputereńt').*

8. Kasutage tekstis järgmisi tegusõnade vorme:

šormadoms, kortatano, sodasa, večksiń, mołems, sodasi, tonavńesink, sodasak, kortams, čařkodeme.

Meks tonavńesink eržań keleńt'?

- Eržań keleńt' ... ? – Alamodo

- Jalgatkak ... ? – Son sodasi mońđem parosto.

- Koso tonavńetado eržań keleńt'? – Finneń-ugrań kafedraso.

- Meks ... ? – Uli meleńek ... eržań kel'se.

- Mon ... Toramań morotńeń. Sńardo-sńardo Toramaš si tej, miń ... eržaks moričatńeń marto. Šeks tonavńan eržań keleńt'.

- Moń uli melem ... eržań velev. Toso kortit' eržaks, mon karman ... mežđe kortit'.

- *Moñeñ eravi eržan keleş uraloñ keltñeñ tonavñhemste.*
- *Mon aršan ... jutavkst eržan kelste estonoñ kels.*

9. Tõlkige ersa keelde:

Üliõpilastel on palju tööd – päeval käivad nad loengutel ja seminaridel, õhtul õpivad ka kodus. Paljud käivad teisi keeli õppimas. Keegi ei tea, kui palju on üliõpilastel vaba aega. Vaatame, mida nad teevad suvel, kui nad ei käi ülikoolis. Paljud käivad välismaal, selleks nad keeli õpivadki. On üliõpilasi, kes suvel töötavad. Suvel on üliõpilastel aega selleks, et olla pereliikmetega. Nad elavad koos maakodus, käivad metsas, mere või jõe ääres. Sügisel ja kevadel on üliõpilaspäevad – noored inimesed kohtuvad kontsertidel, spordikeskustes, käivad koos mängimas ja tantsimas. Paljud käivad aastaringselt kooris laulmas.

SÕNAVARA *Valks*

<i>andoms</i>	süüa andma	<i>oršams</i>	selga panema
<i>ćeća</i>	lill	<i>oršamopel</i>	rõivas
<i>čar kodems</i>	aru saama	<i>pañems</i>	küpsetama
<i>čavo</i>	tühi	<i>pejdems</i>	naerma
<i>člišema</i>	päikesetõus	<i>peřka</i>	ümber
<i>emež</i>	kõõgivili	<i>pidems</i>	keetma
<i>jovks</i>	muinasjutt	<i>piñie</i>	hind
<i>jutko</i>	vahe	<i>pot(mo)sto</i>	seest
<i>jutkoška</i>	vaba aeg	<i>potavtoms</i>	lõpsma
<i>karšems</i>	jalga panema	<i>praka</i>	pirukas
<i>karšemapel</i>	jalatsid	<i>puromoms</i>	kogunema
<i>kandoms</i>	kandma	<i>putoms emežt</i>	istutama juurvilju
<i>kaštom</i>	ahi	<i>sajems</i>	võtma
<i>kažems</i>	kinkima	<i>škamo(-m)</i>	(mina) üksi
<i>kažñe</i>	kingitus	<i>sevems</i>	ära sööma
<i>keskav</i>	kott	<i>siveļ</i>	liha
<i>kiñiga</i>	raamat	<i>sinš</i>	nemad (ise)
<i>koct</i>	kangas	<i>soñš</i>	tema ise
<i>kodams</i>	kuduma	<i>sovams</i>	sisenema

<i>komputer</i>	arvuti	<i>šlāms</i>	tõusma
<i>košov</i>	paber, arve	<i>sta/ms, -mo</i>	õmblema, -mine
<i>kši</i>	leib	<i>stuvtoms</i>	unustama
<i>kunsoloms</i>	kuulama	<i>šlāms</i>	pesema
<i>kunška</i>	kesk(koht)	<i>šlāms-nardams</i>	koristama
<i>leždams</i>	aitama	<i>tiņš</i>	teie (ise)
<i>lopa</i>	leht	<i>tonš</i>	sina (ise)
<i>lovso</i>	piim	<i>tašto</i>	vana, kulunud
<i>maksoms</i>	maksma	<i>terdems</i>	kaasa kutsuma
<i>mařams</i>	kuulma, tundma	<i>udoms</i>	magama
<i>maštoms</i>	oskama, mõistma	<i>uštoms</i>	kütma
<i>miņš</i>	meie (ise)	<i>vajgel</i>	hää
<i>monš</i>	mina (ise)	<i>val(n)oms</i>	kastma
<i>morića</i>	laulja	<i>valske marto</i>	hommikul
<i>muškems</i>	pesu pesema	<i>važodems</i>	tõõtama
<i>nalkšems</i>	mängima	<i>večkems</i>	armastama
<i>nalkške</i>	mānguasi	<i>vedkev, -g-</i>	veski
<i>nardams</i>	kuivatama	<i>vejse</i>	koos
<i>paņems</i>	ajama	<i>vetāms</i>	vedama
<i>paņems kši</i>	kūpsetama leiba	<i>vetāms pīa</i>	kāituma
<i>ņevloms</i>	nāitama	<i>žepe</i>	tasku

Üheksas õppetükk *Vejkseće pelks*

GRAMMATIKA

Käskiv kõneviis (määrav pöördtüüp)

Käskiva kõneviisi tunnused, mis esinevad määravas konjugatsioonis seeriates: sina – mind /meid /teda /neid, teie – mind /meid /teda /neid, eristuvad vaid mõnedes mitmuse vormidest, nagu on näha järgnevast tabelist.

Käskiva kõneviisi vormid (*vetáms* 'vedama, viima, saatma', *učóms* 'ootama', *terdém's* 'kutsuma kaasa, kohale'):

Ton	<i>moń</i>	<i>vetámak, učómak, terdémak</i>	<i>ilámak veta, učo, terde</i>
	<i>mińek</i>	<i>vetamiž, učomiž, terdemiž</i>	<i>ilamiž veta, učo, terde</i>
	<i>sonze</i>	<i>vetík, učík, terdík</i>	<i>ilík veta, učo, terde</i>
	<i>sinst</i>	<i>vetít', učít', terdít'</i>	<i>ilít' veta, učo, terde</i>
tñ	<i>moń</i>	<i>vetamiž, učomiž, terdemiž</i>	<i>ilamiž veta, učo, terde</i>
	<i>mińek</i>	<i>vetamiž, učomiž, terdemiž</i>	<i>ilamiž veta, učo, terde</i>
	<i>sonze</i>	<i>vetíńk učíńk terdíńk</i>	<i>ilíńk veta, učo, terde</i>
	<i>sinst</i>	<i>vetíńk učíńk terdíńk</i>	<i>ilíńk veta, učo, terde</i>

Seeriates *sonze*, *sinst* asenduvad *a-*, *o-*, *e-* tüvevokaalid *i-*vokaaliga. Eitavates vormides kasutatakse eituse *il'*- muutuvaid vorme, millele järgneb tegusõna muutumatu vorm (tüvi).

Näiteid:

Ćoriñem (mu pojake), *veřit' alařatñeñ řimeme*.
Pařaj, ućomak, mongak mořan kinov.
Ířamak řerde – a mořan, řkam arař.
Ířink stuvto sajems koñovñeñ.

Tegusõnade infiniitsed vormid

Ersa keeles on pöördõna infiniitseteks vormideks infinitiiv (vt. õppetükk 5), omadussõnalaadne kesksõna ehk partitsiip ja määrõnalaadne vorm ehk gerundiiv. Üldjuhul kasutatakse ersa keeles *ća-* ja *ź-* tunnustega kesksõna oleviku ja mineviku vorme, mis vastavad eesti keeles *v-* ja *tud-/nud-* kesksõnadele, näiteks:

morića/lovnića/tonavñića ejkakř 'laulev/lugev/õppiv laps';
řejež řev 'tehtud töö', *praž lopa* 'kukkunud leht'.

(Kesksõna oleviku ja mineviku tunnuste hulka kuuluvad ka vähem kasutatavad *-i(j)*, *-ks*; *-ñ*, *-vt*, *-vt'*, näiteks: *mori narmoni* 'laulav lind', *većkeviks lomañ* 'armastatud, kena inimene', *isak sajeñ ođirva* 'eile võetud noorik (rahvalaulust)', *avañ joravt kři* 'ema valmistatud leib', *apak řežñevt'* 'rebimata, katki tegemata').

Kesksõna *ća-* tunnus lisandub tegusõna oleviku ainsuse 3. pöörde vormile, näiteks:

mora-ms, lovno-ms, tonavñe-ms:
mori-ća, lovni-ća, tonavñi-ća.

(Märkigem, et tuletusliide *-ća*, mis vastab eesti keeles *ja-* liitele, esineb ka tegijanimedes: *morića* 'laulja', *kunsolića* 'kuulaja', *řormadića* 'kirjutaja').

Kesksõna *ź-* tunnus lisandub tegusõna tüvele, eitavas vormis kasutatakse eitust *apak*, millele järgneb tegusõna tüvi, näiteks:

purna-ms, řormado-ms, řeje-ms:
purna-ź, řormado-ź, řeje-ź;
eitav: *apak purna, apak řormado, apak řeje*.

Kesksõnadega liituvad a) määrava ja omastava deklinatsiooni tunnused, b) tegusõna *ulems-* pöördelõpud:

- a) *sića-ś, -tńe; -m, -nok, -st* ‘saabuv’; *sajeż-e-ś, -tńe; sajeż-e-m, -ńek, -st* ‘võetud’;
- b) *miń sićatano, avoń tujićatano* ‘me oleme saabujad, mitte lahkujad’; *ton kućożat tćevs, avoń iśtak* ‘oled saadetud asja pärast, mitte niisama’.

Gerundiivil on ersa keeles *msto-/mste-* ja *ż-* lõpud, mis vastavad *des-*vormile eesti keeles. Lauses täidavad need vormid erinevaid funktsioone, vt.:

- a) *Viřev moľemste miń morińek.* ‘Metsa minnes me laulsime.’ (*msto-/mste-* gerundiivi vorm tähistab teise tegevusega samaaegselt toimuvat tegevust).
- b) *Molińek viřev moraż.* ‘Läksime metsa lauldes.’ (*ż-* gerundiiv iseloomustab toimuvat tegevust).

Gerundiivi tunnused, nii *msto- /mste-* kui *ż-*, lisanduvad tegusõna tüvele. Gerundiivi *msto-/mste-* tunnusele võivad lisanduda omastava deklinatsiooni lõpud, nt.:

morams, lovnoms, moľems:

- a) *mora-msto-nzo, lovno-msto-nok, moľe-mste-nk;*
- b) *mora-ż, lovno-ż, moľe-ż.*

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

Ersalastel külas *Erżańńeń peľe*

<i>meľ(eń) moľema</i>	igatsus; igavus
<i>meľem moľś</i>	mul hakkas igav; igatsesin
<i>uľi meľ, -em</i>	on soov; tahan
<i>koda tońet mařavś ...?</i>	kuidas sulle tundus ...?
<i>ikeľeń śka</i>	vana aeg
<i>jakavtoms</i>	(panna) koos käima
<i>vana vansińek</i>	vaat (nüüd), me vaatame neid

<i>-ñe, -ka, nt. ašihñe, mazijñe</i>	‘-ke, -ne’ (vähendusliited)
<i>-j, nt.: numolkaj, avaj, tetaj,</i> <i>pañaj, leñaj</i>	pöördumiseks kasutatava vokatiivi tunnus

Ersalastel külas *Eržatñeñ peñe*

Pekka tonavñeš eržañ keñeñt’ kavto ijeñ peñt’. Uñeš meñeze ñejems koda erit’ eržatñe eš mastorsost. Kizna son ulñeš Saran ošo, koso jakaš Univeršiteteñ eržañ keñeñ kafedrav. Kollegatñe sajiž Pekkañ eržañ velev. Pekka jovñi Tiinañeñ šeñde, meze ñešs, kuva jakaš.

Tiina Mon mañiñ ton jakit’ Saranov. Mejse ardit’

Pekka Tallinnse oziñ pojezds, konasonit’ ardiñ Moskovov. Tosto tuiñ lija pojezdse Saranov. Ardomaš ulñeš veñ, jutaš pek parosto. Udiñ čevte tarkaso, ojmšitñeñ, valske marto šisemste pojezdeš pačkodš Mordovijav. Ardosto ñejiñ valmavant’ lija-tuva veliñet’. Saranso šeske mujija Univeršitetent’, molit’ eržañ keñeñ kafedrav. Kortit’ kollegatñeñ marto, mejle siñ sajimiž jarsamo, soviñek kafeterijas.

Tiina Koda toñet’ mañavš Saran-ošoš? Tuš melezet’

Pekka Ošoñ kunškaš mazijdeñak mazij, pek vañks, erva kuva čečat.

Tiina Lamo eržat vastit’

Pekka Saranga jakamsto mon eržañ-mokšoñ keñ eziñ mañ, šeks tuiñ vejke kollegam marto eržañ velev, Viñeñ Tavlav, kona a pek vasolo Saransto. Tarkaš melezem pek tuš – viñt’, pandiñet’. Tašto kudiñetñeñ jutkova aštít od kudot. Velesent’ uli viška muzejeñ kondamo etno-kudo. Toso ñejiñ koj-mežt’ veñe lomañtñeñ ikeñeñ škañ eñamostost, uli-parostost. Velesent’ uli škola, koso tonavitit’ čuvtosto keñamoñ teveñt’. Keñicatñe teñit’ skulpturat, erva kodat eržañ kojeñ nalkšket’.

Tiina Šñaro čis jakit’ velev?

- Pekka* Kolmo čis. Jakavtimiz kudosto kudost, erva koso jala jarsiñek-šimiñek, kortiñek, lomañtñe morast' moñeñ eržañ morot. Vastiñ siře lomañt', konatñe jovtñešt' umok škañ eramodost.
- Tiina* Meždė jarsiđe?
- Pekka* Erva meždė – řestaž sivelđe, kujardo, pangodo. Melezem pek tušt' panžakajtñe čapamo lovso marto.
- Tiina* Mejle siđe Saranov?
- Pekka* Saranov tujemado ikele soviñek kalmolangs, viřs, aštñek lej čirese, mejle ardiñek a vasolo veletñeva. Saranso aštež jakiñ Štepan Eržañ mužejev, soviñ istořijañ-etnografijañ mužejs, ve čokšñeste ulñiñ eržañ-mokšoñ teatraso. Škaš jutaš pek kuroksto.
- Tiina* Melet' ež mole?
- Pekka* Ež, ulñeš melem seđejak lamo ñejems. Si ijeste tago molan eržañ jonksov, uli melem pačkodems Rav čirese eřičatñeñ pelev.
- Tiina* Tejit' fototkak?
- Pekka* Šnarija, vana vansiñek.

Ülesanne 1. Märkige, kas alljärgnevad väited teksti kohta on õiged või valed (vide /a vide).

- Moskovsto Saranov arđs Pekka čit'.
- Pekka pačkods Saranov cokšñe.
- Pekka jakaš vanomo Saranoñ mazij tarkatñeñ avoľ škamongo.
- Saranso Pekka kortaš lamo lomañ marto eržaks.
- Viřeñ Tavlaš aštñ viřeñ-pandoñ tarkaso.
- Pekkañ jakavtiz kudosto-kudost, son kunsološ morot, jovtñemat.
- Pekka velese jarsaš anšak kaldo.
- Veľeste Pekka šeske tuš kudov.
- Pekkañ Saranso arašeľ škazo molems teatrav.
- Saranso Pekkañ molš meleze.
- Pekka ež teje vejkejak foto – meleze arašeľ.

Ülesanne 2. Täiendage järgmisi lauseid (tõlkige sulgudes antud fraasid või lisage omapoolne variant).

Pekka tonavtniže eržan kelent, šeks (ta tahtis kohtuda ersalastega).

Šeske koda Pekka saš Saranov (ta kohtus kolleegidega Mordva Ülikoolist).

Veleñ eričatñe kortit' eržan kel'se, šeks (Pekka läks Saranist maale).

Pekka kortaš si're lomañtñeñ marto – (nad jutustasid enda elust vanal ajal).

Pekkañ melezenze tuš velese aštemaš – (ta rääkis seal ainult ersa keelt).

Saranso Pekkañ ulñeš škazo – (ta käis muuseumides, ka teatris).

Eržan mastorsto Pekka uskš šnarija fotot, (ta näitas fotosid Tiinale).

Lapsepõlvest meeldejäädud laul jänesest:

– *A numolkaj, numolkaj,
Meks, numolkaj, mazijñat?*
– *Teťam-avam mazijñeľt'.*
– *A numolkaj, numolkaj,
Meks, numolkaj, ašijñat?*
– *Teťam-avam ašijñeľt'.*
A ta-ti, a ta-ti ...
Moľan kšijñem varčasa,
Pařak, šejeľ saliže –
Kapsta piřes kandiže.

Ülesanne 3. Täiendage järgmisi lauseid.

-, *šeks son ulñeš mazijñe.*
-, *šeks son ulñeš ašijñe.*
- Šejeľeñt' pekeze vačš, šeks*
- Salaž kapstañt'*

HARJUTUSED *Éjemapelkst*

1. Alljärgnevad sõnaühendid sisaldavad *áa-* ja *ž-* kesksõnu. Andke eestikeelsed vasted sõnaühenditele:

- a) *tonavíhíica ejkakšozo, učíica lomañeš, lovsodo šimíica vaz, síica čoraš, maříica šedej, čarkodiíca ava, miřdeñeñ líšíica tejteřest, kudov soviíca inžeš, mazijste kortiícaš;*
- b) *šormadož íem, maksož jarmakost, veleste uskož umareñek, sevež prákatíhe, parosto pidež jamoš, señsejaktérese vikšnež koctozo, muškež oršamo-pełenk;*
- c) *televizoroñ vanomsto, teveñt' éjemste, jalgam marto kortamsto, velev tujemste, kudov samsto, mužejga jakamsto, ejkakštneñ učomsto, školav pačkodemste.*

2. Kasutage *ž-* või *msto-* /*mste-* gerundiivi:

Univeršítetev mołe-... vastija jalgam. Sastiñe mołe-... pačkodiñ Univeršítets.

Ejkakšoš sovaš avarđe-... . Néjija ejkakšoñt' avarđe-... .

Čoraš tuš kudov čije-... . Son praš čije-... .

3. Moodustage määrava pöördtüübi käskiva kõneviisi vormid:

(Šormadoms) ñe valtneñ. (Lovnoms) te jovkšoñt', son pek mazij. (Morams) vana te moroñt', moñ meš son pek tuji. (Sajems) viřev, léłaj, mon a karman kudov terdeme. (Vanoms – ejkakštneñ), udit'-a udit! (Kunsoloms – moñ), jalgat, ilado mołe tov. Vanodo, (tapams: eitav) sulíkañt'. (Sajems: eitav) veše jarmakot bankasto. (Stuvtoms: eitav) moñ valon.

4. Tõlkige ersa vanasõnu (*valmeřevkst*):

Íla keñardo, šñardo mujat, íla řízne, šñardo jomavtat. Éramoš sokoroñtkak ñejičaks tejsi.

5. Kasutage sõnade ablatiivi vorme järgmise malli järgi:

<i>Šimems vedťe</i>	<i>Jarsams umařde</i>	<i>Kortams tėvdė</i>
<i>puře</i>	<i>kši</i>	<i>ekzamen</i>
<i>lovso</i>	<i>sivel</i>	<i>eramo</i>
<i>čaj</i>	<i>topo</i>	<i>lomaň</i>
<i>limonad</i>	<i>panžakaj</i>	<i>kažne</i>
<i>kofija</i>	<i>kujar</i>	<i>ška</i>
<i>koj-meže</i>	<i>erva meže</i>	<i>mežejak</i>

6. Leidke sobiv eestikeelne vaste järgmistele ersa onomato-poeetilistele sõnadele, seejärel täitke lüngad fraasides.

<i>kuldor-kaldor</i>	loksumine
<i>losk-losk</i>	siristamine
<i>peť-peť</i>	käru liikumine
<i>kalck-kalck</i>	trappimine jalgadega
<i>dubor-dubor</i>	lihaste tõmblemine
<i>nock-nock</i>	löömine (vastu puud)
<i>ćiv-ćiv</i>	tuikamine
<i>šolk-šolk</i>	kohisemine
<i>kaštor-kaštor</i>	vaikus
<i>a kuš-a kaš</i>	tilkumine
<i>zeť</i>	mürin

*Krandazoš ardi – Praž lopatňe piłgeňek alo – ...
 Kudoš čavo – Narmon mori – Alašatňe
 ardit – Vedes čudi – Viř kerit –*

7. Pöörake tähelepanu sõna *mel* esinemisele järgmistes püsiühendites *mels* *tujems* 'meeldima', *mel-* (+ omastav) *molems* 'tüdine, igatsema', *mel-* (+ omastav) *ulems* 'soovima, tahtma'.

Kasutage neid ühendeid alljärgnevat es lausetes õiget es vormides:

*Moň mels moroš Melezenze te teveš ež
 Jarsamopeleš melezenk ... ? Mařavi, sinst melest Čiš
 parol, ejkakštneň melest ež Ombo mastorso melenk
 ...? Moň ... melem ramams od mašina. Miňek araš ...
 molems kafeterijav. Kiň ... meleze nejems od filmaňt?*

8. Vestelge kaaslas(t)ega reisimisest.
 Kasulikud keelendid:
Ūli melem hejems lamo tarkat /mastort. Ki langso vastan lamo lomant, mujan jalgat.
Ki langs mon sajan fotoapararat. Lija mastorsto šormadan šormat, kučan fotot.

Küsimused:

Jakit' kovgak jutkoškasto /telna /kizna? Škamot /Kije marto jakit' lembe mastorov? Mejse ardit' ? Busso /pojezdse /mašinaso? Šnars jakit' tov? Koso erit' /eride? Meže hejit' /hejide? Mežde jarsit'-šimit' ki langso? Melezet tuš tarkaš/ tust' tarkatne? Uli melet' tago molems tov?

9. Kirjeldage meeldejäanud reisi (kirjaliku teksti maht – 150 sõna).

SÕNAVARA *Valks*

<i>ardoms</i>	sõitma	<i>numolo</i>	jänes
<i>ardthems</i>	sõitma (korduv)	<i>odirva</i>	noorik
<i>avarđems</i>	nutma	<i>oš</i>	linn
<i>ćeća</i>	lill	<i>ozams</i>	istuma
<i>čire, šire</i>	äär, ümbrus	<i>pačkodems</i>	kohale jõudma
<i>čapamo lovso</i>	hapupiim	<i>pango</i>	seen
<i>čudems</i>	voolama	<i>panžakaj</i>	lahtine pirukas
<i>čuvto</i>	puu	<i>pařak</i>	ehk, loodetavasti
<i>čuvtoŋ kudo</i>	puumaja	<i>peřt</i>	jooksul
<i>čijems</i>	jooksma	<i>pižeme</i>	vihm
<i>erva koso</i>	igal pool	<i>pižems</i>	vihma sadama
<i>erva meže</i>	kõik, iga asi	<i>pojezd</i>	rong
<i>ikele, -ni</i>	ees, eelnev	<i>purņams</i>	koguma, hakkama
<i>inže</i>	külaline	<i>prams</i>	kukkuma
<i>jakavtoms</i>	panna käima	<i>purņavoms</i>	kogunema
<i>jorams</i>	valmistama (ette)	<i>řiznems</i>	muretsema
<i>jutams</i>	mööduma	<i>salams</i>	salaja võtma

<i>jutkoška</i>	vaba-, vaheaeg	<i>šejel</i>	siil
<i>kafedra</i>	õppetool	<i>šarija</i>	üsna palju
<i>kalmolango</i>	kalmistu	<i>sovams</i>	sisenema
<i>kandoms</i>	kandma	<i>sokor</i>	pime (inimene)
<i>keňardoms</i>	rõõmustama	<i>sulika</i>	klaas
<i>keřams</i>	lõikama	<i>tago-sňardo</i>	kunagi
<i>ki langso</i>	teel, reisil	<i>tapams</i>	katki lööma
<i>koj-meže</i>	midagi	<i>tašto</i>	vana
<i>krandaz</i>	vanker	<i>topo</i>	kohupiim
<i>kujar</i>	kurk	<i>uli-paro</i>	varandus
<i>kunška</i>	keskne	<i>umok, -oň</i>	ammu, -ne
<i>kurok, -sto</i>	kiire, -sti	<i>uskoms</i>	tooma, vedama
<i>mařams</i>	kuulma	<i>učoms</i>	ootama
<i>mařavoms</i>	kostma, tunduma	<i>vaňks</i>	puhas
<i>mele(-m) moľš</i>	tüdinesin, igatsen	<i>vastoms</i>	kohtama
<i>meľmoľema</i>	tüdimus, igatsus	<i>varčams</i>	proovima, vaatama
<i>nalkške</i>	mänguasi	<i>vetams</i>	vedama, saatma

Kümnes õppetükk *Kemeńce pelks*

GRAMMATIKA

Tingiv kõneviis

Ersa keeles on tingiv kõneviis (konditsionaal) vaid üks moodus, mille abil väljendatakse kõneleja hinnangut tegevuse reaalsusele. Teisteks moodusteks on konjunktiiv, konditsionaal-konjunktiiv, optatiiv ja desideratiiv. Antud õppevahendis tutvustatakse kaht kõneviisi – konditsionaali ja konjunktiivi.

Konditsionaali vormid väljendavad sellist tegevust (seisundit), mis on tingimuseks kavandatava tegevuse suhtes. Nad esinevad kõrvallausetes – põhilausetes kasutatakse seejuures oleviku pöördvormide. Eesti keeles algab kõrvallause sellises liitlause sidosõnaga ‘kui’ ja nii kõrvall- kui põhilause esinevad tegusõnade oleviku pöördvormid, näiteks:

Ulińderaj škam, mońan velev. ‘Kui mul on aega, lähen maale’.

Konditsionaali (määramata pöördtüübi) vormid:

mineviku 1. pöörde vorm + *-der-* + oleviku pöördelõpp

<i>Mon</i>	<i>jarsiń-deran</i>	<i>simiń-deran</i>
<i>Ton</i>	<i>jarsiń-derat</i>	<i>simiń-derat</i>
<i>Son</i>	<i>jarsiń-deraj</i>	<i>simiń-deraj</i>
<i>Miń</i>	<i>jarsiń-deratano</i>	<i>simiń-deratano</i>
<i>Tiń</i>	<i>jarsiń-deratado</i>	<i>simiń-deratado</i>
<i>Siń</i>	<i>jarsiń-derajt</i>	<i>simiń-derajt</i>

Sufiks *-der-* pärineb tegusõnast *teravtoms* ‘üritama, proovima’, mis moodustas kunagi koos eelseisva tegusõnaga liitvormi.

Konjunktiiv väljendab tegevust (seisundit), mida kõneleja peab ebareaalseks – konjunktiivi vormides väljendub kõneleja soov.

Konjunktiivis esineb sufiks $-v(o)l/-v(e)l$. Eesti keeles on konjunktiivi vormide vasteks *ks*-vorm, nt: *Kortavliin martonzo*. ‘Ma räägiksin temaga’.

Konjunktiivi (määramata pöördtüübi) vormid:

$tüvi + -v(o)l/-v(e)l + \text{mineviku pöördelõpp}$

<i>Mon</i>	<i>jarsavliin</i>	<i>šimevliin</i>
<i>Ton</i>	<i>jarsavlit'</i>	<i>šimevliit'</i>
<i>Son</i>	<i>jarsavol</i>	<i>šimevel'</i>
<i>Miin</i>	<i>jarsavliinek</i>	<i>šimevliinek</i>
<i>Tiin</i>	<i>jarsavlide</i>	<i>šimevlide</i>
<i>Siin</i>	<i>jarsavolt'</i>	<i>šimevelt'</i>

Mineviku pöördelõpud võivad olla seotud tegusõna *ülems* pööretega, kus *v* konsonandi tekkimine *u* vokaali asemele on intervokaalses positsioonis ootuspärane.

Konditsionaali ja konjunktiivi (määrava pöördtüübi) vormid (nt. *morams moroht'*):

	Konditsionaal	Konjunktiiv
<i>Mon</i>	<i>moriin-dérasa</i>	<i>mora-vlija</i>
<i>Ton</i>	<i>moriin-dérasak</i>	<i>mora-vlik</i>
<i>Son</i>	<i>moriin-déراسي</i>	<i>mora-vliže</i>
<i>Miin</i>	<i>moriin-déراسinek</i>	<i>mora-vliinek</i>
<i>Tiin</i>	<i>moriin-déراسink</i>	<i>mora-vlink</i>
<i>Siin</i>	<i>moriin-déراسiž</i>	<i>mora-vliž</i>

Järgnevalt on toodud näiteid konditsionaali ja konjunktiivi kasutamisest nii määramata kui määravas pöördtüübis (seeria: *mina /sina /tema /meie /teie /nemad – seda*):

Konditsionaal (määramata pöördtüüp):

Molińderan Saranov, sovan Stépan Erzań galérejas.
Kui ma lähen Saranisse, külastan Stepan Erza kunstimuseumi.
Ulińderajt' satoška jarmakon, molan ombo mastorov.
Kui mul on piisavalt raha, lähen välismaale.

Konjunktiiv (määramata pöördtüüp):

Moľevliń Saranov, sovavliń Stépan Erzań galérejas.
Kui ma läheksin Saranisse, külastaksin Stepan Erza kunstimuseumi.
Uľevl' satoška jarmakon, moľevliń ombo mastorov.
Kui mul oleks piisavalt raha, läheks ma välismaale.

Konditsionaal ja konjunktiiv (määrav pöördtüüp):

Ñejińderasa, kortan martonzo. Kui ma teda näen, räägin temaga.
Ñejevlija, kortavliń martonzo. Kui ma teda näeks, siis ma räägiks temaga.

Eituses esineb konditsionaali ja konjunktiivi (nii määramata kui määratud pöördtüübi) vormide ees abisõna *a*, kuid konjunktiivis on võimalik ka eituse *avoľ* kasutamine (sel juhul lisanduvad pöördelõpud eitusele, millele järgneb tegusõna tüvi:

A sajińderat jarsamopel' /a sajińderasak jarsamopelen't martot – ašt'at vačopeke. Kui sa ei võta sööki kaasa, siis jääd tühja kõhuga.

A sajevli't' /avolit' saje jarsamopel' martot – ašt'evli't' vačopeke. Kui sa ei võtaks sööki kaasa, siis jääksid tühja kõhuga.

A sajevlik' /avolik saje jarsamopelen't' martot – ašt'evli't' vačopeke. Kui sa ei võtaks sööki kaasa, siis jääksid tühja kõhuga.

VESTLUS JA LUGEMINE *Kortamo – lovnoma*

<i>inžeñ kudo</i>	võõrastemaja
<i>alće/verće ošoñ pelks</i>	alumine/ ülemine linnaosa
<i>vakssõ, vakss, vakska:</i>	
<i>ülems vakssõ</i>	olema kõrval
<i>molems vakss</i>	minema juurde
<i>jutamõ vakska</i>	minema mööda
<i>kunška (tarka)</i>	kesk-(koht, osa)
<i>mařavi ...</i>	tundub ...
<i>ñejavi ...</i>	näib ...
<i>ono/ onot koso</i>	näe, seal (on)
<i>kizeñ peřt'</i>	suvi läbi
<i>lijat-mežt'</i>	muud
<i>mekev samsto-+</i>	tagasi tulles (omastav)
<i>-m, -t, -nzo, -nok, -nk, -st</i>	
<i>udoma(-m) si /saš</i>	uni (omastav) tuleb /tuli
<i>šimema(-m) si /saš</i>	janu (omastav) tuleb /tuli
<i>peke(-m) vači /vačš</i>	kõht (omastav) läheb tühjaks /on tühi

1. *Istorijañ-etnografijañ muzej*

Saranoñ alće ošoñt' 1918 ijeste panžožel' istorijañ, etnografijañ, peřt'-pelkseñ muzej. Saranov sičatñe, eričatñejak paro melse jakit' vanomonzo. Mongak ejkakšpingste jakiliñ tov školañ jalgatñeñ marto, sñardo-sñardo škamomgak. Kuvat' aštñiñ še tarkañt' ikele, koso ñevteželt' ikeleñ škañ kudopotmoš, oršamotñe-karšematñe. Muzejsent' aštešt' kevste, kšñiste, šovoñste, sulikasto, čovalasto tejež erva-mežt'. Arheologijañ, istorijañ sodičatñe šormadšt' koso, sñardo siñ teježelt'. Ejkakštne jala vannost' rakšañ-narmuñeñ šačotñeñ. Čoriñetñe jakašt' vanomo kezeñeñ škañ naltneñ, užerñeñ, oršamotñeñ, konatñe eravšt' vijeve čoratñeñeñ tuřemste. Moliñdeřan Saranov, tago sovan muzejs. Nejevlija šeñ, mežeš ulñeš toso ejkakšpingstem, šeñgak, mežeš puož ods.

Küsimused *Kevkštemat*

*Sńardo panžiz istorijań, etnografijań, perť-pelkseń
 mužejeńť Saranso?
 Koso ašťi mužeješ?
 Mežť ulit mužeješeńť ?
 Mežeš tuji šede pek meš ejkakštneheń, čorinetneheń?
 Molińderat Saranov, sovot mužejs?
 Mežť vanovlit toso?*

2. Saranso

Aniko saš Saranov studenteń konferencijav. Inžeń kudoso sonze vastize Pietro, student Italijasto. Songak saš finneń-ugrań keleń konferencijańteń. Od lomańtne kavtońesk tušť jalgo uniwersitetev. Pietro ulheš Saranso šede ikelejak, son parosto sodize kińť. Inžeń kudoš ašťi alće ošońť. Siń jutašť mužejeń vakska, pačkodšť pokš parkoń vaks, mejle kužšť veřev, oš-kunškańť vids. Toso siń alamos aštešť, alov vanož nejšť mazijdejak mazij perť-pelks. Kelej ulčava siń tušť uniwersiteńť pelev.

*Aniko Vant, ta-kodamo muzej.
 Pietro Te istorijań-etnografijań mužeješ.
 Aniko Ton ulnit toso?
 Pietro Ulńiń, anšak šeste škam alamoľ. Paro meše sovavliń odov. Valske uniwersitetev molemado ikele sovan, ulińderaj škam.
 Aniko Šeste mongak molevliń martot.
 Pietro Paro, molťano veise.
 Aniko Mařavi, Saranoš a pek umokoń oš.
 Pietro Vid'e, son ušodovš 1641 ijeste sajež. Šeste tija jutaš ružoń mastortneń piřavks jonoš, Saranoš ulheš vanstoma oš. Vana teše čudeš Saranka lej, son koškš. Toso ulheš kelej načko tarka. Od škasto tija noldašť čudi ved, veřašť vijej fontant-lišmapřat, tarkańť velťiz kevse, grańitse.
 Aniko Mon lovniń, Saranoń malava čudi Insar-lej.
 Pietro Vant tona pelev, onot koso, alamodo nejavi.
 Aniko Te mazij parkoš, uľema, umokoń.
 Pietro Parkoš botanikań piřeń końdamo, son umokoń, pek parosto vanstož. Saranoń eričatneheń son večkeviks tarka. Kizeń perť lamot siť tej*

- jutkoškasto. Čokšne nejat parkso anšak od lomañt.
- Aniko *Paro mełse sovavliñ vanomonzo.*
- Pietro *Mekev samsto sovatano, uliñderaj melet.*
- Aniko *Ono tona pele nejavi Disneylandoñ koñdamo tarka – vant, pokš-čarij, lijat mežt'...*
- Pietro *Še tarkaškak nejeh škasto ištamoks tejež. Kuvat tесе ašteš anšak stadion. Nesak, ono toso. Šede tašto stadionoš ašti ošoñt' verće pelksse, uniwersiteteñt' vaksso. Miñ nej kuztano veřev, grañitse veltaž kijavañt', kuva noldaž čudi vedeš. Pačkodiñano ošoñt' kunškas.*
- Aniko *Moñ mełs pek tuji te tarkaš. Uniwersiteteš vasolo teste?*
- Pietro *A vasolo. Šizit?*
- Aniko *Ežiñ. Ašteñano alamoška tесе, vantano. Malaso nejavi od čerkovañ pra.*
- Pietro *Te oznoma kudoš štavtož mejelće škasto. Saranso šede ikele ulnešt' pek lamo oznomañ tarkat – čerkovat, monastiřt'. Sinst mejle kalavtiž, konañ-konañ tejiž muzejeks-mežeks. Saranso tago-sñardo erašt' šupav miksñičat, ijeñ peřt' jutašt' najmant-jarmunkat. Ja, miñ pačkodiñek kelej tarkañteñ ošoñt' kunškaso, koso eršišt' pokš jarmunkatñe.*
- Aniko *Sodat, mon ramavliñ literatura eržañ kelse, kodatkak suveñirt.*
- Pietro *Teste a vasolo uli vejke kiñigañ lavka, koso sñardo-sñardo eršit' eržañ-mokšoñ kelse šormadož kiñigat, pařak mežejak ramatano.*

Ülesanne 1. Märkige kas alljärgnevad väited teksti kohta on õiged või valed (*vide /a vide*)

- Aniko Pietro marto sašt' Italijasto.
- Siñ turisti, nej molit' ekskursijav.
- Aniko ulñeš Saranso ikelejek.
- Saranoñ malava čudi Saranka-İej.
- Insar-İeješ Saranso vasolo.
- Saranoñ kunška tarkaš ašti pando prašo.

- *Pando p'arasto parosto hejavi alce ošo.*
- *Ošoñt' tago-sñardo e'rašt' šupav mikšničat.*
- *Saranoñ kunškaso e'rsišť pokš jarmunkat.*
- *Saranoš pek umokoñ oš.*

HARJUTUSED *Tejemapelkst*

1. Moodustage tegusõnade *jutams, kužems, pačkodems, sovams* konditsionaali ja konjunktiivivi vormid.
2. Lisage sobiv määrsõna vorm (*tese/tosõ, teze/tozo, tej/tov, tija/tuva*) järgmistele konditsionaalis ja konjunktiivis tegusõnadele, nt. *sovavliñ tozo*:

<i>sovavliñ</i>	<i>soviñderat</i>
<i>tujevliñ</i>	<i>tujinđerat</i>
<i>jutavliñ</i>	<i>jutinđerat</i>
<i>moļevliñ</i>	<i>moļinđerat</i>
<i>jakavliñjakinđerat</i>	
<i>aštēvliñ</i>	<i>aštīnđerat</i>
<i>ojmševliñ</i>	<i>ojmšinđerat</i>

3. Viige kokku vasak- ja parempoolse tulba keelendid.

<i>siñderaj šimemat</i>	<i>ežemes čavo, ozak, ojmsik</i>
<i>vačinderaj peket'</i>	<i>kečeš onot koso, šimť</i>
<i>siñderaj udomat</i>	<i>sovak klubs, toso sval e'rsit' studentt</i>
<i>šiziñderajť pilget'</i>	<i>panžakajťñe onot kosot, jarsak</i>
<i>uliñderaj melet'</i>	<i>tarkaš acaž – ažo, madť</i>
<i>jutiñderaj udomat</i>	<i>sajť kiñiga, lovnok</i>
<i>soviñderat viřs</i>	<i>ilak jomavto kiñť</i>

4. Pange sulgudes infinitiivis antud tegusõnad konditsionaali vormi.

(Tujems) te kivañť, pačkodťado parkoñteñ.
(Sams) parkov, hejitť toso e'va-kodamo čecat.

(Ulems) *melenk kortams kiŋgak marto, moledé čokšne parkov. Parkoš lomaŋde peškse.*
 (Sams) *šimemank, (vačoms) pekenk, sovado kafeterijas.*
 (Šizems) – *parksoŋt' erva kuva aštít' ežemt'. Ozak, alamos ojmšek.*
Parksoŋt' ulít' nuřamot. (Ulems) melenk, nuřatado.

5. Valige sobiv vastus (ja kasutage alljärgnevaid nimisõnu vastavas vormis), nt.:

a) *kečeš tejež čvutosto, b) kečeš čvutõn.*

Mežeš mežeste tejež?

<i>keče</i>	<i>koŋov</i>
<i>koct</i>	<i>sulika</i>
<i>kiŋiga</i>	<i>čvuto</i>
<i>ergt'</i>	<i>paršej</i>
<i>panar</i>	<i>sirne</i>
<i>surks, pilekst</i>	<i>čečasto</i>
<i>šulgamo</i>	<i>lijanaz</i>
<i>kaštaz</i>	<i>kšni</i>
<i>nal</i>	<i>keď</i>
<i>kemt'</i>	<i>šija</i>

6. Arutlege tekstis püstitatud küsimuste üle (vajadusel kasutage sellised keelendid nagu: *aršan, ulema, mařavi, nejavi, seks, moŋ meše*).

Saranoš lijakstomi

Saranoŋt' lemdiz řespublikaŋ vašeŋce ošoks sŋardo eržaŋ-mokšoŋ mastoroks karmašt' lovomo Mordovijaŋt' (1928 ijeste sajež). Liši, řespublikaš pek od.

Kevkstema: Kosto ulŋešt' sajež vejs putož tarkatŋe-modatŋe? Kodamo pokš ošt aštít' Saranoŋ malava?

Saranso 2002 ijeste ulŋešt' 304 866 eričat. Nej (2010-će ijeste lovožeŋt' kořas) eričatŋe ošsoŋt' seđe alamoť – 297 400. Eričatŋeŋ jutkso 71% ruzt, 21% eržat-mokšot, 5% tatart, 3% lija raškeŋ lomaŋt'. Ikele (2002-će ijeste lovožeŋt' kořas) eržatŋe-mokšoŋtŋe seđe lamolt' Saranso – 30 procenteŋ malava.

Kevkstema: Kov jumašt malava 10% eržan-mokšon eričatñede?

Saranoš kasi. Oš-kunškastoñt sajež erva jonov kasiť od eramo tarkat – seřej kudot.

Kevkstema: Koda išta – eričatñe alamgadiť, eramo tarkatñe keļejgadiť? Kit'erit' od tarkatñese?

Ñejeñ škañ Saran-ošoñt lamot sodasiž tehñikañt, eļektronikañt kuvalt, konañ usksiž Saransto erva jonov.

Kevkstema: Mežeš ulñeš Saranoñ šupavčiks ikeleñ škasto?

7. Tõlkige tekst eesti keelde

Konferencijado

Finneñ-ugrañ kelññede eršit' studenteñ konferencijat, konat jutit' erva ijeste lija tarkaso. Nej ulñeš konferencija Saranso. Koda erši sval, konferencijaš jutaš šekcijava. Kosojak kortašt fonetikado, lijaso – morfologijado, šemanťikado, sotsiolingvistikado. Lamot sašt šekcijas, koso kortamotoñe moļšt šormadoma (lijaks meřems, literaturañ) kelññede. Eržan, mokšon, lija rašetñeñ kelse šormadoma luvoš a pek umokoñ, son vejs putož 1920-će ijeññeste sajež. Eržan keleñ šormadoma luvoñt vejs putomsto pokš lezeks ulñešt sodaviks eržan lingvistne M. E. Jevsevjev, A. P. Řabov. Konferencijasoñt kortašt kelññeñ istorijadost, pek lamo kevkstemat ulñešt šeñde, koda kirđems eš keleñ luvoñt.*

**Makar E. Jevsevjev (1864–1931), Anatolij P. Řabov (1894–1938) lingvist; eržan kelđe, kulturado šormadićat.*

8. Tutvustage kaaslastele kohta (linn, alev, küla), kust olete pärit (või kus elate praegu).

Eeldatav sisukord: asula vanus, tema areng, märkimisväärsed faktid minevikust ja olevikust, teie lemmikpaigad, elanikkond, tuntud inimesed.

SÕNAVARA *Valks*

čovalat
čudems

helmed
voolama

nuřamo
odov

kiik
uuesti

<i>čudi ved</i>	voolav vesi	<i>oš</i>	linn, linnus
<i>dušman</i>	vaenlane	<i>oznoms</i>	palvetama
<i>eřavoms</i>	tarvitsema	<i>parolġadoms</i>	paranema
<i>eřšems</i>	olema, toimuma	<i>pačkoděms</i>	kohale jõudma
<i>ežem</i>	pink	<i>paršej</i>	siit
<i>fontan</i>	purskkaev	<i>peřt-pelks</i>	loodus, ümbrus
<i>ištamo</i>	selline	<i>peškše</i>	täis
<i>jarmunka</i>	laat	<i>piřavt jonks</i>	piirjoo
<i>jomavtoms, ju-</i>	kaotama	<i>pokš-čarij</i>	suur ratas
<i>jutkoška</i>	vaba-, vaheaeg	<i>potso</i>	sees
<i>kalavtoms</i>	lammutama	<i>putoms</i>	kokku panema
<i>karšo</i>	vastu	<i>rakša</i>	loom
<i>kaštaz</i>	pärg	<i>šija</i>	hõbe
<i>keđ</i>	nahk	<i>sirše</i>	kuld
<i>kelej, -ġadoms</i>	lai, laienema	<i>šizems</i>	väsima
<i>koškems</i>	kuivama	<i>sovams</i>	sisenema
<i>kudopotmo</i>	maja sisemus	<i>šovoň</i>	savi
<i>kužems</i>	ülesse minema	<i>šupav</i>	rikas
<i>lemdems</i>	nimetama	<i>sval</i>	alati
<i>lijakstomoms</i>	muutuma	<i>šačo</i>	kuju
<i>lijanaz</i>	linane riie	<i>ta-kodamo</i>	mingisugune
<i>lišmapřa</i>	allikas	<i>tuřems</i>	sõdima
<i>luv</i>	tava, norm, viis	<i>ulča</i>	tänav
<i>maděms</i>	magama minna	<i>uskoms</i>	viima, vedama
<i>načko tarka</i>	soo, raba	<i>ušodoms</i>	alustama
<i>mikšniča</i>	müüja, kaupmees	<i>vanstoms</i>	hoidma, valvama
<i>nal</i>	nool	<i>užeře</i>	kirves
<i>najman</i>	turg	<i>vak/so, -s, -sto</i>	kõrval, -e, -lt
<i>narmuň</i>	lind	<i>valma</i>	aken, vitriin
<i>nevěms</i>	näitama	<i>veise</i>	koos
<i>noldams</i>	vabaks laskma	<i>veřtams</i>	katma
<i>nuřams</i>	kiikuma	<i>vidš</i>	-ni (kuni)

Lisa 1. Võti ülesannete ja harjutuste täitmiseks

Ülevaade sõnavarast ja sõnaehitusest

Ülesanne 1:

šedėj, san, moléms, kal, ej, šelme, nîle, kolmo, vefe, koto, šíšem, kavkso, kemeň.

Ülesanne 2:

ilmaruum – kuu, õõ, lumi, jää, täht, sügis; **ümbrus** – õhk, kivi, vesi, kala, mesi, pesa; **inimene** – tütar (tüdruk), čura (*lõuna-eesti*), sõsar (*lõuna-eesti*), ori, orb, inimene; **keha** – veri, süda, käsi, maks, sõrm, küünar; **loomad** – rebane, ott (karu), vasikas, põrsas, peni, siil; **taimed** – lepp, tamm, pihlakas, vaher, kuusk, pähkel.

Õppetükk 1

Harjutus 9:

Te üniversítet. Nethe studentt: kavto finnt, vejke vengra, kolmo estont. Te Professor Tamm, songak eston. Ilona avol' eston, son vengra. Imrejak vengra. Ann paro student. Son korti anglaň, ruzoň, finneň kel'se, tonavtni vengraň kel'. Miň tonavthefano eržan' kel'. Siň kortit' eržan' kel'se.

– Šumbratado! Tiň studenttado? – Avol'. – Šumbratado! Tiň vengratado? – Avol'. Miň avol' vengratano. Miň nemečtano.

– Koda eratado? – Parosto. – Koda erat? – Sastiňeste. – Paro či! – Nejemazonok.

Õppetükk 2

Harjutus 6:

erams + c); moléms + b), e); nejems + a); jakams + e); kortams + d).

Harjutus 8:

a) *Mon molán kudov. Téči mon kovgak a molán. Mon molán kinov. Tiň jakatado kinov? Son éri velese. Kostonfado? Siň tonavtnit' uni-versitetse. Koso ton tonavtnat? Miň sodatano lamo morot. Ton sodat kodamojak moro? Mon šormadan šorma. Meže ton šormadat? Té mazij tarka. Kodamo mastorso érat? Tiň kortatado lamo kélse. Kijak korti erzań kélse? Mon mežejak a néjan. Meže néjat? Siň erzat. Kijeľado? Miň ératano parosto. Koda ératado?*

b) *Veiko finn. Son tonavtni estonoň kel' Tartuň Univeršitetse. Veiko paro (vadřa) čora, son tonavtni parosto. Veiko korti estonoň kélse. Son jaki Vengřijav, koso korti vengraň kélse. Néj Veiko tonavtni erzań kelgak. Tartuň Univeršitetse tonavtni erzań tejtěř, Natal'. Son tonavtni anglaň kel'. Natal' erzań veleste. Son mazij tejtěř. Natal'-Veikot kortit' estonoň, anglaň kélse. Néj Veiko alamodo korti erzań kélsejak. Mon ruzan. Mon Moskovstan. Mon tonavtnan estonoň, finneň kel't Tartuň Univeršitetse.*

Õppetükk 3

Harjutus 4:

Küsimused: *Meže tejat mejle? Meže tejat čokšne? Ton jakat teatrav? Molat kinov / bibliotekav? Šnars molat velev?*

Harjutus 6: *korti; vanit'; maksan; teleńek; jakstěre.*

Harjutus 7: *Kadři Mikkeň marto studentt. Siň a molit' teči uni-versiteťen kafeterijav, toso lamo lomaňt'. Siň jarsit' Kadřiň kudoso. Kadři pidĩ kaloň jam. Čokšne teatraso od opera. Mikk molĩ čit' teatraň bileťen kassav. Son rami bileťt.*

Těči Mikk molĩ velev. Son molĩ busso. Mikk a kuvat' uli velese (a kuvats molĩ velev) – kavtoška či (kavtoška čis). Son teji kudoň

*tévt. Mari molí mašinaso ekskursíjav. Téči uli ekskursíja Võru-
maan pelga. Son molí vejke čis.*

*Ton kuvat' ulat bibliotékaso téči? Koso jarsat čit' / čokšné? Toň
lamo tévt' kudoso? Ton jakat teatrav? Téči ulat ekskursíjaso? Téči
molat velev?*

Õppetükk 4

Harjutus 4:

*kortit', mon, od, jakan, snardo- snardo, koda, sastiñeste, miñgak,
téjłano, viřev, čokšné, pakśaso.*

Harjutus 6:

*Kize. Medkov. Mon molan Saaremaav, ulan toso kemeñška či. Te
mazijđejak mazij tarka Estoñijaso. Toso ulan jalgañ kudoso. Miñ
téjłano piřeñ, pakśan tévt', čokšné aštetano lija od lomañtñeñ
marto. Miñ kunsolotano, moratano Saaremaan morot. Siře
lomañtñe morit' es morost pek parosto. Saaremaan lomañtñe
kortit' es kortavksso.*

Õppetükk 5

Harjutus 4:

*niłeće lomañeš, omboće čisteñt', ombo mastorso, kolmoće kursoš,
vašeñće ijesteñt'.*

Harjutus 7:

*Eran Tartuso vašeñće ije. Tonavñan Tartuñ Uñiveršitetse, koso
kemsisemge tožeñška studentt. Tese ulit' studentt Finlandíjasto,
Vengrijasto, Ruzoñ Mastorso, Švećijasto, Germañijasto. Mon
tonavñan finneñ-ugrañ kelt'. Jakan finneñ, vengrañ, eržañ, mañiñ
keleñ seminarov. Kunsolan lekćijat. Čokšné ojmsan kudoso,*

sňardo-sňardo jakan teatrav, kafeterijav, diskotekav. Isak jalga marto jakiňek Tallinnev. Ulňiňek ekskursijaso. Tallinn Tartudo sēde pokš. Miň ňejiňek lamo mazij tarkat. Čit' jarsiňek kafeterijaso. Miň šimiňek pek taňtej kofija. Čokšne 7 čassto tujiniňek mekev Tartuv. Kudoso ulňiňek 9 čassto. Vaniňek televizor, kortiňek šeňde, meže ňejiňek Tallinnse. Kizna moľtano Finlandijav tonavtñeme finneň kel.

Õppetükk 6

Harjutus 4:

<i>avanať paćazo</i>	<i>ćoraňť – kemenze</i>	<i>studěntneň šeminarost</i>
<i>studěnteňť jalgazo</i>	<i>tejtěreňť ćeřenze</i>	<i>ejkakštneň kudost</i>
<i>rašeňť eřamozo</i>	<i>tetaňť ejkakšonzo</i>	<i>eřzavatñeň pulajest</i>
<i>uřažeňť parijazo</i>	<i>odirvaňť eřgenze</i>	<i>lomaňtñeň aršemast</i>

Õppetükk 7

Harjutus 3:

Siň umok ežť jaka Saranov. Estontne Saranso a pek lamot. Ton eřzat? – Avoľ, estonan. Mon mežejak a mařan eřamodoňť Saranso. Ton umok eřat Saranso? – A (Avoľ) umok. Tiň jakidě Saranov? – Ežiňek. Son ež jaka kovgak, aštes kudoso.

Harjutus 5:

Mon sňardojak ežiň korta eřza lomaň marto sonze keľse. Těse kirjak a eři. Miň kovgak teći a moľtano. Siň mežejak ežť rama ombo mastorso. Mon kostojak a mujan sēde paro tarka. Son ež jaka kodamojak veľev.

Öppetükk 8

Harjutus 1:

muškems, sevems, tonavtñems, sodams, večkems, maksoms, ramams, kandoms.

Harjutus 4:

*Siñ morasiž moroññeñ. Son lovniñže jovkstneñ. Šormadsa šor-
mant. Tejit tevñeñ? Vikšnik panarohñ? Pañinek kšihñ.*

Harjutus 6:

Čavo peke lamo tevñ a tejat.

Čavo keđ inžeks a mołat.

Čavo kesak štado a aštñ.

Čavo prá marto eñams a staka.

Čavo kudopotmo siřetñeñeñ mełs a tuji.

Harjutus 8:

*sodasak, sodasa, sodasi, tonavtñesink, kortams, večkshiñ, korta-
tano, mołems, čarñkodeme, šormadoms.*

Harjutus 9:

*Štuđentneñ lamo tevest – čit siñ jakit' lekćijava, šeminarga, čokšñe
siñ kudosojak tonavtñihñ. Lamot jakit' tonavtñeme eřva-kodamo
kełt'. Kijak a sodi šnaroška stuđentneñ jutkoškast. Vansiñek meže
siñ tejit' kizna, šnardo siñ a jakit' uniřeršitetev. Lamot mołit' ombo
mastorov, šeks siñ tonavtñihñak lija kełt'. Ułit' stuđentt, konat kizna
važodit'. Kizeñ škasto stuđentneñ uli škast aštems kudoraškest
marto. Siñ veise eřit' veleñ kudოსost, jakit' viřev, iñevedeñ, lejeñ
čirev. Šokšña, tunda siť studenteñ čit' – od lomaññe vastovit'*

koncerteň škasto, sportoň zalso, jakit' nalkšeme, kišteme. Konat-konat ijeň peřt' jakit' veise moramo.

Õppetükk 9

Harjutus 2:

moľemste, -ž; avarađež, -mste; čijež, -mste.

Harjutus 6:

<i>kuldor-kaldor</i>	käru liikumine
<i>losk-losk</i>	tuikamine
<i>peř-peřt'</i>	tilkumine
<i>dubor-dubor</i>	jalgadega trampimine
<i>kalck-kalck</i>	löömine (vastu puud)
<i>nock-nock</i>	lihaste tõmblemine
<i>čiv-čiv</i>	siristamine
<i>šolk-šolk</i>	loksumine
<i>kaštor-kaštor</i>	kohisemine
<i>a kuš-a kaš</i>	vaikus
<i>zeřt'</i>	mürin

Krandazoš ardi – kuldor-kaldor. Praž lopatňe piľgeňek alo – kaštor-kaštor. Kudoš čavo – a kuš-a kaš. Narmonoň mori – čiv-čiv. Alašatňe ardit' – dubor-dubor. Vedeš čudi – šolk-šolk. Viř kerit' – kalck-kalck.

Harjutus 7:

Moň meľs moroš tuš. Meľezenze te teveš ež tuje. Jarsamopeľeš meľezenk tuš?

Mařavi, sinst meľest moľš. Čiš paroľ, ejkakštneň meľest ež moľe. Ombo mastorso meľenk moľš? Moň uli /araš meľem ramams od mašina. Miňek araš meľeňek moľems kafeteřijav. Kiň uli meľeze ñejems od fiľmaňt'?

Õppetükk 10

Harjutus 2:

*sovavliin – soviinđerat teze /tozo;
tujevliin – tujiinđerat tov, tija /tuva;
jutavliin – jutiinđerat tov, tija /tuva;
molevliin – moliinđerat tov, tija /tuva;
jakavliin – jakiinđerat tov, tija /tuva;
aštēvliin – aštīinđerat tese /toso;
ojmšēvliin – ojmšiinđerat tese /toso.*

Harjutus 3:

*siinđeraj šimemat – kečes onot koso, simt' ;
vačīinđeraj peket' – panžakajtne onot kosot, jārsak;
siinđeraj udomat – tarkaš acaž – ažo, madt' ;
šižiinđerajt pilget' – ežemeš čavo, ozak, ojmsik;
uliinđeraj melet' – sovak klubs, toso sval eršit' studentt;
jutiinđeraj udomat – sajt' kiņiga, lovnok;
soviinđerat viřs – ilak jomavto kiņt' ;
pidiinđerat jam – ila puto lamo sal.*

Harjutus 5:

Mežes mežeste tejež:

*kečes – čuvtosto,
koctoš – paršejste,
kiņigaš – koņovsto,
eřgtne – sulikasto,
panaroš – lijanazsto,
surksoš, pilekstne – sirnešte,
šulgamoš – šijasto,
kaštazoš – čēcasto,
naloš – kšņiste,
kemtne – kedšte.*

Lisa 2. Ersa–eesti sõnastik

	A
<i>a</i>	ei (ole), mitte, eba-
<i>a pitñej, došova</i>	odav
<i>acamo, -t</i>	voodikraam (madrats, linad
<i>acams</i>	katma
<i>adá, -do</i>	tule, lähme, mingem
<i>al</i>	muna
<i>alamo</i>	vähe
<i>alamodo</i>	veidi
<i>alamoška</i>	natuke, -ne
<i>alga</i>	alt kaudu
<i>alijams</i>	munema
<i>alkiñe</i>	madal, lühike
<i>alks</i>	alus, põhi
<i>alo</i>	all, alumine
<i>alo pe, kuro</i>	küla alumine ots, tänav
<i>altams</i>	lubadust andma
<i>altavks</i>	lubadus
<i>Amerika</i>	Ameerika
<i>andámo</i>	mees (<i>rahvaluules</i>)
<i>andoms</i>	süüa andma, söötma
<i>angla</i>	inglane
<i>anglañ kel</i>	inglise keel
<i>Anglija</i>	Inglismaa
<i>anok</i>	valmis
<i>anokstams</i>	valmistuma
<i>anšak</i>	ainult
<i>apak (teje)</i>	-ta (nt. tegemata)
<i>aparo</i>	halb, paha (mitte hea)
<i>arams</i>	astuma, kohta hõivama

<i>arás, -t'</i>	ei ole, puudub
<i>aravtoms</i>	asetama, panema
<i>ardoms</i>	sõitma
<i>ardñems</i>	sõitma (korduvalt)
<i>aršema</i>	mõte, arvamus, soov
<i>aršems</i>	arvama
<i>art</i>	tikand, muster
<i>artoma</i>	värvimine
<i>artoms</i>	värvima, maalima
<i>ašiñe</i>	valgeke
<i>ašo</i>	valge
<i>ašolgadoms</i>	valgeks muutuma
<i>aštoms</i>	olema, asuma
<i>ažo, -do</i>	mine, -ge
<i>azor, -ava</i>	peremees, -naine
<i>aía</i>	mees; vanamees
<i>aíakš</i>	kukk
<i>aíavt</i>	äi
<i>audítoríja</i>	auditoorium
<i>ava</i>	naine, ema
<i>ava-, teta-levks</i>	ema, isa moodi laps
<i>ava-lomañ</i>	naisterahvas
<i>avardéms</i>	nutma
<i>avat-tejterí</i>	ema tütreaga
<i>avavt</i>	ämm
<i>avoí</i>	ei, mitte
B	
<i>baba, -j</i>	vanaema, -vokatiiv
<i>bajaga</i>	kirikukell
<i>balaga, ééca</i>	lill
<i>baña, šlamo kudo</i>	saun
<i>bašams</i>	vestlema
<i>bazar</i>	turg

<i>baška</i>	eraldi
<i>bažams</i>	soovima, lootma
<i>beřaň, -ste</i>	halb, halvasti
<i>biblioteka, lovnoma kudo</i>	raamatukogu
<i>biľet</i>	pilet
<i>boda, -j</i>	vanaisa, <i>-vokatiiv</i>
<i>buje</i>	sugukond, hõim
<i>buka</i>	härg
<i>bus</i>	buss
<i>butra, -v</i>	soga, <i>-ne</i>

Ć

<i>ćanav</i>	pääsuke
<i>ćarahman</i>	rahe
<i>ćerškova</i>	kirik
<i>ćetveršk</i>	neljapäev
<i>ćidardoms</i>	vastu pidama
<i>ćildordoms</i>	sädelema
<i>ćilem</i>	piip
<i>ćilem pej</i>	tarkusehammas
<i>ćipaka</i>	kanapoeg
<i>ćokov</i>	ööbik
<i>ćolak (pra)</i>	rumal
<i>ćora</i>	mees, poiss
<i>ćora-lomaň</i>	meesterahvas
<i>ćoriňe</i>	väike poiss
<i>ćotmar</i>	kaigas

Č

<i>čačk</i>	läbi, kaudu
<i>čačo, šačo</i>	nägu, välimus, kuju
<i>čačoma ije</i>	sünniaasta
<i>čačoms, šačoms</i>	sündima
<i>čačtoms, šačtoms</i>	sünnitama
<i>čadived'</i>	tulvavesi

<i>čadoms</i>	üle keema, voolama
<i>čakš, -ke</i>	pott, vaagen, tops
<i>čalgams</i>	peale astuma
<i>čama</i>	nägu, pale
<i>čapaks</i>	tainas
<i>čapamo</i>	hapu
<i>čapamolovso</i>	hapupiim, jogurt
<i>čarams</i>	pöörlema
<i>čarij</i>	ratas
<i>čar'kodema</i>	arusaamine
<i>čar'kodems</i>	aru saama
<i>čar'kodíca</i>	arukas
<i>čas</i>	tund
<i>čavo</i>	tühi
<i>čavol'gadoms</i>	tühjaks jääma
<i>čavoms</i>	lööma
<i>čejeř</i>	hiir
<i>čel'ke, ked' čel'ke</i>	jälg, käsitöö
<i>čemeń</i>	rooste
<i>čeř, -t'</i>	juus, -ksed
<i>čeřbulo (-pulo)</i>	pats (-saba)
<i>čevte</i>	pehme
<i>či</i>	päev, päike
<i>čijams</i>	kosima
<i>čijems</i>	jooksma
<i>čilísema</i>	päikesetõus, ida
<i>čín karšo</i>	päikese käes (ees)
<i>číne</i>	lõhn
<i>(čín, -nze) čop</i>	päev läbi, kogu päeva
<i>čír</i>	kõver, viltune
<i>číre, -se</i>	äär, ümbrus, -es
<i>čiste</i>	iga päev
<i>čit'</i>	päeval

<i>čivaldo</i>	päevavalgus
<i>čivalgoma</i>	päikeseloojang, lää
<i>čokšne</i>	õhtu
<i>čopoda, -sto</i>	pime, pimedal ajal
<i>čopoda, topoda</i>	tume
<i>čova</i>	peen, kõhn
<i>čoviñe</i>	peenike
<i>čovaíat</i>	helmed, klaaspärlid
<i>čovar</i>	uhmer
<i>čovor</i>	koos, läbisegi
<i>čudems</i>	voolama
<i>čudí ved'</i>	voolav vesi
<i>čudíkerks</i>	oja
<i>čumo</i>	süü
<i>čumondoms</i>	süüdistama
<i>čurka</i>	sibul
<i>čuro</i>	harv, haruldane
<i>čurosto</i>	harva
<i>čuvoms</i>	kaevama
<i>čuvto</i>	puu
	D
<i>davol</i>	torm
<i>di</i>	ja
<i>doktor</i>	doktor
<i>dokument, koñov</i>	dokument, paber
<i>domka</i>	sügav
<i>dubor-dubor</i>	jalaga trampimise heli
<i>dušman</i>	vaenlane
	E
<i>ečke</i>	paks
<i>ej</i>	jää
<i>ejde</i>	imik
<i>ejkakš</i>	laps

<i>ejkakšči</i>	lapsepõlv
<i>ej/s, -se, -ste</i>	sisse, sees, seest
<i>ejžuro (-šuro)</i>	jääpurikas (sarv)
<i>ekše</i>	jahe
<i>ekšēlams</i>	suplema
<i>ēle</i>	süli
<i>emež</i>	köögivili
<i>emežpirē</i>	köögiviljaaed
<i>eñaldo/ms, -ma</i>	paluma, palve
<i>eno</i>	noh, no nii
<i>eř</i>	nii
<i>eřamo</i>	elamine, elu
<i>eřams</i>	elama
<i>eřaza</i>	elav, tugev
<i>eřavi, -t'</i>	on vaja, tarvis
<i>eřavoms</i>	tarvitsema
<i>eřge, eřgt'</i>	helmes, helmed
<i>eřića</i>	elanik
<i>eřke</i>	järv
<i>eřšems</i>	olema, toimuma
<i>erža</i>	ersa(lane)
<i>eržava</i>	ersalanna
<i>eřva</i>	iga
<i>eřva čiste</i>	iga päev
<i>eřva koso</i>	igal pool
<i>eřva mež/e, -t'</i>	igasuguseid asju
<i>eš</i>	oma
<i>eston</i>	eestlane
<i>Estonija</i>	Eestimaa
<i>ež</i>	ei (<i>mineviku eitusverb</i>)
<i>ežem</i>	ase, pink
<i>ezga</i>	kaudu, piki
<i>eždēms</i>	soojendama

ežems
Evropa

fakultet
filma
Finlandija

finn
folklor
fontan
foto
Frančija
francuz (kranciz)

gajgems
-gak, -jak, -kak
gažet
Germańija (Jermańija)
gorńipov
guj, kuj

idem rakša
idemevs
idemka
idems
ije
ikele
ikelks
ila, -do
ilov
iltams
ilvede/ms, -vks
inazor
Ineči

soojenema
Euroopa

F
teaduskond
film
Soome
soomlane
folkloor
purskkaev
foto
Prantsusmaa
prantslane

G
kõlisema, helisema
-gi, -ki
ajaleht
Saksamaa
vesiroos
uss, madu

I
metsloom
kurivaim
metslind (part)
päästma, kaitsma
aasta
ees, varem
eesosa
ära, ärge
vits
teele saatma
eksima, -mus
tsaar
kevad-, lihavõttepühad

<i>inveed</i>	meri, ookean
<i>info-lopa</i>	infoleht
<i>inžej</i>	vaarikas
<i>inže</i>	külaline
<i>inžeñ kudo</i>	külalistemaja
<i>iřdeks</i>	ribi
<i>iředems</i>	purju jääma
<i>iřak</i>	eile
<i>iřakoñ, išeñ</i>	eilne
<i>iřta</i>	nii, nõnda
<i>iřtamo</i>	selline
<i>izams</i>	äestama
<i>ižnams</i>	võitma
<i>Italija</i>	Itaalia
J	
<i>ja</i>	noh, nii
<i>jakams</i>	käima
<i>jakstére</i>	punane
<i>jakšamo</i>	pakane
<i>jala</i>	aina, üha
<i>jalaks</i>	noorem vend
<i>jalateke</i>	siiski, ikka
<i>jalga</i>	sõber
<i>jalgaksči</i>	sõprus
<i>jalgo</i>	jalgsi
<i>jam</i>	supp
<i>jan</i>	teerada
<i>jarmak</i>	raha
<i>jarmunka, najman</i>	laat
<i>jarsamopel</i>	söök, söögipoolis
<i>jarsams</i>	sööma
<i>jažams</i>	jahvatama, lõhkuma
<i>javoms</i>	lahku minema, jagama

jolgaña
jomavtoms (ju-)
jon
jon
jondol (-tol)
jorams
jorok
jortoms
jožo
jožov
jovks
jovtams
jovtnems
jukšems
jur
jutams (vakška)
jutko
jutkoška
jutkso

kačamo
kadoms
kafedra
kajams
kajams
kajga
kal
kaladoms
kalavtoms
kalgodo
kalmams
kalmo
kalmolango

kõhn, sale
kaotama
joon, külg, pool
osav, julge
välk
valmistama
oskus
heitma, viskama
tunne, tundmus
kaval, osav
muinasjutt
ütlema, teatama
jutustama
lahti harutama (siduma)
juur
mööda minema
vahe
vaba aeg, vaheaeg
seas, vahel

K

suits
jätma
õppetool
valama (vett)
maha, ära võtma
kannel
kala
kuluma, lagunema
lammutama
kõva
matma
kalm
kalmistu

<i>kaña</i>	kas (tõesti)
<i>kandoms</i>	kandma
<i>kañtvetka</i>	komm
<i>kapšams</i>	kiirustama
<i>kardams</i>	keelama, peatama
<i>kardaz</i>	hoov
<i>kardo</i>	laut
<i>kařel</i>	karjalane
<i>Kařelija</i>	Karjala
<i>kargo</i>	kurg
<i>karks</i>	vöö
<i>karmams</i>	hakkama
<i>kařsemapełt</i>	jalatsid
<i>kařšems</i>	jalga panema
<i>karšo</i>	vastu
<i>karšo val</i>	vastuväide
<i>kařt-prakstat</i>	viisud ja jalarätid
<i>karvo, karuv</i>	kärbes
<i>kasoms</i>	kasvama
<i>kastoms</i>	kasvatama
<i>kaša</i>	puder
<i>kařtom(o)</i>	ahi
<i>kažems</i>	kinkima
<i>kažne</i>	kingitus
<i>kažo</i>	õnnetus
<i>katka</i>	kass
<i>kavañams</i>	kostitama
<i>kavkso</i>	kaheksa
<i>kavto</i>	kaks
<i>kavtoldoms</i>	kõhklema, kahevahel olema
<i>kečams, keñardoms</i>	rõõmustama
<i>keče</i>	kann, kapp
<i>keđ</i>	käsi, nahk

<i>kedks</i>	käevõru
<i>kekšems</i>	peitma
<i>keł</i>	keel
<i>keła</i>	olevat
<i>kełe</i>	laius
<i>kelej</i>	lai
<i>kelejgadoms</i>	laienema
<i>kełme</i>	külm
<i>kełmems</i>	külma saama, külmetama
<i>kem, -t</i>	saabas, saapad
<i>kemema</i>	usk
<i>kemems</i>	uskuma
<i>kemeń</i>	kümme
<i>keńarks</i>	rõõm
<i>keńeře</i>	küünar
<i>keńeřems</i>	küpsema, jõudma
<i>kenkš</i>	uks
<i>kenže</i>	küüs
<i>kepedems</i>	tõstma
<i>kepe-štapo</i>	paljajalu, alasti
<i>keř</i>	puukoor
<i>keřams</i>	lõikama
<i>keřks</i>	lõngakera
<i>keř (peł)</i>	vasak (pool)
<i>keskav</i>	kott
<i>kezeř</i>	tsaar
<i>kezeřeń škańe, -sto</i>	vanal ajal
<i>kež, -ej</i>	viha, -ne
<i>kev</i>	kivi
<i>kevkstema</i>	küsimus
<i>kevkstems</i>	küsima
<i>ki</i>	tee, rada
<i>ki lang/o, -so</i>	reisimine, -sel

<i>kijak</i>	keegi, ei keegi
<i>kijaks</i>	põrand
<i>kije</i>	kes
<i>kilej</i>	kask
<i>kiñ</i>	kelle oma
<i>kiñiga</i>	raamat
<i>kirda</i>	kord, -a
<i>kirdems</i>	hoidma, säilitama
<i>kire</i>	lõngakera
<i>kirga</i>	kael
<i>kirgapar</i>	kurk (kurgu), neel, kõri
<i>kirvažems</i>	süttima
<i>kise</i>	jaoks
<i>kištéma</i>	tants
<i>kištéms</i>	tantsima
<i>kize</i>	suvi
<i>kizna</i>	suvel
<i>klub</i>	klubi
<i>kočkams</i>	korjama, välja valima
<i>koct</i>	kangas
<i>koda</i>	kuidas
<i>kodajak</i>	kuidagi, ei kuidagi
<i>kodamo</i>	milline
<i>kodamo</i>	kudumine
<i>kodams</i>	kuduma
<i>koŕija</i>	kohv
<i>koj, -se</i>	tava; järgi, meelest
<i>koj-kona</i>	mõni
<i>kojme</i>	labidas
<i>koj-meže</i>	midagi
<i>kolams</i>	rikkuma
<i>kolmo</i>	kolm
<i>kolmoñgemen</i>	kolmkümmend

<i>komoro</i>	peotäis
<i>komś</i>	kakskümmend
<i>kona</i>	ots, laup
<i>koña</i>	milline (neist); kes, mis
<i>konaśkak</i>	mõni (nendest)
<i>koñdamo</i>	taoline, sarnane
<i>koñov</i>	paber; dokument, arve
<i>kopor'</i>	selg
<i>kor</i>	iseloom
<i>kořas</i>	järgi, vastavalt, suhtes
<i>kortams</i>	rääkima
<i>kortavks</i>	murre
<i>koške</i>	kuiv
<i>koškems</i>	kuivama
<i>koso</i>	kus
<i>kosojak</i>	kusagil, mitte kusagil
<i>kostojak</i>	kusagilt, mitte kusagilt
<i>kostoñ</i>	kust (pärit)
<i>košt</i>	õhk, aur
<i>koža, šupav</i>	rikas
<i>kozo</i>	kuhu, millesse
<i>kozajak</i>	kuhugi, mitte kuhugi
<i>kozoma</i>	kõha
<i>kozoms</i>	kõhima
<i>kota</i>	king
<i>koto</i>	kuus
<i>kov</i>	kuu
<i>kov</i>	kuhu (mis suunas)
<i>kovgak</i>	kuhugi, mitte kuhugi
<i>kovol</i>	pilv
<i>krandaz, karandaz</i>	vanker
<i>kravtoms, pañems</i>	eemale ajama
<i>ksnav</i>	hernes

<i>kstij, kistij</i>	maasikas
<i>kši</i>	leib
<i>kšna, kšnañ karks</i>	nahariba, rihm
<i>(k)šnams</i>	kiitma
<i>kšni</i>	raud
<i>kučoms</i>	saatma (kirja)
<i>kudazor, -ava</i>	peremees, -naine
<i>kudikelks</i>	esik
<i>kudo</i>	kodu, maja
<i>kudopotmo</i>	maja sisemus
<i>kudoraške</i>	perekond, majarahvas
<i>kujar</i>	kurk (kurgj)
<i>kuloms</i>	surema
<i>kulov</i>	tuhk
<i>kuma(n)ža</i>	põlv
<i>kundams</i>	kinni võtma, püüdma
<i>kunsoloms</i>	kuulama
<i>kunška</i>	keskkoht; keskne
<i>kurgo</i>	suu
<i>kurgo meñel</i>	suulagi
<i>kuro</i>	ring, tänav
<i>kurok, -sto</i>	kiire, -sti
<i>kuz</i>	kuusk
<i>kužems</i>	ülesse minema
<i>kužo</i>	nurm, väljak, ring
<i>kutmordavks</i>	kallistus
<i>kutmořams</i>	kallistama, embama
<i>kuva</i>	kus, mille kaudu
<i>kuvajak</i>	kusagil, mitte kusagil
<i>kuvaka</i>	pikk
<i>kuva-kuva</i>	mõningates kohtades
<i>kuvalt</i>	järgi, kaudu
<i>kuvat', -s</i>	kaua, -ks

L Ļ

<i>lajšems</i>	itkema
<i>lakams</i>	keema
<i>lambamo</i>	magus
<i>lamo</i>	palju
<i>lamoči</i>	arv, arvukus
<i>lamokšt'</i>	palju kordi
<i>lamoņesk</i>	mitmekesi (nemad)
<i>langa</i>	pealt
<i>lang/s, -so</i>	peale, peal
<i>laz</i>	laud, liist
<i>laznoms (pengt)</i>	puid lõhkuma
<i>lazoms</i>	lõhkuma
<i>latiž</i>	lätlane
<i>Latvija</i>	Läti
<i>lavš</i>	häll
<i>lavšo</i>	nõrk
<i>lavtov, -t</i>	õlg, õlad
<i>lēdems</i>	tulistama; niitma
<i>ļej</i>	jõgi
<i>ļekcija</i>	loeng
<i>ļekšems</i>	hingama
<i>lēla</i>	vanem vend; lell, onu
<i>lēlat-sazort</i>	vend ja õde
<i>ļem</i>	nimi
<i>ļembe</i>	soe
<i>ļemdems, putoms ļem</i>	nimetama
<i>ļepe</i>	lepp
<i>ļezdams</i>	aitama
<i>ļeze, ļezks</i>	abi, -vahend
<i>ļevks</i>	poeg (looma-, linnu-); laps
<i>ļija</i>	muu, teine
<i>ļijakstomoms</i>	muutuma

<i>lijanaz</i>	linane riie
<i>lišems</i>	väljuma
<i>lišems mir'deñeñ</i>	mehele minema
<i>lišma</i>	kaev
<i>lišmap'ra</i>	allikas
<i>lišme, alaša</i>	hobune
<i>litov</i>	leedulane
<i>Litva</i>	Leedu
<i>livtams</i>	lendama
<i>lomañ</i>	inimene
<i>lomzor</i>	toomingas
<i>lopa</i>	leht
<i>lotkams</i>	peatuma, lakkama
<i>lov, -ov</i>	lumi, -ne
<i>lovnoma</i>	lugemine
<i>lovnomapel'</i>	lugemispala
<i>lovnoms</i>	lugema
<i>lovoms</i>	lugema (arvutama)
<i>lovso</i>	piim
<i>luv</i>	tava, kord
	M
<i>madems</i>	pikali heitma
<i>madštems</i>	magama panema,
<i>makso</i>	maks
<i>maksoms</i>	andma
<i>maksoms val</i>	sõna andma
<i>malaso, -v</i>	lähedal, -le
<i>mañams</i>	petma
<i>mañej</i>	selge (päev)
<i>manit'</i>	eelnevatel aastatel
<i>mar</i>	küngas
<i>mañams</i>	kuulma
<i>mari kel'</i>	mari keel

<i>marto</i>	-ga, kaasa(s)
<i>mastor</i>	maa, riik
<i>mašina</i>	auto
<i>maštoms</i>	oskama; hävitama
<i>maštovoms</i>	kõlbama
<i>maziči</i>	ilu
<i>mazij</i>	ilus
<i>mazijka</i>	kaunistus, mall
<i>mazilgavtoms</i>	kaunistama
<i>ma'edevems</i>	uinuma
<i>med'</i>	mesi
<i>mejel'ce</i>	hilisem, viimane
<i>mejel'ks</i>	järgmine
<i>mejle</i>	pärast
<i>mekev</i>	tagasi, uuesti
<i>mekevlank</i>	vastupidi
<i>mekev-vasov</i>	edasi-tagasi
<i>meks</i>	miks
<i>mekskak</i>	millegipärast
<i>mekš</i>	mesilane
<i>me'í</i>	meel
<i>me'í vitems</i>	tuju parandama
<i>me'ílat</i>	eelmisel aastal
<i>me'íavks</i>	mure
<i>me'íavtoms</i>	muretsema
<i>me'íga</i>	järel(e), järgi
<i>me'ímo'ema</i>	tüdimus, igatsus
<i>me'ís íedems</i>	meenuma
<i>me'ís tujems</i>	meeldima
<i>me'ísparo</i>	rõõm, rahulolu
<i>me'índams, me'íčems</i>	painutama
<i>me'íel</i>	taevas
<i>me'íel'ks</i>	ilm

<i>meñems</i>	pääsema
<i>meřems</i>	üttelema
<i>mešte</i>	rind
<i>meže</i>	mis
<i>mežejak</i>	midagi, ei midagi
<i>mežeks</i>	mille jaoks
<i>mežekskak</i>	millekski, ei millekski
<i>mijems</i>	müüma
<i>mikšnića</i>	müüja, kaupmees
<i>miñ</i>	meie
<i>miñek</i>	meie oma
<i>miñs</i>	meie (ise)
<i>mirde</i>	abikaasa, mees
<i>moda</i>	maa(pind), muld
<i>modamař</i>	kartul
<i>mokšava</i>	mokšalanna
<i>mokšo</i>	mokša
<i>mołems</i>	minema
<i>mon</i>	mina
<i>moñ</i>	minu oma
<i>monś</i>	mina (ise)
<i>moramo</i>	laulmine
<i>morams</i>	laulma
<i>morića</i>	laulja
<i>moro</i>	laul
<i>morśekšñems</i>	laulma (korduvalt)
<i>Moskov</i>	Moskva
<i>mujems</i>	leidma
<i>muškems</i>	pesu pesema
<i>muzika</i>	muusika

N Ñ

<i>načko, letke</i>	märg
<i>načko, letke tarka</i>	soo, raba

<i>načkoms</i>	märjaks saama
<i>najman, jarmunka</i>	laat
<i>ńaka</i>	nukk
<i>naksado</i>	mādanenud
<i>nal</i>	nool
<i>nalkšems</i>	māngima
<i>nalkstams</i>	tūdinema
<i>nalkške</i>	mānguasi
<i>narams</i>	habet ajama
<i>nardamo</i>	kāterātik
<i>narmuń, -o-</i>	lind
<i>navams</i>	vajutama (vette)
<i>navolo</i>	libe, liimine, roiskuv
<i>ńe, (-tńe)</i>	need
<i>ńed'</i>	kāepide, vars
<i>ńedlači</i>	pūhapāev
<i>ńej</i>	nūūd
<i>ńejemazonok!</i>	nāgemiseni!
<i>ńejems</i>	nāgema
<i>ńemeć (jerman)</i>	sakslane
<i>ńeške</i>	mesipuu
<i>ńeške-piře</i>	mesila
<i>ńeže</i>	tugi
<i>ńežedems</i>	toetuma
<i>ńetks</i>	tūvi (taimedel)
<i>ńevtēma</i>	nāitus
<i>ńevtēms</i>	nāitama
<i>ńi</i>	abikaasa, naine
<i>ńikšems</i>	nuusutama
<i>ńiļe</i>	neli
<i>ńiļēms</i>	neelama
<i>ńimiļav, imbiļav</i>	liblikas
<i>nolams</i>	noolima, lakkuma

<i>nolaža</i>	libe (tee)
<i>noldams</i>	vabaks laskma
<i>nolgar'</i>	nolk
<i>nolgo</i>	tatt
<i>nolgo tulo</i>	nolk
<i>norov</i>	viljakas
<i>norovava</i>	viljakuse jumalanna, leivaema
<i>nućka</i>	lapselaps
<i>nuđej</i>	pilliroost toru
<i>nujems</i>	vilja lõikama
<i>nula</i>	narts, kalts, lapp
<i>numolo</i>	jänes
<i>nupoń</i>	sammal
<i>nuřamo</i>	kiik
<i>nuřams</i>	kiikuma
<i>nurdo</i>	saan, regi
<i>nuřk/a, -ińe</i>	lühike
<i>nurtams</i>	valama (klaasi)
<i>nusmańa</i>	kurb, murelik, hall (päev)
<i>nužaks, -ći</i>	laisk, -us
O	
<i>obežgan</i>	ahv
<i>od</i>	uus, noor
<i>odar</i>	udar
<i>odava</i>	võõrasema
<i>odírva</i>	noorik
<i>odksći</i>	noorus
<i>odov</i>	uuesti, veel kord
<i>ods</i>	uuesti, teisiti
<i>odsto</i>	noorelt
<i>oj</i>	või
<i>ojmams</i>	rahunema
<i>ojme</i>	vaim, hing

<i>ojmšems</i>	puhkama
<i>okojhiki</i>	ometi
<i>olgo, olgt</i>	õlg, õled
<i>ombo</i>	teine
<i>ombo mastor</i>	välismaa
<i>omboće</i>	teine (<i>järgarvsõna</i>)
<i>on</i>	uni
<i>ongoms</i>	haukuma
<i>onks</i>	mõõt, kaal
<i>onkstams</i>	mõõdta, kaaluma
<i>onsto- (+omastav)</i>	unes
<i>opaña</i>	umbne
<i>orgat</i>	pärm
<i>orgodems</i>	põgenema
<i>orma</i>	haigus
<i>ormalgadoms</i>	haigestuma
<i>ormameñks</i>	ravim
<i>oršamo(-peí)</i>	riietus
<i>oršams</i>	selga panema
<i>oš</i>	linn
<i>ozado</i>	istudes
<i>ozams</i>	istuma, võtma istet
<i>oáz</i>	varblane
<i>ozks</i>	palve, palvetamine
<i>oznoms</i>	palvetama, -mine
<i>oža</i>	varrukas
<i>ožo</i>	kollane
<i>otel' (inžeñ kudo)</i>	võõrastemaja
<i>ovto</i>	karu
<i>ovtolevks</i>	karupoeg
<i>ovtorñik</i>	teisipäev
<i>ovtumar'</i>	kibuvits

paća
paćine
paćkodems
paćtams val
pakša
pal
palams
paloms
panar
pando
pandoms
pandoms val
pañems
pañems kši
pango
pango
panžado
panžakaj
panžo/ms, -ž
parija
paro melse
paro od ije!
paro Roštova!
par/o, -iñe
paroči
parolgadoms
parosto
paršej
paz
pazava
paía
pa'at-jalakst

P

rätik
taskurätik
kohale jõudma
teatama
põld
pala, tükk
suudlema
põlema
särk, tuunika
mägi, küngas
tasuma; lappima
ütlemata (sõna), vastama
ajama
küpsetama leiba
peakate, tanu
seen
lahti, avatud
lahtine kartulipirukas
avama, -tud
mehe õde
meeleldi
head uut aastat!
häid jõulupühi!
hea, -ke
headus
paranema
hästi
siit
jumal
ikoon
vanem õde, tädi
õde noorema vennaga

<i>pe</i>	ots
<i>peća</i>	reede
<i>pečkems (kši, sivel)</i>	lõikama (leiba, liha)
<i>pej</i>	hammas
<i>pejdemš</i>	naerma
<i>pejel</i>	nuga
<i>pek</i>	väga
<i>peke</i>	kõht
<i>peł; -peł</i>	pool, -ik; -poolis
<i>pełems</i>	pelgama, kartma
<i>pełems</i>	puurima
<i>pełev, jonov</i>	poole
<i>pełeve</i>	südaöö
<i>pełka</i>	põial
<i>pełks</i>	osa
<i>penč</i>	lusikas
<i>peņerva, urviņe</i>	noorema poja naine
<i>peņšija</i>	pension
<i>peŗka</i>	ümbes
<i>peŗt</i>	jooksul, läbi
<i>peŗt-pełks</i>	loodus, ümbrus
<i>peškše</i>	täis
<i>peštė</i>	pähkel
<i>pezems pŗa</i>	pead pesema
<i>pežet</i>	patt
<i>peŗ-peŗ</i>	tilkumise heli
<i>pevtėme</i>	lõputu
<i>piče</i>	mänd
<i>pičkams</i>	tervenema
<i>pidems (jam)</i>	keetma (suppi)
<i>pijems</i>	keema, küpsema
<i>piks</i>	nõör
<i>piłe</i>	kõrv

<i>pīlekst</i>	kõrvarõngad
<i>pīlge</i>	jalg
<i>piñe, kiska</i>	koer, peni
<i>pinge</i>	eluaeg, sajand
<i>pīrams</i>	piirama, tõkestama
<i>pīravks</i>	tara
<i>piñe, pīravks</i>	aed, tara
<i>pize</i>	pesa
<i>pižeme</i>	vihm
<i>pižems</i>	vihma sadama
<i>pižol</i>	pihlakas
<i>piže</i>	roheline
<i>piñhe</i>	hind
<i>piñhej</i>	hinnaline, kallis
<i>pojezd</i>	rong
<i>pokš, iñe</i>	suur
<i>pokš-čarij</i>	ilmaratas
<i>pokš či</i>	tähtpäev
<i>pokštāt-babat</i>	vanaisa, -ema
<i>pona</i>	vill; tõug, iseloom
<i>ponasuñe</i>	villane lõng
<i>poñdēlñik</i>	esmaspäev
<i>pondo</i>	puud (<i>endisaegne massiühik</i>)
<i>poñems</i>	sööma, närima, purema
<i>porksams</i>	purustama
<i>potmo</i>	sisemus
<i>pot(mo)s</i>	sisse
<i>pot(mo)so</i>	sees
<i>pot(mo)sto</i>	seest
<i>potmova</i>	seest poolt
<i>połavtoms (skal)</i>	lõpsma (lehma)
<i>pīra, pīra</i>	pea
<i>pīradoms</i>	lõpetama

p'aka
prams
p'avt
p'ev(t)
p'ovej
p'ovejči
p'ovejka
p'si
p'skadems
pulaj
pulo
purdams
pu're
pu'rgi'ne
pur'nams
pur'navoms
puromoms
pursoz
putoms (vejs)
putoms či
putoms emežt'
putoms lem

rakams
rakša, idemrakša
ramams
rangoms, piž'nems
raške
raštams
raužo
Rav
redams
restams

pirukas
kukkuma
ülemus, juhataja
aju(d), mõistus, aru
tark
tarkus
tarkpea
kuum
pöörduma, lausuma
tagapõll
saba
pöörama
mõdu
kõu, mürin
hakkama, koguma
kogunema
kokku tulema
põrsas
panema (kokku)
määrama päeva
istutama kõögivilju
nime panema

R

naerma laginal
loom, metsloom
ostma
karjuma
rahvas
sünnitama, sündima
must
Volga
märkama, nägema
praadima

řeve
řísme
řizks
řiznems
řivež
Roštova
rož
ruća
rudaz
rungo
ruz
ruzava
Ruzoń mastor

śado
sajems
sal
salams
salava
salmuks
salov
sams
san
sapoń
Saran(oš)
saraz
sasams
sastińeste
sasto, sastińeste
szazor
śatko
satoms
satoška

lammas
kett
mure, valu
muretsema
rebane
jõulud
rukis
pealistrõivas, rüü, kate
pori, muda
rind, keha, kere
venelane
venelanna
Venemaa

S Ś

sada
võtma
sool
salaja võtma
salaja
nõel
soolane
tulema
soon
seep
Saran, Saransk
kana
järele jõudma
tasakesi
aeglaselt
õde (vanem), sõsar
säde
piisama
piisavalt

<i>še</i>	too
<i>sed'</i>	sild
<i>šedams</i>	pilli mängima
<i>šedej</i>	süda
<i>šeh(-te)</i>	kõige
<i>šejede</i>	tihe
<i>šejedste</i>	tihti
<i>šejel'</i>	siil
<i>šeks</i>	sellepärast
<i>šeige</i>	sülg
<i>šeigems</i>	sülitama
<i>šelme</i>	silm
<i>šeimukšt</i>	prillid
<i>šelved'</i>	pisar
<i>seme</i>	hari
<i>señ</i>	sinine
<i>sepe</i>	sapp
<i>sepej</i>	mõru
<i>seř</i>	kõrgus
<i>seřa</i>	tammetõru
<i>šeřada</i>	kolmapäev
<i>seřej</i>	pikk, kõrge
<i>seřka</i>	säär
<i>šeske</i>	kohe
<i>šeške</i>	sääsk
<i>šezems</i>	katki rebima
<i>seznems</i>	viivitama, kõhklema
<i>seťme</i>	vaikne, tasa
<i>šetñe</i>	nood (too, <i>mitmus</i>)
<i>sevems</i>	ära sööma
<i>si ijeste</i>	tuleval aastal
<i>sij</i>	mäda
<i>šija</i>	hõbe

<i>šimems</i>	jooma
<i>siñ</i>	nemad
<i>sinś</i>	nemad (ise)
<i>sire</i>	vana
<i>siređems</i>	vananema
<i>sirñe</i>	kuld
<i>šišem</i>	seitse
<i>šižems</i>	väsima
<i>sivel</i>	liha
<i>skal</i>	lehm
<i>škamo(-m, omastav)</i>	üks (mina)
<i>šñardo, žardo</i>	millal, kui
<i>šñardo-šñardo</i>	vahest, mõnikord
<i>šñarija, žarija</i>	üsna palju
<i>šñaro, žaro</i>	kui palju
<i>šñars, žars</i>	kui kauaks
<i>sodamojovks</i>	mõistatus
<i>sodams</i>	teadma, tundma
<i>sodaž, sodaviks</i>	tuntud
<i>sodoms</i>	siduma
<i>sokor</i>	pime (inimene)
<i>soks</i>	suusk
<i>šokś</i>	sügis
<i>šokśña</i>	sügisel
<i>solams</i>	sulama
<i>šolgoms</i>	sulgema
<i>šolmo</i>	tiib
<i>son</i>	tema
<i>soñś</i>	tema ise
<i>šorma</i>	kiri
<i>šormadoms</i>	kirjutama
<i>šormav</i>	kirju, mustriga
<i>sovams</i>	sisenema

<i>šovoň</i>	savi
<i>štado</i>	seistes
<i>staka</i>	raske
<i>stakasto</i>	raskelt
<i>stamo</i>	õmblemine
<i>stams</i>	õmblema
<i>štams</i>	tõusma
<i>student</i>	üliõpilane
<i>stuvtoms</i>	unustama
<i>subuta</i>	laupäev
<i>sudo</i>	nina
<i>šudoms</i>	needma
<i>sudrams</i>	kammima
<i>šukoňams</i>	kummarduma
<i>šukoro</i>	kukkel
<i>šuk-pra</i>	kummardus, tänusõna
<i>suks</i>	uss, tõuk
<i>šulėj</i>	vari
<i>šulgamo</i>	sõlg
<i>šulika</i>	klaas, pudel
<i>šulmams</i>	siduma, sõlmima
<i>šulmavks, šulmo</i>	side
<i>šulmo</i>	sõlm
<i>šundérks</i>	hämarik
<i>sur</i>	sõrm
<i>surbrá</i>	sõrmeots
<i>suře</i>	lõng
<i>surks</i>	sõrmus
<i>šuro</i>	sarv
<i>suršeme</i>	kamm
<i>suskoms</i>	hammustama
<i>suv</i>	udu
<i>sval</i>	alati

<i>šabra</i>	naaber
<i>ška</i>	aeg
<i>škastonzo</i>	õigel ajal
<i>šlams</i>	pesema
<i>šlams-nardams</i>	koristama
<i>šoĺk-šoĺk</i>	vee loksumise heli
<i>šožda, čožda</i>	kerge
<i>šukštorov</i>	sõstar
<i>šumbra</i>	terve
<i>šumbrači</i>	tervis
<i>Švečija</i>	Rootsi
<i>šved</i>	rootslane

Z Ž Ž

<i>zal</i>	saal
<i>zeme</i>	jõud, tuum, sisu
<i>žepe</i>	tasku
<i>zeřt'</i>	mürin
<i>zijan</i>	kahju, õnnetus
<i>zijńems</i>	undama, vinguma
<i>žojńems</i>	sulisema, kõlama

T T

<i>tago</i>	taas
<i>tago-sńardo</i>	kunagi
<i>ta-kodamo</i>	mingisugune
<i>tandadoms</i>	ehmuma
<i>tańteř, -ste</i>	maitsev; maitsvalt
<i>tapams</i>	tapma
<i>tapams, porksams</i>	katki lõõma, purustama
<i>tarad</i>	oks
<i>targo, ńedńa</i>	nädal
<i>tarka</i>	koht
<i>tarvaz</i>	sirp
<i>taštams</i>	koguma, varuma

<i>tašto</i>	vana, kulunud
<i>te</i>	see
<i>teči</i>	täna
<i>tedede</i>	tänavu
<i>tej</i>	siia
<i>tejems</i>	tegema
<i>tejtér, -ka</i>	tüdruk, tütar
<i>tej-tov</i>	siia-sinna
<i>teke</i>	sama
<i>tele</i>	talv
<i>telña</i>	talvel
<i>terdems</i>	kaasa kutsuma
<i>tese</i>	siin
<i>teste</i>	siit
<i>tešks</i>	märk
<i>tešte</i>	täht
<i>teřat-ćorat</i>	isa pojaga
<i>tija-tuva</i>	siin-seal
<i>tikše</i>	rohi, hein
<i>tiñ</i>	teie
<i>tiñs</i>	teie (ise)
<i>todov</i>	padi
<i>tokš</i>	tipp, latv
<i>tol</i>	tuli
<i>tolbańda (panda 'peenar')</i>	lõke
<i>tolga</i>	sulg
<i>tombams</i>	lõõma, vigastama
<i>ton</i>	sina
<i>tonadoms</i>	selgeks saada, harjuma
<i>tonavńems</i>	õppima
<i>tonavtoms</i>	õpetama
<i>toñs</i>	sina (ise)
<i>topo</i>	kohupiim

<i>toso</i>	seal
<i>tóžeń, tiščá</i>	tuhat
<i>tov</i>	sinna
<i>tovžuro</i>	nisu
<i>třams, tıráms</i>	kasvatama (last)
<i>tujems</i>	lahkuma; tooma
<i>tumo</i>	tamm
<i>tunda</i>	kevadel
<i>tundo</i>	kevad
<i>túrěms</i>	sõdima
<i>turva</i>	huul
<i>tús</i>	värv, välimus
<i>túža</i>	pruun
<i>tuva</i>	sealt (kaudu, läbi)
<i>tuvo</i>	sigá
<i>tuvtal</i>	põhjús

U

<i>učoms</i>	ootama
<i>udalće</i>	tagumine
<i>udalo, -v</i>	taga, taha(poole)
<i>uděm</i>	aju
<i>udoma tarka</i>	magamiskoht
<i>udoms</i>	magama
<i>ujems</i>	ujuma
<i>ukštor</i>	vaher
<i>ulća, kuro</i>	tänav
<i>ulěma(-t)</i>	võib (-vad) olla
<i>ulěms</i>	olema
<i>ulí-paro</i>	varandus
<i>umař</i>	õun
<i>umok, -oń</i>	ammu, -ne
<i>uńiversítet</i>	ülikool
<i>ur</i>	orav

<i>uráž</i>	venna naine
<i>urĕ</i>	ori
<i>uroz</i>	orb
<i>urva</i>	minia
<i>urvaksto/ms, -ž</i>	abielluma, -nud
<i>urviĕne, peĕnerva</i>	noorema poja naine
<i>ušíja</i>	saar
<i>uskoms</i>	tooma, viima, vedama
<i>ušo</i>	õhk, välisruum
<i>ušodoms</i>	alustama
<i>uštoms</i>	kütma
<i>užerĕ</i>	kirves
<i>užo</i>	oota, <i>hüüdsõna</i>

V

<i>vačoči</i>	nälg
<i>vačodo</i>	tühja kõhuga
<i>vačoms</i>	tühjaks minema, tühi olema (kõh
<i>vadĕms (ojse)</i>	määrima (võiga)
<i>vadra</i>	hea, kena, tubli
<i>vadřasto</i>	hästi, kenasti, tublisti
<i>vaj</i>	oi, oh
<i>vajams</i>	vajuma, uppuma
<i>vajgeĭ</i>	hää
<i>vajgeĭbe (-pe)</i>	verst, kilomeeter
<i>vakan</i>	kauss, vaagen
<i>vaks</i>	vaks (<i>pikkusmõõt</i>)
<i>vakska</i>	mööda
<i>vakss</i>	juurde, kõrvale
<i>vaksso</i>	juures, kõrval; lähedal
<i>val</i>	sõna
<i>valaĕa</i>	sile
<i>valdo</i>	valgus; valge, hele
<i>valdomoms</i>	valgeks saama

<i>valgoms</i>	maha, alla astuma
<i>valks</i>	sõnastik, sõnaraamat
<i>valma</i>	aken, vitriin
<i>valme'evks</i>	vanasõna
<i>valoms, valnoms</i>	valama, kastma
<i>valske (marto)</i>	homme (hommikul)
<i>vana</i>	vaat, nõnda
<i>va'iks</i>	puhas
<i>vannoms</i>	läbi, üle vaatama
<i>vanoms</i>	vaatama
<i>vanoms mel'</i>	hoolima, hoidma
<i>vanstoms</i>	hoidma, valvama
<i>vanta!</i>	vaata, kuule!
<i>va'ra</i>	võru, auk
<i>varaka</i>	vares
<i>varčams</i>	proovima; tulla vaatama
<i>varma</i>	tuul
<i>varštams</i>	pilku heitma
<i>vaše'nce</i>	esimene
<i>vaš'na</i>	algul, esmalt
<i>vasolbaba</i>	vanaema (ema poolt)
<i>vasolo, -v</i>	kaugel, -le
<i>vaso'bejel't' (-p-)</i>	käärid
<i>vastoma</i>	kohtumine
<i>vastomazonok!</i>	kohtumiseni!
<i>vastoms</i>	kohtama
<i>vašo</i>	varss
<i>vaz</i>	vasikas
<i>važo</i>	tööline, sulane
<i>važodems</i>	töötama
<i>ve</i>	öö
<i>ve(jke) mel'se</i>	üksmeelselt
<i>večkema</i>	armastus

<i>večkems</i>	armastama
<i>večkėviks</i>	armas, kallis, austatud
<i>ved'</i>	vesi
<i>vedģev (-kev)</i>	veski
<i>vejke</i>	üks
<i>vejket'</i>	samasugused, ühesugused
<i>vejkse</i>	üheksa
<i>vejse</i>	koos
<i>velavtoms</i>	pöörama, tagasi tulema
<i>vele</i>	küla
<i>velks</i>	(piima) koor
<i>velmėms</i>	taastuma, ärkama
<i>venč</i>	paat
<i>vengra</i>	ungarlane
<i>Vengrija</i>	Ungari
<i>vepele</i>	eemal
<i>ver'</i>	veri
<i>veře (pe), verks</i>	ülemine (ots), ülaosa
<i>veřev</i>	ülesse
<i>verģa</i>	üleval, kõrgel
<i>verģiz</i>	hunt
<i>veše</i>	kõik
<i>vešemeze</i>	kõik kokku
<i>vešt'</i>	üks kord, korra
<i>veštėkak</i>	mitte kordagi
<i>vešėms</i>	paluma, nõudma
<i>vešėnėms</i>	otsima
<i>veženėce</i>	noorem
<i>vet'</i>	öösel
<i>vetams</i>	vedama, saatma
<i>vetams p'ra</i>	käituma
<i>vetė</i>	viis
<i>vetėca</i>	juht, giid

<i>vetke</i>	tšuvašš
<i>vide</i>	sirge, õige
<i>videms</i>	külvama
<i>vidme</i>	seeme
<i>vids</i>	-ni (kuni)
<i>vidste</i>	otseselt, avameelselt
<i>vij</i>	jõud
<i>vijev, -ste</i>	tugev, tugevasti
<i>vikšnems</i>	heegeldama, tikkima
<i>vikšnevks</i>	tikand
<i>viř</i>	mets
<i>viřka, viřiine, viřkiine</i>	väike
<i>viždems</i>	häbenema
<i>vižks, -s-</i>	häbi
<i>vit' (peł)</i>	parem (pool)
<i>vitems</i>	parandama
<i>vitėv, vit' pelev</i>	paremale

Lisa 3. Eesti–ersa sõnastik

A

aasta	<i>ije</i>
abi, -vahend	<i>léze, lézks</i>
abielluma, -nud	<i>uřvaksto/ms, -ž</i>
abikaasa, mees	<i>mirde</i>
abikaasa, naine	<i>ni</i>
aed, tara	<i>pire, piravks</i>
aeg	<i>ška</i>
aeglaselt	<i>sasto, sastiñeste</i>
ahi	<i>kaštom(o)</i>
ahv	<i>obežgan</i>
aina, üha	<i>jala</i>
ainult	<i>anšak</i>
aitama	<i>lézdams</i>
ajaleht	<i>gazet</i>
ajama	<i>pañems</i>
aju (<i>anat.</i>)	<i>uđem</i>
aju(d), mõistus, aru	<i>prevt</i>
aken, vitriin	<i>valma</i>
alati	<i>sval</i>
algul, esmalt	<i>vašna</i>
all, alumine	<i>alo</i>
allikas	<i>lišmapra</i>
alt kaudu	<i>alga</i>
alumine küla ots, tänav	<i>alo pe, kuro</i>
alus, põhi	<i>alks</i>
alustama	<i>ušodoms</i>
Ameerika	<i>Amerika</i>
ammu, -ne	<i>umok, -oñ</i>
andma	<i>maksoms</i>

andma sõna
andma süüa, söötma
armas, kallis, austatud
armastama
armastus
arukas
aru saama
arusaamine
arv, arvukus
arvama
arvamus
ase, pink
asetama, panema
astuma, kohta hõivama
astuma maha, alla
astuma peale
auditoorium
auto
avama, -tud

maksoms val
andoms
večkeviks
večkems
večkema
čar'kodíca
čar'koděms
čar'koděma
lamoči
aršems
aršema
ežem
aravtoms
arams
valgoms
čalgams
audítořija
mašina
panžo/ms, -ž

B D

buss
doktor
dokument, paber

bus
doktor
dokument, koňov

E

edasi-tagasi
eelmisel aastal
eelnevatel aastatel
eemal
eemale ajama
ees, varem
eesosa
eestlane
Eestimaa

mekev-vasov
meľat
maniť
vepeľe
kravtoms, paňems
ikeľe
ikeľks
eston
Estoňija

ehmuma	<i>tandadoms</i>
ei (ole), mitte, eba-	<i>a</i>
ei, mitte	<i>avol'</i>
ei ole, puudub	<i>arás, -t'</i>
ei (<i>mineviku eitusverb</i>)	<i>ež</i>
ei (nt. tegemata)	<i>apak (teje)</i>
eile	<i>isak</i>
eilne	<i>isakoń, iseń</i>
eksima	<i>ilvedems</i>
eksimus	<i>ilvedevks</i>
elama	<i>erams</i>
elamine, elu	<i>eramo</i>
elanik	<i>erica</i>
elav, tugev	<i>eraza</i>
eluaeg, sajand	<i>pinge</i>
ema tütrega	<i>avat-tejt'ert'</i>
ema, isa moodi laps	<i>ava-, tetá-levks</i>
embama, kallistama	<i>kutmo'ams</i>
eraldi	<i>baška</i>
ersa(lane)	<i>erza</i>
esik	<i>kudikelks</i>
esimene	<i>vašeńce</i>
esmaspäev	<i>pońdeľńnik</i>
Euroopa	<i>Evropa</i>
	F G
film	<i>filma</i>
folkloor	<i>folklor</i>
foto	<i>foto</i>
-ga, kaasa(s)	<i>marto</i>
-gi, -ki	<i>-gak, -jak, -kak</i>
	H
habet ajama	<i>narams</i>
haigestuma	<i>ormalgadoms</i>

haigus	<i>orma</i>
hakkama	<i>karmams</i>
hakkama, koguma	<i>puņnams</i>
halb, halvasti	<i>beŗaŗ, -ste</i>
halb, paha (mitte hea)	<i>aparo</i>
hammas	<i>pej</i>
hammustama	<i>suskoms</i>
hapu	<i>ŗapamo</i>
hapupiim, jogurt	<i>ŗapamolovso</i>
hari	<i>seme</i>
harv, haruldane	<i>ŗuro</i>
harva	<i>ŗurosto</i>
haukuma	<i>ongoms</i>
hea, -ke	<i>par/o, -iŗe</i>
hea, kena, tubli	<i>vadŗa</i>
headus	<i>paroŗi</i>
head uut aastat!	<i>paro od ije!</i>
heegeldama, tikkima	<i>vikŗŗnems</i>
heitma pilku	<i>varŗtams</i>
heitma, viskama	<i>jortoms</i>
helmed, klaaspŗrlid	<i>ŗovalat</i>
helmes, helmed	<i>erŗe, erŗŗ</i>
hernes	<i>ksnav</i>
hiir	<i>ŗeŗeŗ</i>
hilisem, viimane	<i>meŗelŗe</i>
hind	<i>pitŗe</i>
hingama	<i>ŗeksems</i>
hinnaline, kallis	<i>pitŗeŗ</i>
hobune	<i>ŗiŗme, alaŗa</i>
hoidma, sŗilitama	<i>kirŗems</i>
hoidma, valvama	<i>vanstoms</i>
homme (hommikul)	<i>valske (marto)</i>
hoolima, hoidma	<i>vanoms meŗ</i>

hoov
hunt
huul
hõbe
häbenema
häbi
häid jõulupühi!
häll
hämarik
härg
hästi
hästi, kenasti, tublisti
hää

iga
iga päev
igal pool
igasuguseid asju
ikoon
ilm
ilmaratas
ilu
ilus
imik
infoleht
inglane
inglise keel
Inglismaa
inimene
isa pojaga
iseloom
istudes
istuma, istet võtma

kardaz
ve'rgiz
turva
šija
viž'dems
vižks, -š-
paro Roštova!
lavś
suñder'ks
buka
parosto
vadr'asto
vajgel'

I

e'va
e'va čiste
e'va koso
e'va mež/e, -t'
pazava
meñel'ks
pokš-čarij
maziči
mazij
ejde
info-lopa
angla
anglañ keł
Angl'ija
lomañ
t'etat-čorat
kor
ozado
ozams

istutama kõõgivilju

Itaalia

itkema

putoms emežt'

Italiija

lajšems

J

ja

jahe

jahvatama, lõhkuma

jalaga trampimise heli

jalatsid

jalg

jalga panema

jalgsi

jaoks

jooksma

jooksul, läbi

jooma

joon, külg, pool

juht, giid

jumal

jutustama

juus, -ksed

juur

juurde, kõrvale

juures, kõrval; lähedal

jõgi

jõud

jõud, tugevus; kindlus

jõud, tuum, sisu

jõulud

jalg, käsitöö

jänes

järel(e), järgi

järele jõudma

di

ekše

jažams

dubor-dubor

karšemapel't

piłge

karšems

jalgo

kise

čijems

per't

šimems

jon

vet'ica

paz

jovt'nems

čer, -t'

jur

vakss

vaksso

lej

vij

nar'de

zeme

Roštova

čel'ke, ked' čel'ke

numolo

mełga

sasams

järgi, kaudu
järgi, vastavalt, suhtes
järgmine
järv
jätma
jää
jääpurikas (sarv)

kuvalt
ko'ras
meje'łks
e'rke
kadoms
ej
ejžuro (-šuro)

K

kael
kaev
kaevama
kaheksa
kahju, õnnetus
kaigas
kaks
kakskümmend
kala
kallistama, embama
kallistus
kalm
kalmistu
kamm
kammima
kana
kanapoeg
kandma
kangas
kann, kapp
kannel
kaotama
Karjala
karjalane
karjuma

kirga
łis'ma
čuvoms
kavkso
zijan
čotmar
kavto
kom's
kal
kutmo'rams
kutmordavks
kalmo
kalmolango
sur'seme
sud'rams
saraz
čipaka
kandoms
koct
keče
kajga
jomavtoms, ju-
Ka're'łija
ka'reł
rangoms, piž'hems

kartul	<i>modamař</i>
karu	<i>ovto</i>
kas (tõesti)	<i>kaña</i>
kask	<i>kilej</i>
kass	<i>katka</i>
kasvama	<i>kasoms</i>
kasvatama	<i>kastoms</i>
kasvatama (last)	<i>třams, tırams</i>
katki lõõma, purustama	<i>tapams, porksams</i>
katki rebima	<i>šežems</i>
katma	<i>acams</i>
kaua, -ks	<i>kuvat', -s</i>
kaudu, piki	<i>ezga</i>
kaugel, -le	<i>vasolo, -v</i>
kaunistama	<i>mazilgavtoms</i>
kaunistus, mall	<i>mazijka</i>
kauss, vaagen	<i>vakan</i>
kaval, osav	<i>jožov</i>
keegi, ei keegi	<i>kijak</i>
keel	<i>keľ</i>
keelama, peatama	<i>kardams</i>
keema	<i>lakams</i>
keema üle, voolama	<i>čadoms</i>
keema, küpsema	<i>pijems</i>
keetma (suppi)	<i>pidems (jam)</i>
keha, kere	<i>rungo</i>
kell (kiriku-)	<i>bajaga</i>
kelle oma	<i>kiñ</i>
kerä (lõnga-)	<i>kiře</i>
kerge	<i>šožda, čožda</i>
kes	<i>kije</i>
keskkoht; keskne	<i>kunška</i>
kett	<i>rišme</i>

kevad	<i>tundo</i>
kevadel	<i>tunda</i>
kevad-, lihavõttepühad	<i>Iñeči</i>
kibuvits	<i>ovtumař</i>
kiik	<i>nuřamo</i>
kiikuma	<i>nuřams</i>
kiire, -sti	<i>kurok, -sto</i>
kiirustama	<i>kapšams</i>
kiitma	<i>(k)šnams</i>
king	<i>kota</i>
kingitus	<i>kažñe</i>
kinkima	<i>kažems</i>
kinni võtma, püüdma	<i>kundams</i>
kiri	<i>šorma</i>
kirik	<i>čerkova</i>
kirju, mustriga	<i>šormav</i>
kirjutama	<i>šormadoms</i>
kirves	<i>užeře</i>
kivi	<i>kev</i>
klaas, pudel	<i>sułika</i>
klubi	<i>klub</i>
odu, maja	<i>kudo</i>
koer, peni	<i>piñe, kiska</i>
koguma, varuma	<i>taštams</i>
kogunema	<i>puřnavoms</i>
kohale jõudma	<i>pačkoděms</i>
kohe	<i>šeske</i>
koht	<i>tarka</i>
kohtama	<i>vastoms</i>
kohtumine	<i>vastoma</i>
kohtumiseni!	<i>vastomazonok!</i>
kohupiim	<i>topo</i>
kohv	<i>kofija</i>

kollane	<i>ožo</i>
kolm	<i>kolmo</i>
kolmapäev	<i>šerada</i>
kolmkümmend	<i>kolmoŋgemeñ</i>
komm	<i>kañtvetka</i>
koor (puu-)	<i>keř</i>
koor (piima-)	<i>velks</i>
koos	<i>vejse</i>
koos, läbisegi	<i>čovor</i>
kord, -a	<i>kirda</i>
kordagi (mitte)	<i>veštĳak</i>
koristama	<i>šlams-nardams</i>
korjama, välja valima	<i>kočkams</i>
kosima	<i>čijams</i>
kositama	<i>kavañams</i>
kott	<i>keskav</i>
kuduma	<i>kodams</i>
kudumine	<i>kodamo</i>
kuhu (millesse)	<i>kozo</i>
kuhu (mis suunas)	<i>kov</i>
kuhugi, mitte kuhugi	<i>kozozak, kovgak</i>
kui kauaks	<i>sñars, žars</i>
kui palju	<i>sñaro, žaro</i>
kuidagi, ei kuidagi	<i>kodajak</i>
kuidas	<i>koda</i>
kuiv	<i>koške</i>
kuivama	<i>koškems</i>
kukk	<i>aťakš</i>
kukkel	<i>šukoro</i>
kukkuma	<i>prams</i>
kuld	<i>sirñe</i>
kuluma, lagunema	<i>kaladoms</i>
kummarduma	<i>šukoñams</i>

kummardus, tänusõna	<i>šuk-pr'a</i>
kunagi	<i>tago-š'ardo</i>
kurb, murelik, hall (päev)	<i>nusmaña</i>
kurg	<i>kargo</i>
kurivaim	<i>id'emevs'</i>
kurk (kurgi)	<i>kujar</i>
kurk (kurgu), neel, kõri	<i>kirgapar'</i>
kus	<i>koso</i>
kus, mille kaudu	<i>kuva</i>
kusagil, mitte kusagil	<i>kosojak, kuvajak</i>
kusagilt, mitte kusagilt	<i>kostojak</i>
kust (pärit)	<i>kostoñ</i>
kustutama	<i>mad'st'ems</i>
kutsuma (kaasa)	<i>ter'dems</i>
kuu	<i>kov</i>
kuulama	<i>kunsoloms</i>
kuulma	<i>ma'rams</i>
kuum	<i>p'si</i>
kuus	<i>koto</i>
kuusk	<i>kuz</i>
kõhklema	<i>kavtoldoms</i>
kõhn, sale	<i>jolgaña</i>
kõht	<i>peke</i>
kõige	<i>šeh(-t'e)</i>
kõik	<i>veše</i>
kõik kokku	<i>vešemeze</i>
kõlbama	<i>maštovoms</i>
kõlisema, helisema	<i>gajgems</i>
kõrge	<i>se'rej</i>
kõrgus	<i>seř</i>
kõrv	<i>pi'le</i>
kõrvarõngad	<i>pi'lekst</i>
kõu, mürin	<i>pu'rgiñe</i>

kõva	<i>kalgodo</i>
kõver, viltune	<i>čir'</i>
käepide, vars	<i>ned'</i>
käevõru	<i>kedks</i>
käima	<i>jakams</i>
käituma	<i>vetams pra</i>
kärbes	<i>karvo, karuv</i>
käsi	<i>ked'</i>
käterätik	<i>nardamo</i>
käärid	<i>vasonbejelt' (-p-)</i>
kõha	<i>kozoma</i>
kõhima	<i>kozoms</i>
köögivil	<i>emež</i>
köögiviljaaed	<i>emežpir'e</i>
küla	<i>vele</i>
külaline	<i>inže</i>
külalismaja	<i>inžen kudo</i>
külm	<i>kelme</i>
külma saama, külmetuma	<i>kelmems</i>
külvama	<i>videms</i>
kümme	<i>kemeñ</i>
küngas	<i>mar</i>
küpsema; jõudma	<i>keñerems</i>
küpsetama leiba	<i>pañems kši</i>
küsima	<i>kevkstems</i>
küsimus	<i>kevkstema</i>
kütma	<i>uštoms</i>
küünar	<i>keñere</i>
küüs	<i>kenže</i>
	L
laat	<i>najman, jarmunka</i>
labidas	<i>kojme</i>
lahku minema; jagama	<i>javoms</i>

lahkuma; tooma	<i>tujems</i>
lahti harutama (siduma)	<i>jukšems</i>
lahti, avatud	<i>panžado</i>
lahtine kartulipirukas	<i>panžakaj</i>
lai	<i>kelej</i>
laienema	<i>kelejgadoms</i>
laisk, -us	<i>nužaks, -či</i>
laius	<i>kele</i>
lammas	<i>reve</i>
lammutama	<i>kalavtoms</i>
laps	<i>ejkakš</i>
laps (imik)	<i>ejde</i>
lapselaps	<i>nučka</i>
lapsepõlv	<i>ejkakšči</i>
laskma vabaks	<i>noldams</i>
laud, liist	<i>laz</i>
laul	<i>moro</i>
laulja	<i>moriča</i>
laulma	<i>morams</i>
laulma (korduvalt)	<i>moršekšnems</i>
laulmine	<i>moramo</i>
laupäev	<i>subuta</i>
laut	<i>kardo</i>
Leedu	<i>Litva</i>
leedulane	<i>litov</i>
lehm	<i>skal</i>
leht	<i>lopa</i>
leib	<i>kši</i>
leidma	<i>mujems</i>
lendama	<i>livtams</i>
lepp	<i>lepe</i>
libe (tee)	<i>nolaža</i>
libe, liimine, roiskuv	<i>navolo</i>

liblikas	<i>nimiļav, imbiļav</i>
liha	<i>sivel</i>
lill	<i>balāga, čēca</i>
linane riie	<i>ļijanaz</i>
lind	<i>narmuņ, -o-</i>
linn	<i>oš</i>
loeng	<i>ļekcija</i>
loodus, ümbrus	<i>perit-peļks</i>
loom, metsloom	<i>rakša, idemrakša</i>
lubadus	<i>altavks</i>
lubadust andma	<i>altams</i>
lugema	<i>lovnoms</i>
lugema (arvutama)	<i>lovoms</i>
lugemine	<i>lovnoma</i>
lugemispala	<i>lovnomapeļ</i>
lumi, -ne	<i>lov, -ov</i>
lusikas	<i>penč</i>
lõhkuma	<i>lazoms</i>
lõhkuma (puid)	<i>laznoms (pengt')</i>
lõhn	<i>čiņe</i>
lõikama (puid)	<i>keřams</i>
lõikama (leiba, liha)	<i>pečkems (kši, sivel)</i>
lõikama (vilja)	<i>nujems</i>
lõke	<i>tolbaņda (panda 'peenar')</i>
lõng	<i>suře</i>
lõngakera	<i>keřks</i>
lõpetama	<i>pradoms</i>
lõputu	<i>pevleme</i>
läbi, kaudu	<i>čačk</i>
lähedal, -le	<i>malaso, -v</i>
Läti	<i>Latvija</i>
lätlane	<i>latiž</i>
lööma	<i>čavoms</i>

lööma, vigastama
lühike, väike
lüksma (lehma)

tombams
nuŕk/a, -iŕe
poŕavtomŕs (skal)

M

maa(pind), muld
maa, riik
maasikas
madal, lühike
magama
magamiskoht
magus
maitsev, maitsvalt
maja sisemus
majarahvas, perekond
maks
mari keel
matma
meel
meeldima
meeleldi
meenuma
mees, poiss
mees, vanamees
meesterahvas
mehele minema
meheõde
meie
meie (ise)
meie oma
meri, ookean
mesi
mesila
mesilane

moda
mastor
kstij, kistij
alkiŕe
udoms
udoma tarka
lambamo
taŕŕej, -ste
kudopotmo
kudoraŕke
makso
maŕiŕŕ keŕ
kalmams
meŕ
meŕŕs tujems
paro meŕŕe
meŕŕs ŕedems
ćora
aŕa
ćora-lomaŕŕ
ŕiŕems miŕdeŕeŕŕ
parija
miŕŕ
miŕŕŕ
miŕŕek
iŕeved
med
ŕeŕŕke-piŕe
mekŕ

mesipuu	<i>ňeške</i>
mets	<i>viř</i>
metsloom	<i>idem rakša</i>
metslind (part)	<i>idemka</i>
midagi	<i>koj-meže</i>
midagi, ei midagi	<i>mežejak</i>
miks	<i>meks</i>
millal, kui	<i>sňardo, źardo</i>
mille jaoks	<i>mežeks</i>
millegipärast	<i>mekskak</i>
millekski, ei millekski	<i>mežekskak</i>
milline	<i>kodamo</i>
milline (neist); kes, mis	<i>kona</i>
mina	<i>mon</i>
mina (ise)	<i>monś</i>
mine, -ge	<i>ažo, -do</i>
minema	<i>moľems</i>
mingisugune	<i>ta-kodamo</i>
minia	<i>uřva</i>
minu oma	<i>moň</i>
mis	<i>meže</i>
mitmekesi (nemad)	<i>lamoňesk</i>
mokša	<i>mokšo</i>
mokšalanna	<i>mokšava</i>
Moskva	<i>Moskov</i>
muinasjutt	<i>jovks</i>
muna	<i>al</i>
munema	<i>alijams</i>
mure	<i>meľavks</i>
mure, valu	<i>řizks</i>
muretsema	<i>meľavtoms, řiznems</i>
murre	<i>kortavks</i>
must	<i>raužo</i>

muu, teine	<i>líja</i>
muusika	<i>muzika</i>
muutuma	<i>líjakstomoms</i>
mõdu	<i>puře</i>
mõistatus	<i>sodamojovks</i>
mõni	<i>koj-kona</i>
mõni (nendest)	<i>konaškak</i>
mõningates kohtades	<i>kuva-kuva</i>
mõru	<i>sepej</i>
mõte, arvamus, soov	<i>aršema</i>
mõõt, kaal	<i>onks</i>
mõõdta, kaaluma	<i>onkstams</i>
mäda	<i>sij</i>
mädanenud	<i>naksado</i>
mägi, kungas	<i>pando</i>
mänd	<i>piče</i>
mängima	<i>nalkšems</i>
mänguasi	<i>nalkške</i>
märg	<i>načko, létke</i>
märjaks saama	<i>načkoms</i>
märk	<i>téšks</i>
märkama, nägema	<i>ředams</i>
määrama päeva	<i>putoms či</i>
määrima (võiga)	<i>vadems (ojse)</i>
mööda	<i>vakska</i>
mööda minema	<i>jutams (vakska)</i>
mürin	<i>zeřt</i>
müüja, kaupmees	<i>mikšnića</i>
müüma	<i>mijems</i>
	<i>N</i>
naaber	<i>šabra</i>
naerma	<i>pejdems</i>
naerma laginal	<i>rakams</i>

nahariba, rihm	<i>kšna, kšnañ karks</i>
nahk	<i>keđ</i>
naine, ema	<i>ava</i>
naisterahvas	<i>ava-lomañ</i>
narts, kalts, lapp	<i>nula</i>
natuke, -ne	<i>alamoška</i>
need	<i>ñe, (-tñe)</i>
needma	<i>šudoms</i>
neelama	<i>ñilems</i>
neli	<i>ñile</i>
neljapäev	<i>četverk</i>
nemad	<i>siñ</i>
nemad (ise)	<i>sins</i>
-ni (kuni)	<i>vids</i>
nii	<i>eř</i>
nii, nõnda	<i>išta</i>
nimetama, nime panema	<i>łemdems, putoms łem</i>
nimi	<i>łem</i>
nina	<i>sudo</i>
nisu	<i>tořzuro</i>
noh, nii	<i>ja</i>
noh, no nii	<i>eno</i>
nolk	<i>nołgar</i>
nood (too, <i>mitmus</i>)	<i>šetñe</i>
nool	<i>nal</i>
noolima, lakkuma	<i>nolams</i>
noorelt	<i>odsto</i>
noorem	<i>veženće</i>
noorem vend	<i>jalaks</i>
noorema poja naine	<i>peñeřva, urviñe</i>
noorik	<i>odirva</i>
noorus	<i>odksči</i>
nuga	<i>pejeł</i>

nukk
nurm, väljak, ring
nutma
nuusutama
nõel
nõrk
nädal
nägema
nägemiseni!
nägu, pale
nägu, välimus, kuju
näitama
näitus
nälg
nõör
nüüd

naka
kužo
avardéms
nikšems
salmuks
lavšo
targo, nedla
nejems
nejemazonok!
čama
čačo, šačo
nevlems
nevlema
vačoči
piks
nej

O

odav
oi, oh
oja
oks
olema
olema, asuma
olema, toimuma
olevat
oma
ometi
on vaja
oota (*hüüdsõna*)
ootama
orav
orb
ori

a pitnej, došova
vaj
čudikeks
tarad
ulems
ašlems
eršems
keła
eš
okojniki
e'avi, -t'
užo
učoms
ur
uroz
ure

osa
oskama; hävitama
oskus
ostma
ots
ots, laup
otseselt, avameelselt
otsima

peľks
maštoms
jorok
ramams
pe
koña
vidšte
vešhems

P

paat
paber; dokument, arve
padi
painutama
pakane
paks
pala, tükk
paljajalu, alasti
palju
palju kordi
paluma, palve
paluma, nõudma
palve, palvetamine
palvetama
panema (kokku)
panema jalga
panema magama
panema nime
parandama
paranema
parem (pool)
pats (-saba)
patt
pea

venč
koňov
todov
meňdams, meňčems
jakšamo
ečke
pal
kepe-štapo
lamo
lamokšt'
eňaldo/ms, -ma
vešems
ozks
oznoms
putoms (vejs)
kařšems
madštems
putoms ľem, ľemdams
viťems
parolgadoms
vit' (peľ)
čerbulo (-pulo)
pežet'
přa, piřa

peakate, tanu	<i>pango</i>
peale, peal	<i>lang/s, -so</i>
pealistrõivas, rüü, kate	<i>ruća</i>
pealt	<i>langa</i>
peatuma, lakkama	<i>lotkams</i>
peen, kõhn	<i>čova</i>
peenike	<i>čoviñe</i>
pehme	<i>čevte</i>
peitma	<i>kekšems</i>
pelgama, kartma	<i>peléms</i>
pension	<i>pensija</i>
peotäis	<i>komoro</i>
perekond	<i>kudoraške</i>
peremees, -naine	<i>azor, -ava</i>
peremees, -naine	<i>kudazor, -ava</i>
pesa	<i>pize</i>
pesema	<i>šláms</i>
pesema pead	<i>pezems prá</i>
pesema pesu	<i>muškems</i>
petma	<i>mañams</i>
pihlakas	<i>pižol</i>
piim	<i>lovso</i>
piip	<i>čílem</i>
piirama, tõkestama	<i>piřams</i>
piisama	<i>satoms</i>
piisavalt	<i>satoška</i>
pikali heitma	<i>madéms</i>
pikk	<i>kuvaka</i>
pikk, kõrge	<i>seřej</i>
pilet	<i>bilet</i>
pilli mängima	<i>šedáms</i>
pilliroost toru	<i>nudej</i>
pilv	<i>kovol</i>

pime (inimene)	<i>sokor</i>
pime, pimedal ajal	<i>čopoda, -sto</i>
pirukas	<i>přaka</i>
pisar	<i>šéved'</i>
poeg (looma-, linnu-); laps	<i>lévks</i>
poja (noorema) naine	<i>urviñe</i>
pool, -ik; -poolis	<i>peľ; -peľ</i>
poole	<i>peľev, jonov</i>
pori, muda	<i>rudaz</i>
pott, vaagen, tops	<i>čakš, -ke</i>
praadima	<i>řestams</i>
prantslane	<i>francuz (kranciz)</i>
Prantsusmaa	<i>Francija</i>
prillid	<i>šélmukšt</i>
proovima; tulla vaatama	<i>varčams</i>
pruun	<i>túža</i>
puder	<i>kaša</i>
puhas	<i>vañks</i>
puhkama	<i>ojmšems</i>
punane	<i>jakstéře</i>
purju jääma	<i>iredéms</i>
purskkaev	<i>fontan</i>
purustama	<i>porksams</i>
puu	<i>čuvto</i>
puud (<i>endisaegne massiühik</i>)	<i>pondo</i>
puurima	<i>peľems</i>
põgenema	<i>orgodéms</i>
põhjus	<i>tuvtal</i>
põld	<i>pakša</i>
põlema	<i>paloms</i>
põlv	<i>kuma(n)ža</i>
põrand	<i>kijaks</i>
põrsas	<i>pursoz</i>

päev, päike
päev läbi, kogu päeva
päeva määrama
päeval
päevavalgus
pähkel
päike; päev
päikese käes
päikeseloojang, lääś
päikesetõus, ida
pärast
pärm
pääsema
päästma, kaitsma
pääsuke
põial
põõrama
põõrama, tagasi tulema
põõrduma, lausuma
põõrlema
pühapäev
pühkima, kuivatama

či
(čín, -nze) čop
putoms či
čit'
čivaldo
pešte
či
čin karšo
čivalgoma
čilišema
mejle
orgat
meñems
idems
čanav
pełka
purdams
velavtoms
pškadems
čarams
nedlači
nardams

R

raamat
raamatukogu
raha
rahe
rahunema
rahvas
raske, -lt
ratas
raud
ravim

kiñiga
biblioteka, lovnoma kudo
jarmak
čarahman
ojmams
raške
staka, -sto
čarij
kšni
ormameñks

rebane	<i>řivež</i>
reede	<i>peća</i>
reisimine, -sel	<i>ki lang/o, -so</i>
ribi	<i>iřdęks</i>
riietus	<i>oršamo(-peł)</i>
rikas	<i>koža, šupav</i>
rikkuma	<i>kolams</i>
rind	<i>mešte</i>
rind, keha, kere	<i>rungo</i>
ring, tänav	<i>kuro</i>
roheline	<i>piže</i>
rohi, hein	<i>tikše</i>
rong	<i>pojezd</i>
rooste	<i>čemeń</i>
Rootsi	<i>Švećija</i>
rootslane	<i>šved</i>
rukis	<i>rož</i>
rumal	<i>ćolak (přa)</i>
rõõm	<i>keńarks</i>
rõõm, rahulolu	<i>mełsparo</i>
rõõmustama	<i>kećams, keńardoms</i>
rätik	<i>paća</i>
rääkima	<i>kortams</i>

S

saabas, saapad	<i>kem, -t'</i>
saama aru	<i>čarķodęms</i>
saan, regi	<i>nurdo</i>
saar	<i>ušija</i>
saatma (kirja)	<i>kučoms</i>
saatma (teele)	<i>ilćams</i>
saba	<i>pulo</i>
sada	<i>šado</i>
Saksamaa	<i>Germańija (Jermańija)</i>

sakslane	<i>ńemeć (jerman)</i>
salaja	<i>salava</i>
salaja võtma	<i>salams</i>
sama	<i>ťeke</i>
samasugused, ühesugused	<i>vejket'</i>
sammal	<i>nupoń</i>
sapp	<i>sepe</i>
Saran, Saransk	<i>Saran(oš)</i>
sarv	<i>šuro</i>
saun	<i>bańa, šĺamo kudo</i>
savi	<i>šovoń</i>
seal	<i>toso</i>
sealt (kaudu, läbi)	<i>tuva</i>
seas, vahel	<i>jutkso</i>
see	<i>ťe</i>
seeme	<i>vidme</i>
seen	<i>pango</i>
seep	<i>sapoń</i>
sees	<i>pot(mo)so</i>
seest	<i>pot(mo)sto</i>
seestpoolt	<i>potmova</i>
seisma, seistes	<i>štams, štado</i>
seitse	<i>šišem</i>
selg	<i>kopoř</i>
selga panema	<i>oršams</i>
selge (päev)	<i>mańej</i>
selgeks saama, harjuma	<i>tonadoms</i>
sellepärast	<i>šeks</i>
selline	<i>ištamo</i>
sibul	<i>čurka</i>
side	<i>šulmavks, šulmo</i>
siduma	<i>sodoms</i>
siduma, sõlmima	<i>šulmams</i>

siiga	<i>tuvo</i>
siia	<i>tej</i>
siia-sinna	<i>tej-tov</i>
siil	<i>šejel</i>
siin	<i>tese</i>
siin-seal	<i>tija-tuva</i>
siiski, ikka	<i>jalateke</i>
siit	<i>paršej</i>
siit sinna	<i>teste tov</i>
sild	<i>sed</i>
sile	<i>valaňa</i>
silm	<i>šelme</i>
sina	<i>ton</i>
sina (ise)	<i>tońś</i>
sinine	<i>seń</i>
sinna	<i>tov</i>
sirge, õige	<i>vide</i>
sirp	<i>tarvaz</i>
sisemus	<i>potmo</i>
sisenema	<i>sovams</i>
sisse	<i>pot(mo)s</i>
sisse, sees, seest	<i>ej/s, -se, -ste</i>
soe	<i>lembe</i>
soga, -ne	<i>butra, -v</i>
soojendama	<i>eždems</i>
soojenema	<i>ežems</i>
sool	<i>sal</i>
soolane	<i>salov</i>
Soome	<i>Finlandija</i>
soomlane	<i>finn</i>
soon	<i>san</i>
soovima, lootma	<i>bažams</i>
sugukond, hõim	<i>buje</i>

suits	<i>kačamo</i>
sulama	<i>solams</i>
sulg	<i>tolga</i>
sulgema	<i>šolgoms</i>
sulisema, kõlama	<i>žojņems</i>
suplema	<i>ekšēlams</i>
supp	<i>jam</i>
surema	<i>kuloms</i>
suu	<i>kurgo</i>
suudlema	<i>palams</i>
suulagi	<i>kurgo meņel</i>
suur	<i>pokš, iņe</i>
suusk	<i>soks</i>
suvel	<i>kizna</i>
suvi	<i>kize</i>
sõber	<i>jalga</i>
sõdima	<i>tūņems</i>
sõitma	<i>ardoms</i>
sõitma (korduvalt)	<i>ardņņems</i>
sõlg	<i>šulgamo</i>
sõlm	<i>šulmo</i>
sõna	<i>val</i>
sõnastik, sõnaraamat	<i>valks</i>
sõprus	<i>jalgaksči</i>
sõrm	<i>sur</i>
sõrmeots	<i>surbrá</i>
sõrmus	<i>surks</i>
sõstar	<i>šukštorov</i>
sāde	<i>šatko</i>
sādelema	<i>čīldordoms</i>
sārk, tuunika	<i>panar</i>
säär	<i>šeřka</i>
sāāsk	<i>šeše</i>

söök, söögipoolis	<i>jarsamopel</i>
sööma	<i>jarsams</i>
sööma, närima, purema	<i>pořems</i>
süda	<i>šedėj</i>
südaöö	<i>peřeve</i>
sügav	<i>domka</i>
sügis, -el	<i>šokš, -ña</i>
sülg	<i>šelǵe</i>
süli	<i>ele</i>
sülitama	<i>šelǵems</i>
sündima	<i>čačoms, šačoms</i>
sünniaasta	<i>čačoma ije</i>
sünnitama	<i>čačtoms, šačtoms</i>
sünnitama, sündima	<i>raštams</i>
süttime	<i>kirvažems</i>
süü	<i>čumo</i>
süüa andma, söötma	<i>andoms</i>
süüdistama	<i>čumondoms</i>

T

taastuma, ärkama	<i>velmems</i>
taevas	<i>mehel</i>
taga, taha(poole)	<i>udalo, -v</i>
tagapõll	<i>pulaj</i>
tagasi, uuesti	<i>mekev</i>
tagumine	<i>udalče</i>
tainas	<i>čapaks</i>
talv	<i>tele</i>
talvel	<i>telña</i>
tamm	<i>tumo</i>
tammetõru	<i>seřa</i>
tants	<i>kištēma</i>
tantsima	<i>kištēms</i>
taoline, sarnane	<i>koñđamo</i>

tapma	<i>tapams</i>
tara	<i>piřavks</i>
tark	<i>převej</i>
tarkpea	<i>převejka</i>
tarkus	<i>převejči</i>
tarkusehammas	<i>čilem pej</i>
tarvis	<i>eřavi, -ř</i>
tarvitsema	<i>eřavoms</i>
tasakesi	<i>sastiņeste</i>
tasku	<i>žepe</i>
taskurätik	<i>pačiņe</i>
tasuma; lappima	<i>pandoms</i>
tatt	<i>nolgo</i>
tava, kord	<i>luv</i>
tava; järgi, meelest	<i>koj, -se</i>
teadma, tundma	<i>sodams</i>
teaduskond	<i>fakul'tet</i>
teatama	<i>pačtams val</i>
tee, rada	<i>ki</i>
teerada	<i>jan</i>
tegema	<i>tejems</i>
teie	<i>tiņ</i>
teie (ise)	<i>tiņš</i>
teine	<i>ombo</i>
teine (<i>jārgarvsõna</i>)	<i>omboče</i>
teisipäev	<i>ovtorņik</i>
tema	<i>son</i>
tema ise	<i>soņš</i>
terve	<i>šumbra</i>
tervenema	<i>pičkams</i>
tervis	<i>šumbrači</i>
tihe	<i>šejede</i>
tihti	<i>šejedšte</i>

tiib	<i>šolmo</i>
tikand, muster	<i>art</i>
tilkumise heli	<i>peť-peť</i>
tipp, latv	<i>tókš</i>
toetuma	<i>nežedems</i>
too	<i>še</i>
tooma, viima, vedama	<i>uskoms</i>
toomingas	<i>lomzor</i>
torm	<i>davol</i>
tsaar	<i>kezeť</i>
tšuvašš	<i>vetke</i>
tugev, -asti	<i>vijev, -ste</i>
tugi	<i>neže</i>
tuhat	<i>tožen, tišča</i>
tuhk	<i>kulov</i>
tuju parandama	<i>meť viťems</i>
tule, lähme, mingem	<i>ada, -do</i>
tulema	<i>sams</i>
tulema kokku	<i>puromoms</i>
tuleval aastal	<i>si ijeste</i>
tuli	<i>tol</i>
tulistama; niitma	<i>ledems</i>
tulvavesi	<i>čadived'</i>
tume	<i>čopoda, topoda</i>
tund	<i>čas</i>
tunne, tundmus	<i>jožo</i>
tuntud	<i>sodaž, sodaviks</i>
turg	<i>najman, jarmunka</i>
tuul	<i>varma</i>
tõstma	<i>kepedems</i>
tõusma	<i>štams</i>
täht	<i>tešte</i>
tähtpäev	<i>pokš či</i>

täis	<i>peškše</i>
täituma	<i>topodems</i>
täna	<i>teči</i>
tänav	<i>ul'ca, kuro</i>
tänavu	<i>tedede</i>
töötama	<i>vazodems</i>
tüdimus, igatsus	<i>melmolema</i>
tüdinema	<i>nalkstams</i>
tüdruk, tütar	<i>tejter, -ka</i>
tühi	<i>čavo</i>
tühja kõhuga	<i>vačodo</i>
tühjaks minema, tühi olema (kõht)	<i>vačoms</i>
tüvi (taimedel)	<i>netks</i>

U

udar	<i>odar</i>
udu	<i>suv</i>
uhmer	<i>čovar</i>
uinuma	<i>matedevems</i>
ujuma	<i>ujems</i>
uks	<i>kenkš</i>
umbne	<i>opaña</i>
undama, vinguma	<i>zijhems</i>
unes	<i>onsto- (+omastav)</i>
Ungari	<i>Vengrija</i>
ungarlane	<i>vengra</i>
uni	<i>on</i>
unustama	<i>stuvtoms</i>
usk	<i>kemema</i>
uskuma	<i>kemems</i>
uss, madu	<i>guj, kuj</i>
uss, tõuk	<i>suks</i>
uesti, teisiti	<i>ods</i>
uesti, veel kord	<i>odov</i>

uus, noor

vaarikas

vaat, nõnda

vaata, kuule

vaatama

vaatama läbi, üle

vaba aeg, vaheaeg

vabastama, laskma

vaenlane

vahe

vaher

vahest, mõnikord

vaikne, tasane

vaim, hing

vajuma, uppuma

vajutama (vette)

vaks (*pikkusmõõt*)

valama, kastma

valama (klaasi)

valama (vett)

valge

valgeke

valgeks muutuma

valgeks saama

valgus; valge, hele

valmis

valmistama

valmistuma

vana

vana, kulunud

vanaema (ema poolt)

vanaema, -vokatiiv

od

V

iňzej

vana

vanta!

vanoms

vannoms

jutkoška

noldams

dušman

jutko

ukštor

sňardo-sňardo

setme

ojme

vajams

navams

vaks

valoms, valnoms

nurťams

kajams

ašo

ašiňe

ašolgadoms

valdomoms

valdo

anok

jorams

anokstams

siře

tašto

vasolbaba

baba, -j

vanaisa, -ema	<i>pokštat-babat</i>
vanaisa, -vokatiiv	<i>bodá, -j</i>
vanal ajal	<i>kezeřen škahe, -sto</i>
vananema	<i>siredems</i>
vanasõna	<i>valmeřevks</i>
vanem vend, lell; onu	<i>léla</i>
vanem õde, tädi	<i>patá</i>
vanker	<i>krandaz, karandaz</i>
varandus	<i>ulí-paro</i>
varblane	<i>ožaz</i>
vares	<i>varaka</i>
vari	<i>suľej</i>
varrukas	<i>oža</i>
varss	<i>vašo</i>
vasak (pool)	<i>kerš (peľ)</i>
vasikas	<i>vaz</i>
vastu	<i>karšo</i>
vastu pidama	<i>ćidárdoms</i>
vastupidi	<i>mekevlank</i>
vastuväide	<i>karšo val</i>
vedama, saatma	<i>veľams</i>
vee loksumise heli	<i>šolk-šolk</i>
veidi	<i>alamodo</i>
vend ja õde	<i>lélat-sazort</i>
venelane	<i>ruz</i>
venelanna	<i>ruzava</i>
Venemaa	<i>Ruzoń Mastor</i>
vennanaine	<i>uráž</i>
veri	<i>veř</i>
verst, kilomeeter	<i>vajgelbe (-pe)</i>
vesi	<i>ved'</i>
vesiroos	<i>gorńipov</i>
veski	<i>ved'gev (-kev)</i>

vestlema	<i>bašams</i>
viga	<i>iļvedevks</i>
viha, -ne	<i>kež, -ej</i>
vihm	<i>pižeme</i>
vihma sadama	<i>pižems</i>
viis	<i>vetē</i>
viisud ja jalarätid	<i>kar't'-prakstat</i>
viivitama, kõhklema	<i>sezņems</i>
viljakas	<i>norov</i>
viljakuse jumalanna, leivaema	<i>norovava</i>
vill; tõug, iseloom	<i>pona</i>
villane lõng	<i>ponasuře</i>
vits	<i>iļov</i>
Volga	<i>Rav</i>
voodikraam (madrats, linad jmt.)	<i>acamo, -t</i>
voolama	<i>čudēms</i>
voolav vesi	<i>čudī ved'</i>
või	<i>oj</i>
võib (-vad) olla	<i>uļema(-t)</i>
võitma	<i>ižņams</i>
võru, auk	<i>vaŗa</i>
võtma	<i>sajems</i>
võtma maha, ära	<i>kajams</i>
võõrasema	<i>odava</i>
võõrastemaja	<i>oteļ (inžeņ kudo)</i>
vāga	<i>pek</i>
vāhe	<i>alamo</i>
vāike	<i>viška, višiņe, viškiņe</i>
vāike poiss	<i>čoriņe</i>
vālismaa	<i>ombo mastor</i>
vāljuma	<i>lišems</i>
vālk	<i>jondol (-tol)</i>
vārv, vālimus	<i>tūs</i>

värvima, maalima
värvimine
väsima
vöö

artoms
artoma
šízems
karks

Õ

õde (vanem), sõsar
õde noorema vennaga
õhk, aur
õhk, välisruum
õhtu
õigel ajal
õlg, õlad
õlg, õled
õmblema
õmblemine
õnnetus
õpetama
õppetool
õppima
õun

sazor
patát-jalakst
košt
ušo
čokšne
škastonzo
lavtov, -t
olgo, olgt
stams
stamo
kažo
tonavtoms
kafedra
tonavtšems
umar'

Ä

äestama
äi
ämm
ära, ärge
ära sööma
ärkama
äär, ümbrus, -es

izams
at'avt
avavt
íla, -do
sevems
sirgožems
čír'e, -se

Ö

öö, -sel
ööbik

ve, -t'
ćokov

üheksa
üks
üks kord, korra
üksi (mina)
üksmeelselt
ülemine (ots), ülaosa
ülemus, juhataja
ülesse
ülesse minema
üleval, kõrgel
ülikool
üliõpilane
ümber
üsna palju
ütleva
ütleva, teatama
ütleva (sõna), vastama

Ü

vejkse
vejke
vešt'
škamo(-m, omastav)
ve(jke) mēlse
veře (pe), veřks
přavt
veřev
kužems
veřga
uñiveršitēt
studēt
peřka
sňarija, źarija
meřems
jovtams
pandoms val